

STUNGIŲ KAPINYNAS

ILONA VAŠKEVIČIŪTĖ

IVADAS

Stungių kapinynas yra už 4 km į pietryčius nuo Žagarės miestelio ir Žagarės bei Raktuvės piliakalnių (pav. 1). Paminklo situacija rodytų, kad Stungiuose turėtų būti palaidoti šių piliakalnių gyventojai. Čia, kaip niekur kitur Pietinėje Žiemgaloje, piliakalniai stūkso greta kapinyno, tačiau pastarieji nėra tyrinėti, tik išoriniai požymiai liudytų, jog jie iš tų pačių laikų, kaip ir kapinynas.

Stungių kapinynas labai nukentėjęs nuo intensyvios ūkinės veiklos. Jo teritorija užstatyta gyvenamai-

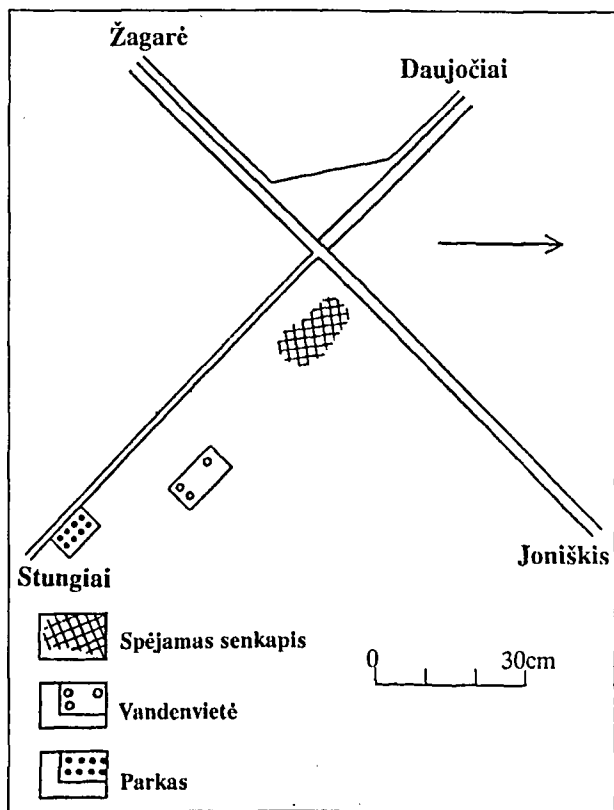
siais namais, čia užveistas sodas: auga žagarvyšnės, prieš jas buvo auginami serbentai. Jiems pasenus, vaiskrūmiai buldozeriais buvo išrauti ir čia pat užkasti. Taigi žemė visą laiką buvo ariama ar kitaip judinama.

Kapinynas visiškai suardytas, išlikęs tik jo vakarinis pakraštys. Atrodo, kad jis turėjo užimti apie 1,5 ha plotą, buvo įkurtas Vilkytės upelio kairiajame krante (Švėtės kairysis intakas). Dabar išlikęs kapinyno pakraštys nutolęs nuo upelio į vakarus per 1,5 km. Ankstyvesnieji kapai turėjo koncentruotis arčiau upelio.

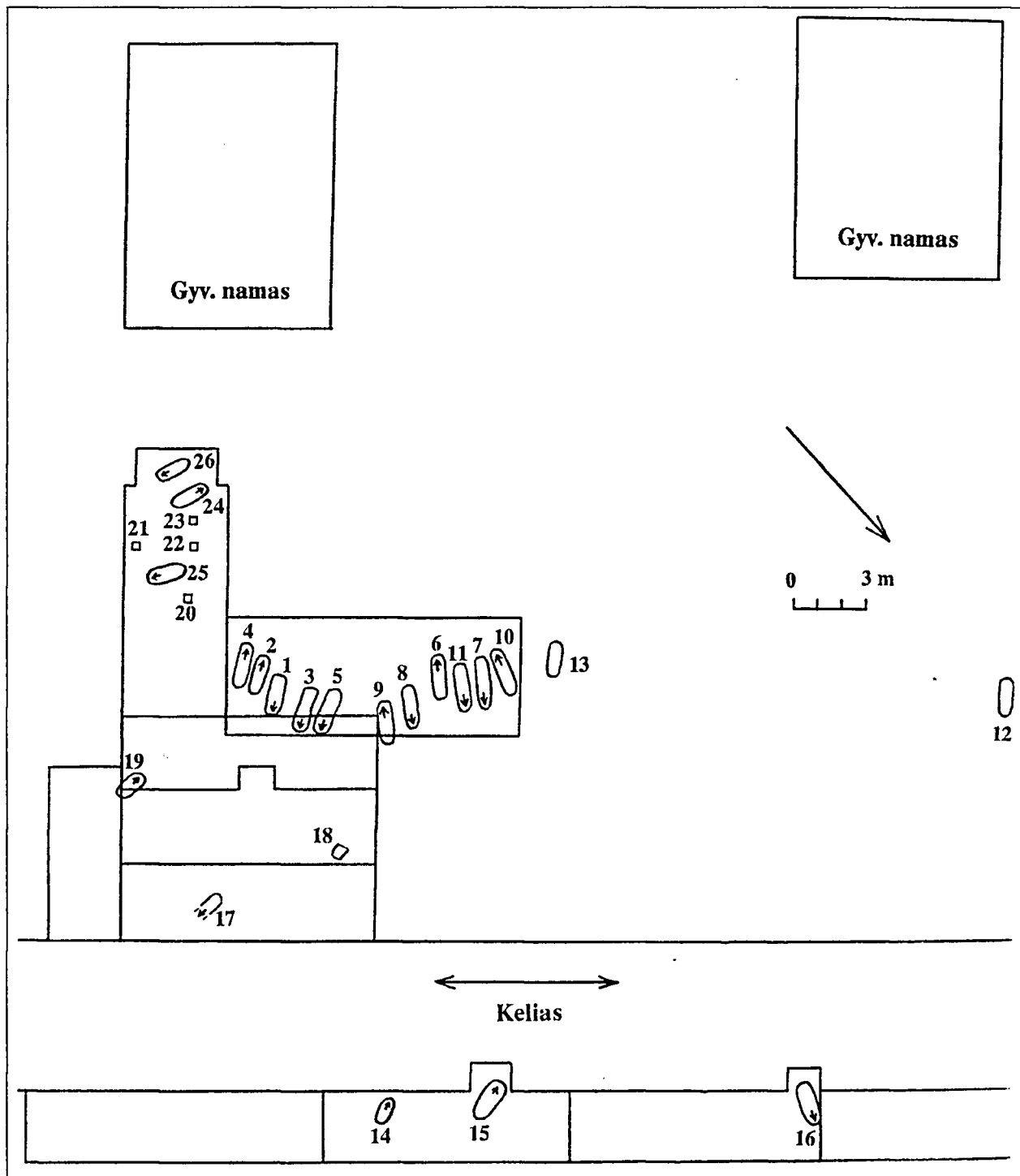
Iki pat 1985 m. Stungių kapinynas archeologams nebuvo žinomas. Tik Stungių gyvenvietės pakraštyje, 100 m atstumu nuo kelio Žagarė–Joniškis, pradėjus statyti namus aptikta žmonių kaulų ir IX–XI a. įkapių. „Aušros“ muziejaus kultūros paminklų apsaugos metodinio centro archeologo Romo Olišausko dėka statybos darbai buvo sustabdyti ir kapinynas įtrauktas į kultūros paminklų apsaugą bei apskaitą. R. Olišauskas surinko įkapes iš dviejų palaidojimų, kuriuos visiškai suardė darbininkai kasdami griovį komunikacijoms. Liko tik užfiksuotos kapų duobių vietos ir surinktos įkapsės (pav. 2). Šie kapai pažymėti Nr. 12 ir 13.

Tų pačių metų rudenį, Lietuvos kultūros ministerijos mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos archeologas Bronius Dakanis kartu su Romu Olišausku tyrė numatomos kasti vandentiekio tramos ir kitų komunikacijų teritoriją. Tyrimų metu buvo iškastas 62 kv. m dydžio plotas, aptikta 11 kapų (Dakanis, 1985, p. 45–47). Taigi 1985 m. buvo rasta iš viso 13 kapų (B. Dakanio ištirti kapai Nr. 1–11, R. Olišausko – Nr. 12–13).

1986 m. kapinynas toliau buvo tiriamas. Darbams vadovavo šio straipsnio autorė (Vaškevičiūtė, 1988, p. 116–118). Per tyrimų sezoną buvo ištirtas dar 330 kv. m plotas, rasta 13 palaidojimų. Taigi šiame kapinyne iškastas beveik 400 kv. m plotas, rasti 26 geriau ar blogiau išlikę žmonių palaidojimai.

1 pav. Paminklo situacijos planas.

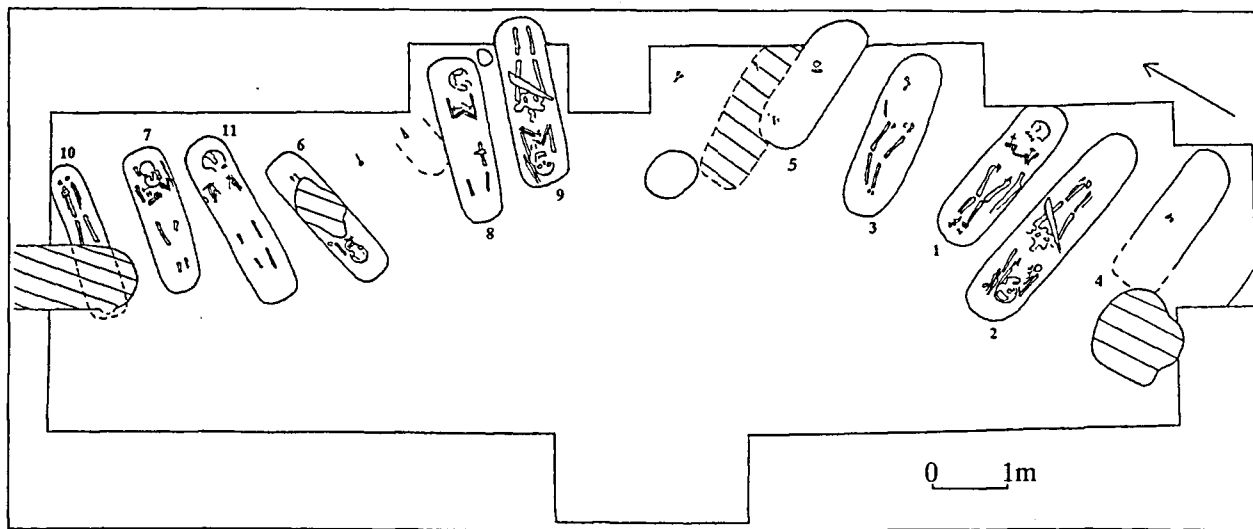

2 pav. Ištirtų kapų situacijos planas.

LAIDOSENA

Kapinyną archeologai rado jau gerokai apardyta. Kaip minėta, išlikęs tik pats vakarinis jo pakraštys, kuriame rasti 26 palaidojimai. Iš jų 2 suardyti statybų metu (k. Nr. 12, 13), 7 palaidojimų išlikusios tik vienoje krūvelėje suverstos įkapės (k. Nr. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23). Neaiškus šių palaidojimų duobių dydis, mirusiųjų orientacija pasaulio šalių atžvilgiu. Mirusiųjų lytis nustatyta remiantis tik įkapėmis. Du palaidojimai (Nr. 4, 5) visiškai suardyti, bet likę duobių kontūrai. Geriau išlikę tik 13 palaidojimų, kur surasti nesuardyti ar beveik nesuardyti žmonių palaikai.

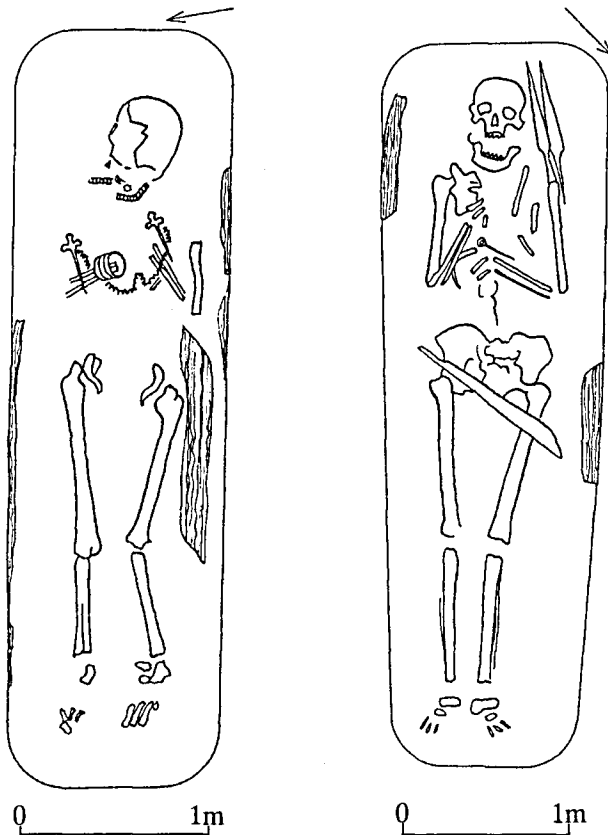
Antai k. Nr. 1, 2, 7, 8, 9, 11 rastos skobtinių karsčių žymės, o kapuose Nr. 1 ir 9 išlikę 53x12 ir 44x55 cm dydžio skobtinio karsto šono ir dugno gabalai (pav. 4, 5). Pastebėta, jog ir žemaičiai I tūkstantmečio pabaigoje mirusiuosius laidojo skobtiniuose ažuoliniuose karstuose (Valatka, 1974, p. 74). Dalis mirusiųjų buvo palaidoti susukti į drobulę. Ji susegta sege ar smeigtuku. Kapuose Nr. 1 ir 11 smeigtukas ir segė rasti virš rankų kaulų. Kai kuriuose kapuose išlikusios ir apeigų su ugnimi žymės: kapo dugne rasta degusių ir angliukų, ypač jų gausiai buvo k. Nr. 1, 2, 8, 9. Mirusieji laidoti aukštiekninki, ištiestomis kojomis, krūtinės srityje sudėtomis rankomis. Dažniausiai abi rankos su-

3 pav. Kapų eilė, sudaranti puslankį.

Mirusieji laidoti nedeginti, plokštiniame kapinyne. Duobės kastos negilios, griaučiai randami 35–50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Tik kapai Nr. 24, 25, 26 rasti kiek giliau – 80–100 cm gylyje. Kaip žinia, tokie negilūs palaidojimai – čia ne išimtis. Negiliai laidota ir kituose žiemgalių kapinyuose: Jau-neikiuose, Šukioniuose, Linksmačiuose ir kt. Duobės kastos arti viena kitos, jas skiria tik nedidelis (50–80 cm) tarpas. Kapų eilės sudaro tarsi puslankį (pav. 3). Laidojant laikytasi eiliškumo principo: ir vyrai, ir moterys laidoti vienas šalia kito, o vaikai guldyti tarp suaugusių bendruomenės narių. Duobės kastos stačiakampės, suapvalintais kampais, 220x70–180x60 cm dydžio, vaikams atitinkamai mažesnės: 100x40–90x40 cm dydžio. Atrodo, kad bent dauguma mirusiųjų buvo laidoti karstuose. Vyrauja nuomonė, jog nuo I tūkstantmečio po Kr. Rytų Pabaltijyje įsigalėjo paprotys laidoti mirusiuosius lentų karstuose (Michelbertas, 1986, pav. 127), tačiau Stungiuose rasti karstai buvo skobti-

lenktos per alkūnes taip, kad plaštakos siekia apatinį žandikaulį, arba viena ranka sulenкта stačiu kampu ir padėta ant juosmens (pav. 6). Tik k. Nr. 3 moteris palaidota ant dešiniojo šono, per kelius sulenktomis kojomis. Greičiausiai tokia mirusiosios padėtis – ligos rezultatas (pav. 7). Pavyzdžiui, Plinkaigalio kapinyne kapuose Nr. 135, 177 mirusios moterys taip pat buvo palaidotos ant vieno ar kito šono. Nustatyta, jog palaidotoji Plinkaigalio kapinyne k. Nr 177 sirgo tuberkulioziniu sponditu (Kazakevičius, 1993, p. 29, pav. 46). Veikiausiai ir Stungiuose ant dešiniojo šono palaidota moteris bus sirgusi panašia liga. Vyrai ir moterys laidoti priešinga kryptimi. Vyrai guldyti galvomis į vakarus, pietvakarius 220, 235, 330° kryptimi, moterys – į rytus, pietryčius 30, 50, 80, 110, 120° kryptimi (pav. 8). Pastebėta, jog ir vaikai (sprendžiant iš įkapių – mergaitės) laidoti priešinga suaugusiesiems kryptimi: jei-gu suaugusios moterys laidotos galvomis į rytus, tai mergaitės – į vakarus (k. Nr. 14, 15). Taip pat kape

4 pav. Kapo Nr. 1 planas.

5 pav. Kapo Nr. 9 planas.

Nr. 16 palaidotas vyras priešinga daugumai vyrų kryptimi. Tačiau šio vyro įkapės (juostinis ietigalis, siauras ilgas kovos peilis) ir šių įkapių dėjimo į kapą tvarka, išskiria šį palaidojimą iš kitų. Panašus reiškinys pastebėtas ir Šukionių kapinyne: kapo Nr. 54 vyras, su nebūdingomis žiemgaliams įkapėmis palaidotas ne vyriška kryptimi.

Pamatavus geriau išlikusius griaučius nustatyta, kad vyrų griaučių ilgis 175–185 cm, moterų – 150–170 cm.

ĮKAPĖS

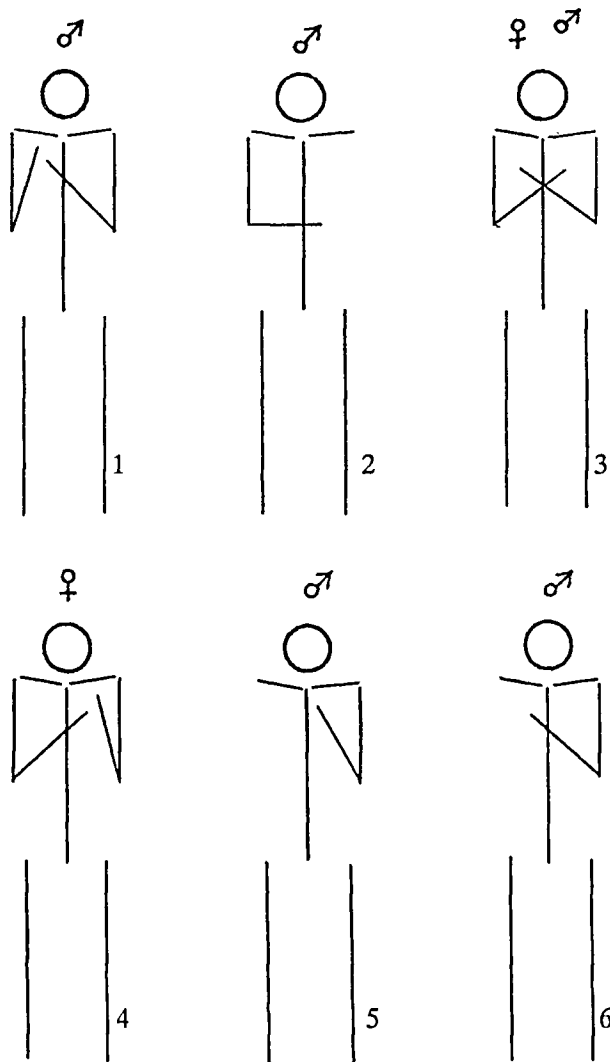
Mirusieji laidoti išpuošti, su įkapėmis. Tai lėmė to meto žmonių pasaulėžiūra ir papročiai. Mirtis buvo suprantama kaip perėjimas į kitą gyvenimą, kuriame žmogui prireiks tų pačių daiktų, nes mirusysis toliau dirbs savo darbus.

Iš viso Stungių kapinyne rasti 205 dirbiniai. Tai geležiniai darbo įrankiai, ginklai bei žalvariniai papuošalai. Kiekvienas į kapą įdėtas daiktas turi savo vietą kape. Papuošalai randami taip, kaip buvo nešioti: kepuraitės ar apgalviai – ant galvos, antkaklės –

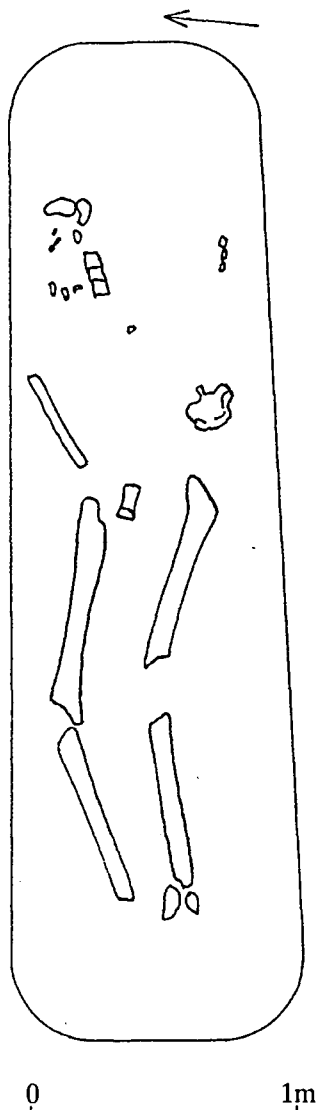
ant kaklo. Vyrų viršutinį drabužį susegdavo sege, todėl ji randama krūtinės srityje, vienoje ar kitoje jos pusėje. Moterų drabužį susegdavo dviem smeigtukais. Jie randami padėti abiejose krūtinės pusėse sujungti grandinėle. Apyrankės nešiojo ir vyrai, ir moterys. Moterų apyrankės lengvesnės, nešiotos dvi – ant abiejų rankų po vieną. Vyrų mėgo masyvesnes ir nešiojo po vieną, dažniausiai ant kairiosios rankos. Žiedus randame užmautus ant pirštų.

Moterims į kapus įdėtos ylos, peiliukai lenkta nugarėle ir kapliai. Vyrams į kapus įdėti kirviai ir peiliukai tiesia nugarėle.

Ylos randamos dešinėje mirusiosios pusėje, prie peties, žasto ar juosmens. Peiliukai dėti taip pat dažniausiai dešinėje mirusiosios pusėje, prie peties, žasto ir juosmens. Ten pat randami padėti kapliai – dešinėje galvos pusėje, prie peties, ant alkūnės, juosmens ar šlaunikaulio. Jų ašmenys atsukti į kapo duobės kraš-

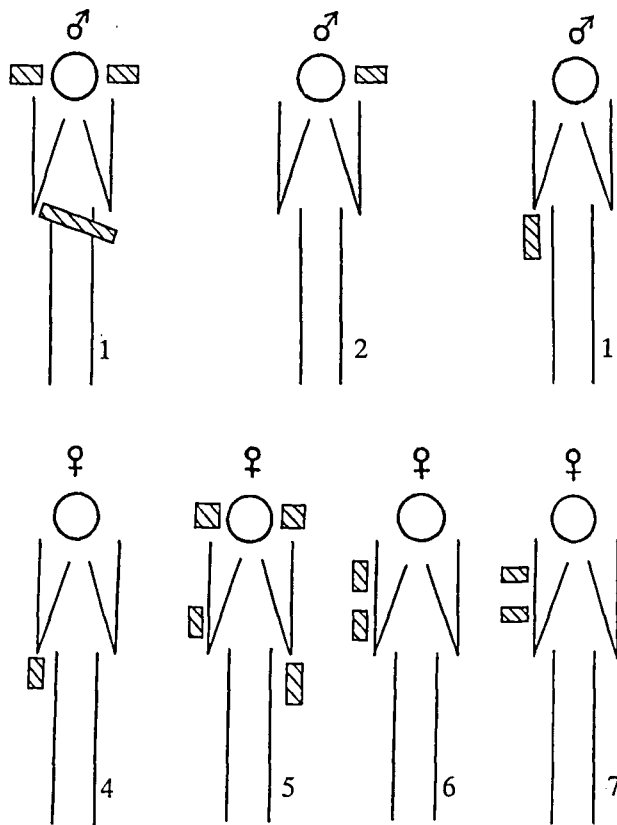
6 pav. Rankų padėtis vyrų ir moterų kapuose.

7 pav. Moters, palaidotos ant dešiniojo šono iš k. Nr. 3, planas. Moters, palaidotos ant dešiniojo šono iš k. Nr. 3, planas. Kape Nr. 19 rasti trys ietigaliai: vienas – įtvėriamasis su karklo lapo formos plunksna, kiti du – įmoviniai su lauro lapo formos plunksnomis, bet skirtingų dydžių – vienas

ta, kotas – kojų link. Vyrų kapuose peiliukai tiesia nugarėle randami juosmens srityje, padėti įstrižai mirusiajam, taip, kaip ir kovos peiliai. Kirviai rasti kairiojoje mirusiojo galvos pusėje. Jų ašmenys atsukti į kaukolę, kotai – kojų link (pav. 9).

Ginklai kape taip pat turi savo nuolatinę vietą. Ietys į kapus dėtos kartu su mediniais kotas. Jų ietigalių randama vienoje ar kitoje kaukolės pusėje, o mediniai kotai turėjo gulėti prie vieno ar kito mirusiojo šono. Paprastai į kapą buvo dedama ne viena, o kelios ietys: dvi (k. Nr. 9, 10, 24), trys (k. Nr. 19) ar net keturios (k. Nr. 2). Stengtasi į kapą dėti ietis su skirtingų formų ir dydžių ietigaliais. Pavyzdžiui, k. Nr. 2 rasti keturi ietigaliai: du iš jų įtvėriamieji ir du įmoviniai. Įmoviniai ietigaliai su skirtingų formų plunksnomis – karklo ir lauro. Kape Nr. 19 rasti trys ietigaliai: vienas – įtvėriamasis su karklo lapo formos plunksna, kiti du – įmoviniai su lauro lapo formos plunksnomis, bet skirtingų dydžių – vienas

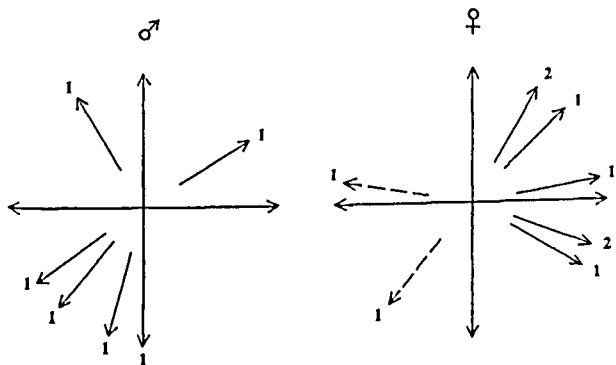

9 pav. Darbo įrankių ir ginklų dėjimo į kapą schema: 1 – ginklai, 2 – darbo įrankiai, 3 – geriamieji ragai, 4 – geriamieji ragai, 5 – kapliai, 6 – ylos, 7 – peiliukai.

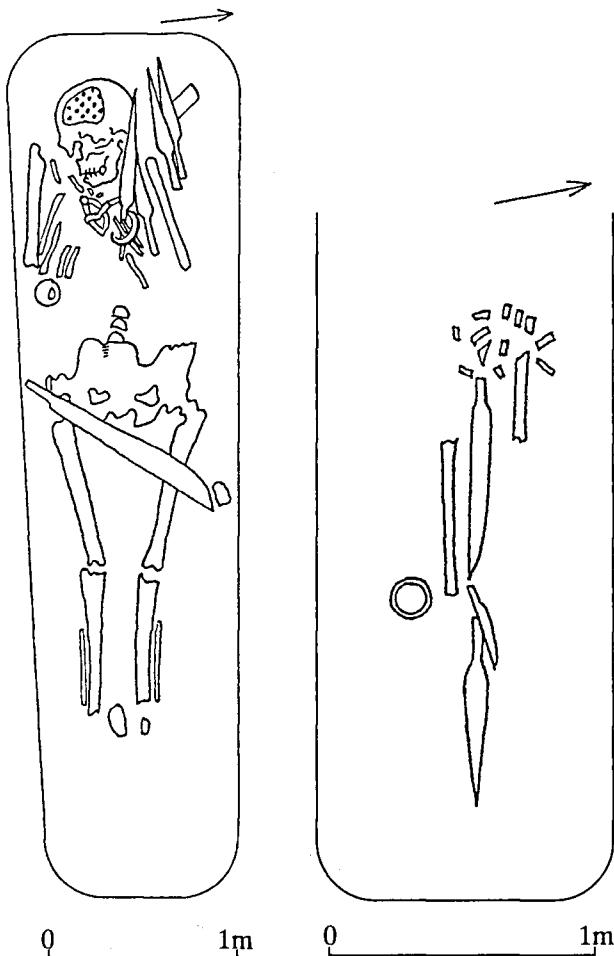
20 cm, kitas – tik 11 cm ilgio. Taigi, atrodo, jog stengtasi aprūpinti mirusįjį įvairiomis ietimis.

Platieji kovos peiliai – kalavijai visada dėti į kapą įstrižai mirusiojo šlaunikaulių, rankena dešinės rankos link (pav. 5, 10). Šie ginklai nešioti be makštų ir į kapą dėti be jų. Taip įdėti į kapą plačiųjų kovos peilių – kalavijų randama ir kituose žiemgalių kapinynuose: Jauneikiuose, Šukioniuose (Vaškevičiūtė, 1985, p. 51; Vaškevičiūtė, 1990, p. 115) ir kt.

Siauras ilgas kovos peilis (k. Nr. 16) rastas padėtas išilgai mirusiojo šlaunikaulių, rankena galvos link (pav. 11). Jis buvo įdėtas į žalvriu apkaustytas makštis ir prisegtas prie odinio, žalvriu puošto diržo. Toks kovos peilių dėjimo į kapus paprotys nėra būdingas žiemgaliams. Paprastai kapinyne randamas tik vienas kitas mirusysis, palaidotas su taip padėtu kovos peiliu. Paprastai tokiuose kapuose yra ir daugiau žiemgaliams nebūdingų daiktų. Panašus palaidojimas rastas Šukionių kapinyne k. Nr. 54 (Vaškevičiūtė, 1990, p. 115). Minėtas Stungių kapas gerokai apnaikintas, išlikusi tik kojų sritis. Mirusysis palaidotas su žiemgaliams nebūdingu kovos peiliu, juostiniu ietigaliu, kuris padėtas ne žiemgaliams būdingu papročiu – prie mirusiojo galvos, vic-

8 pav. Vyrų ir moterų kapų erdvinio orientavimo schema.

10. Vyro kapo Nr. 2 planas.

11 pav. Vyro kapo Nr. 16 planas.

name ar kitame jos šone, – o ant mirusiojo blauzdi-kaulių, įmova galvos link. Ant ietigalio ir kovos peilio sandūros gulėjo peiliukas tiesia nugarėle.

Su geriamaisiais ragais laidota retai. Jie dėti mirusiojo dešinėje pusėje – prie juosmens, alkūnės ar šlaunikaulio. Juos į kapą dėjo ir vyrams, ir moterims.

Kitos darbo ar buitinės paskirties įkapės (verpstukas, galastuvai) rastos atsitiktinai kapinyno teritorijoje, ir jų dėjimo į kapą tvarka neaiški.

Darbo įrankiai

Tai pati negausiausia įkapių grupė. Jie sudaro tik 16 proc. visų radinių. Negausūs darbo įrankiai ir kituose žiemgalių kapinyuose: Šukioniuose jie sudaro 12 proc., Jauneikiuose 20 proc. (Vaškevičiūtė, 1985, p. 52). Darbo įrankiai nėra įvairūs. Tai kirviai, kapliai, peiliukai tiesia ir lenkta nugarėlėmis, ylos, atsitiktinai rasti verpstukas ir galastuvėlis.

Kirviai. Jie rasti tik du kapuose Nr. 2 ir 10. Abu kirviai įmoviniai, stambūs: 19,5 ir 20 cm ilgio, 4,5 ir 4,9 cm pločio ašmenys ir 4,5 ir 4,1 cm skersmens įmovos (pav. 12:6, 20:5). Rasti kapuose su karklo ir lauro lapo formos ietigaliais, antkakle su kabliuku ir kilpele, lankinėmis aguoninėmis segėmis, masyviomis, „kario“ apyrankėmis. Kapai datuojami X–XI amžiumi.

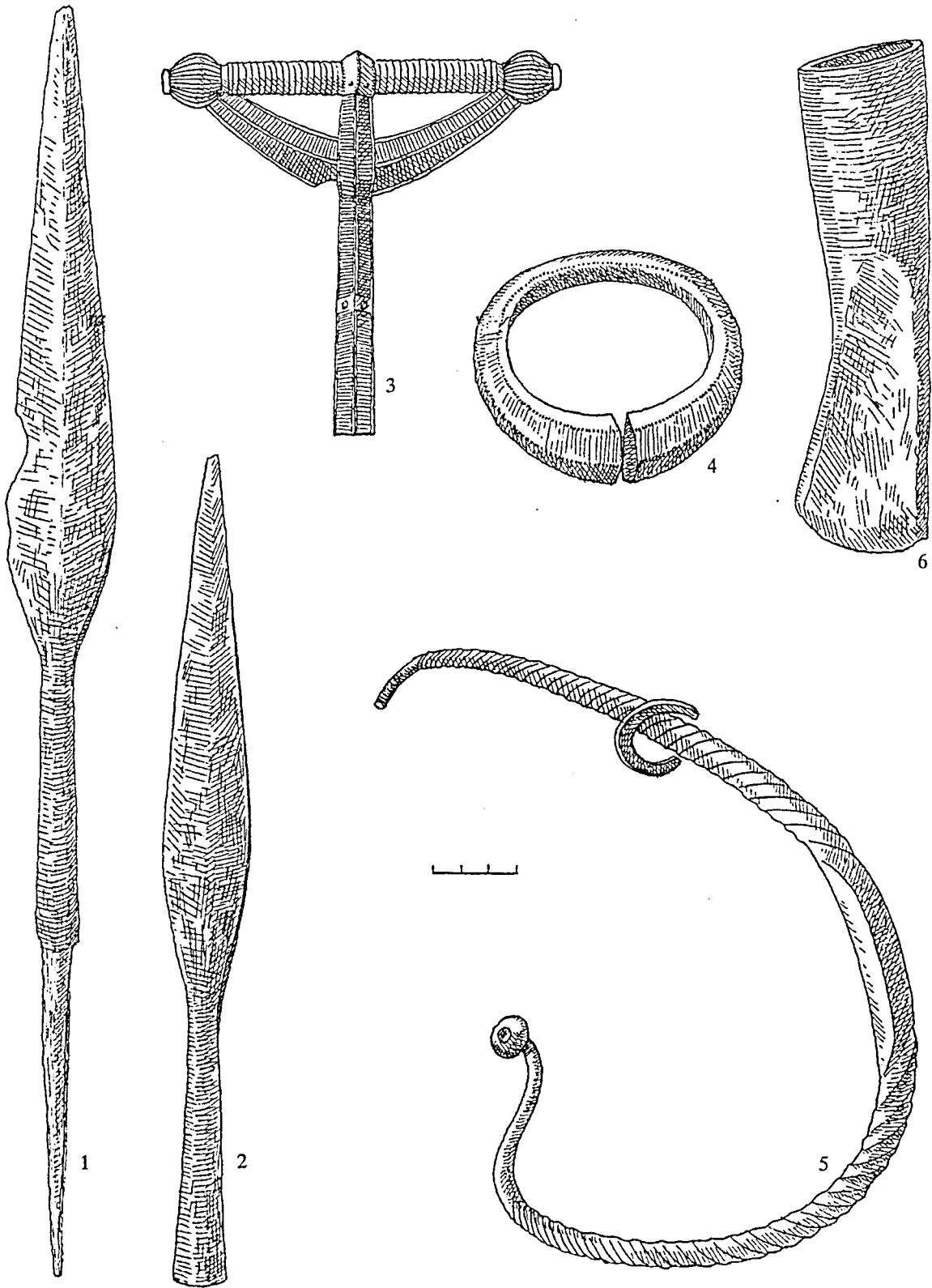
Įmoviniai kirviai Vakarų ir Šiaurės Lietuvoje bei visame Rytų Pabaltijyje naudoti visą tūkstantmetį po Kr., o Žiemgaloje – ir II tūkstantmečio pradžioje (Latvijas, 1974, p. 213). Jauneikių kapinyne jų rasta žymiai gausiau, bet dauguma jų V–IX a. kapuose (Vaškevičiūtė, 1985, p. 54). Paprotys dėti į kapą kirvį buvo paplitęs V–VII a., o nuo VIII a. kirvių kapuose randama rečiau. Stungiuose rastieji, matyt, yra vieni iš vėlyviausių.

Kapliai. Rasti 6 moterų kapuose Nr. 7, 8, 11, 25, 26 ir atsitiktinai. Jie 17–19,5 cm ilgio, 5–5,5 cm pločio ašmenimis, 5 cm aukščio pentimi ir 4,2–4,5 cm skersmens skyde kotui (pav. 13, 14:1, 15:3, 17:1, 24:7, 28:5). Kapuose Nr. 11 ir 26 rasti vos 13–14 cm ilgio kapliukai. Iš 10-ies moterų, palaidotų Stungiuose, net 5-ioms į kapą buvo įdėti kapliai. Tai rodo, kad jie – būdinga žiemgalės įkapė. Visi rastieji kapliai, pentiniai, šiek tiek plėtėjančiais suapvalintais ašmenimis. Be Stungių, daugiausia kaplių yra rasta Jauneikių kapinyne V–X a. kapuose (Vaškevičiūtė, 1985, p. 55). Kapliai rasti kapuose kartu su antkaklėmis, užsibai-giančiomis kabliuku ir kilpele, kryžiniais smeigtukais su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuojami VIII–XI amžiumi.

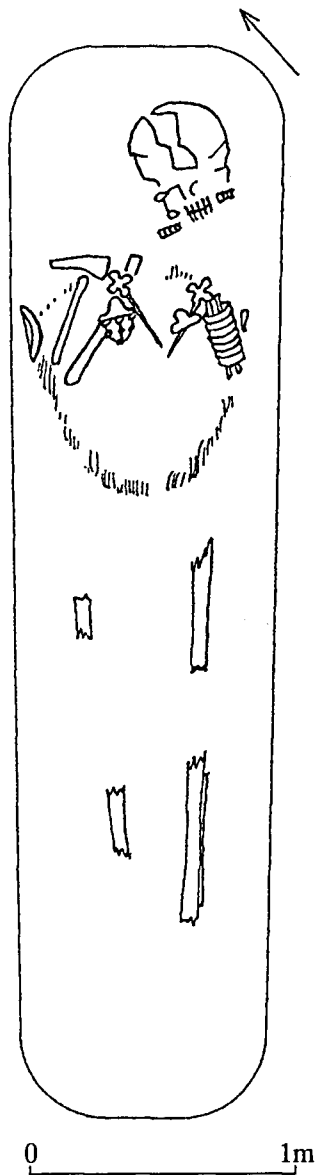
Ylos. Rastos 7 kapuose (k. Nr. 1, 7, 11, 18, 22, 25, 26 ir atsitiktinai). Jos 7–11 cm ilgio, įkotė 3, 4 cm, dažniausiai keturkampio skerspjūvio (pav. 14:3, 15:2, 23:9, 28:2, 34:4). Dažnai prie įkotės išlikusios medinio kotelio žymės. Kape Nr. 7 prie ylos rastas išlikęs audinio fragmentas. Galbūt yla buvo įsmeigta į viršutinį storesnį drabužį ar įdėta į kapą įsukta į audinį. Ylos rastos kapuose kartu su kryžiniais smeigtukais, kurių kitoje pusėje suplotos buoželės, kryžiniais smeigtukais su suplotomis plokštelėmis, antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuojami VIII–XI a. Ylų išvaizda nesikeitė visą I–II tūkstantmetį. Randamos visuose kraštuose, ne tik laidojimo paminkluose.

Peiliai. Darbinių peiliukų rasta ir vyrų, ir moterų kapuose. Tačiau vyrų ir moterų darbai skiriasi, todėl vartoti skirtingi įrankiai. Vyrų kapuose rasti peiliukai tiesia nugarėle, moterų – lenkta.

Peiliukai tiesia nugarėle rasti aštuoni (k. Nr. 5, 12, 14, 21, 23 ir 3 atsitiktinai). Jie su 11,5–14 cm ilgio, 1,4–4,5 cm pločio geležtėmis. Peiliukus pagal geležtės plotį galima būtų išskirti į dvi grupes: siaurus ir

12 pav. Kapo Nr. 10 įkapės: 1 – įveriamasis ietigalis, 2 – įmovinis ietigalis, 3 – lankinė aguoninė segė, 4 – kario apyrankė, 5 – antkaklė su kabliuku ir kilpele, 6 – įmovinis kirvis.

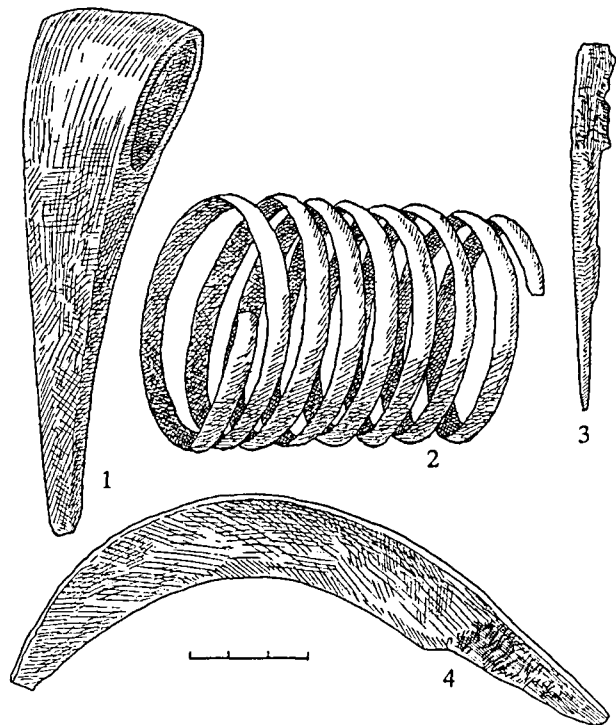
13 pav. Kapo Nr. 11 planas.

dojo sėliai, aukštaičiai ir rytų žemaičiai. Naudoti ūkio darbams. Stungiuose rasti kartu su kryžiniais smeigtukais, kurių mažos, kitoje pusėje suplotos buoželės, kryžiniais smeigtukais suplotomis kryžmomis, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuojami VIII–XI amžiumi.

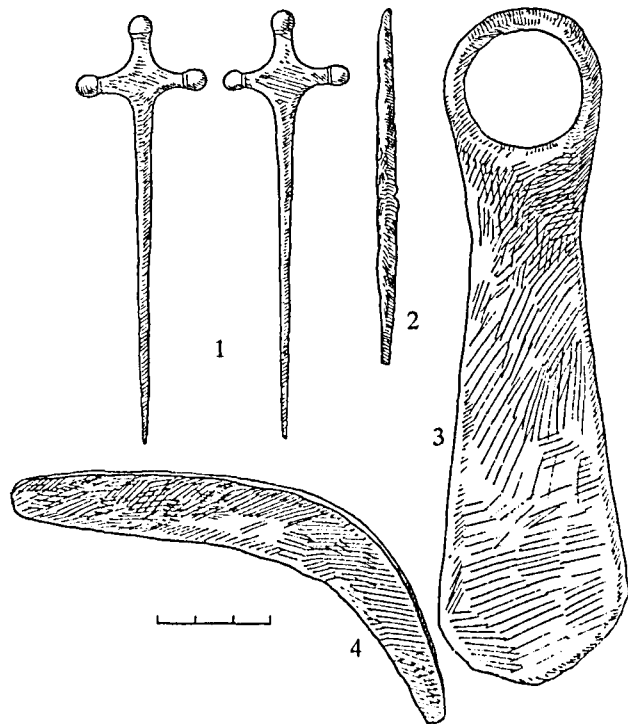
Verpstukai. Rastas tik vienas, atsitiktinai. Pagamintas iš šiferio, nupjauto rutulio formos, 3,5 cm skersmens, su 1,3 cm aukščio ir 0,7 cm skersmens skylute. Verpstukų žiemgalių kapuose randama itin retai. Matyt, čia nebuvo papročio laidoti mirusiuosius su verpstukais. Jauneikių kapinyne, kur buvo surinkta 1350 radinių, rasti tik 2 verpstukai (Vaškevičiūtė, 1985, p. 55), Šukioniuose rasta 320 radinių, o verpstuko nė

placius. **Platus peiliukas,** kurio geležtė – 4,5 cm rastas tik vienas, atsitiktinai. 13,5 cm ilgio peiliuke yra užkarta iš ašmenų pusės. Visų kitų **peiliukų geležtė siaura:** ji siekia 1,2–2,5 cm pločio. Šių peiliukų užkarta taip pat nuo ašmenų pusės (pav. 16:4, 24:5, 26:6, 33:2, 36:7). Peiliukai tiesia nugarėle naudoti jau nuo pirmųjų amžių po Kr. ir randami visuose kraštuose. Jie naudoti smulkiems buities darbams, asmeniniams reikalams. Stungiuose peiliukai rasti kapuose kartu su žiediniu smeigtuku, masyve įvijine apyranke, įtveriamuoju ietigaliu.

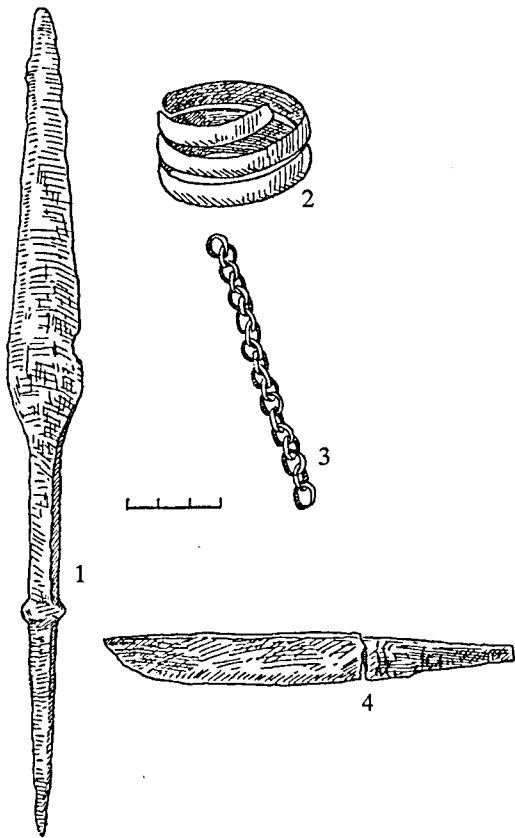
Peiliukų lenkta nugarėle rasta vienuolika (k. Nr. 1, 7, 8, 11, 22, 26 ir 5 atsitiktinai). Jie 11–19 cm ilgio, įkotės 4–5 cm ilgio, geležtės 1,5–2 cm pločio (pav. 17:3, 28:3, 34:6). Skirtingai nuo peiliukų tiesia nugarėle, šių gausiau randama Žiemgaloje. Be žiemgalių, juos nau-

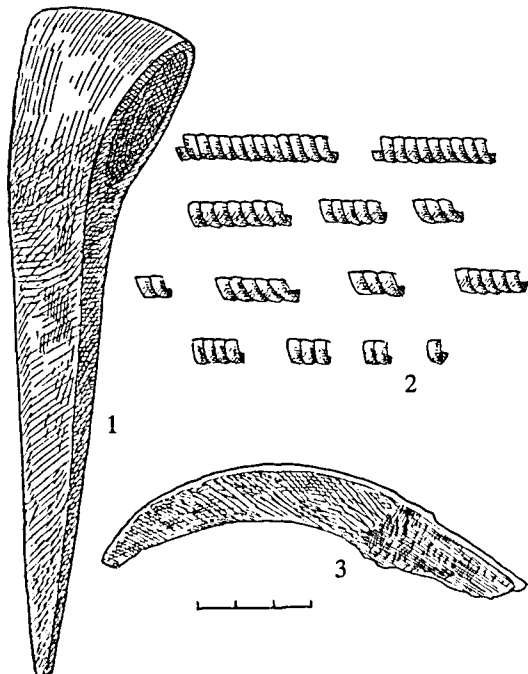
14 pav. Kapo Nr. 11 įkapės: 1 – kaplys, 2 – įvijinė apyrankė, 3 – yla, 4 – peiliukas lenkta viršūnėle.

15 pav. Kapo Nr. 25 įkapės: 1 – kryžiniai smeigtukai su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, 2 – yla, 3 – kaplys, 4 – peiliukas lenkta nugarėle.

16 pav. Kapo Nr. 23 įkapės: 1 – įtviriamasis ietigalis, 2 – įvijinė apyrankė, 3 – grandinė, 4 – peiliukas tiesia nugarėle.

17 pav. Kapo Nr. 8 įkapės: 1 – kaplys, 2 – įvijos, 3 – peiliukas lenkta nugarėle.

vieno. Verpstukus dėti į kapus mėgo lietuviai: jų randame net po kelis viename kape.

Atsitiktinai kapinyno teritorijoje rastas galastuvo fragmentas. Jis pagamintas iš pilko akmens. Žiemgalių kapuose galastuvai randami retai. Tai pajūrio sričiai būdinga įkapė.

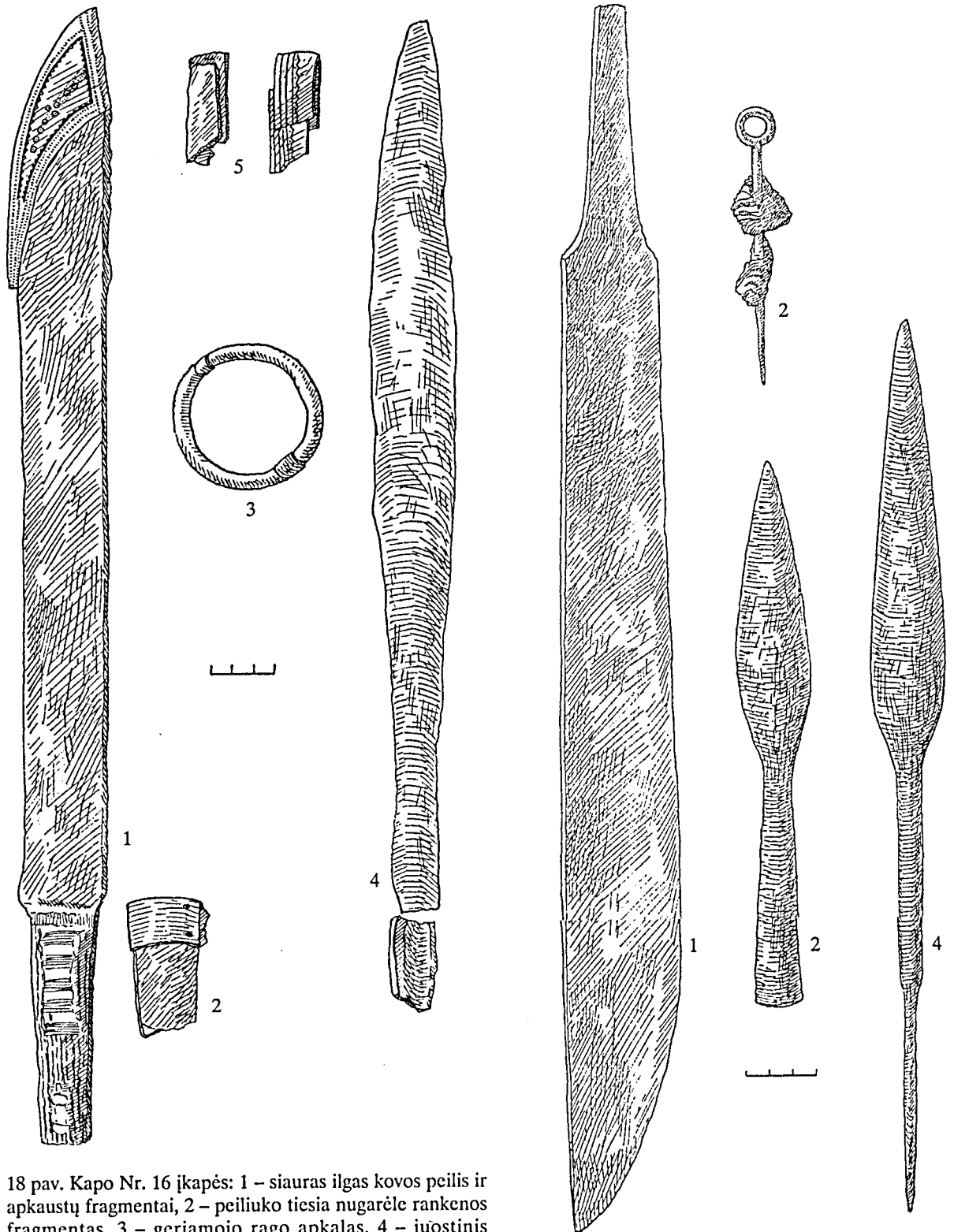
Ginklai

Ginklų šiame kapinyne rasta daugiau nei darbo įrankių. Jie sudaro 18 proc. visų radinių. Tačiau ginklai nebuvo įvairūs: tai – kovos peiliai ir ietys.

Kovos peiliai rasti 7. Jie naudoti dviejų rūšių: siauri ilgi ir platūs kovos peiliai – kalavijai.

Siauras ilgas kovos peilis rastas vienas, kape Nr. 16. Šis peilis 53 cm ilgio (įklotė 10 cm ilgio), geležtė 3,5 cm pločio. Rastas odinėse makštyse, kurių galas apkaustytas žalvariniu apkalu (pav. 18:1). Apkalo dydis 11,5x4 cm. Jis puoštas sidabru, ornamentuotas akutėmis ir trikampėliais. Greičiausiai buvo apkaustytas ir visas makštų kraštas, nes šalia peilio rastos dvi dvigubos 6x2 cm dydžio plokštelės, matyt, nukritusios nuo makštų. Jos puoštos išilginėmis linijomis ir bangele. Ant peilio ašmenų, per visą jo ilgį, likę žalvarinių kruopelių pėdsakai. Tai rodytų, jog čia iš tiesų būta žalvarinių apkalų. Ilgieji kovos peiliai Žiemgaloje nebuvo plačiai paplitę, tačiau po vieną kitą randame kapinyne. Šio tipo peiliai randami žiemgalių kapuose kartu su kitais žiemgaliams nebūdingais daiktais (Šukioniai, k. Nr. 54) arba jie sudėti į kapą ne žiemgaliams būdinga tvarka (Stungiai, k. Nr. 16). Stungiuose ilgas siauras kovos peilis rastas kartu su juostiniu ietigaliu, diržu, apkaustytu žalvarinėmis plokštelėmis, žalvariniu geriamojo rago apkaustu. Kapas datuotas X–XI a. Tokio tipo kovos peiliai plačiau paplitę Kurše, Žemaitijoje, Latgaloje, naudoti IX–XII a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, p. 24).

Platieji kovos peiliai–kalavijai rasti 6 – kapuose Nr. 2, 9, 13, 24 ir 2 atsitiktinai. Peiliai rasti kapuose Nr. 2 ir 9, yra 54–50,7 cm ilgio. Plačiausioje vietoje jų plotis siekia 6–5,4 cm (pav. 19:1, 20:6, 32:4)). Kapų Nr. 13 ir 24 kovos peiliai gerokai mažesni: jų ilgis 28,5 cm, plotis – 3,5 cm. Atsitiktinai rastieji išlikę apirę. Tokie peiliai–kalavijai – mėgstamas žiemgalių vyrų ginklas. Jie naudoti beveik visą genties gyvavimo laikotarpį, randami jau VI a. kapuose (Vaškevičiūtė, 1986, p. 48). Stungiuose rasti kartu su lankinėmis aguoninėmis segėmis, antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, masyviomis apyrankėmis, įmoviniais ietigaliais su karklo ir lauro lapo formos plunksnomis. Kapai datuojami VIII–XI a. Platieji kovos peiliai–kalavijai paplitę ne tik pas žiemgalius. Jų randama ir šiaurinėje Žemaitijoje bei Lat-

18 pav. Kapo Nr. 16 įkapės: 1 – siauras ilgas kovos peilis ir apkaustų fragmentai, 2 – peiliuko tiesia nugarėle rankenos fragmentas, 3 – geriamojo rago apkalas, 4 – juostinis ietigalis, 5 – diržo apkalų fragmentai.

19 pav. Kapo Nr. 9 įkapės: 1 – platusis kovos peilis – kalavijas, 2 – žiedinis smeigtukas, 3 – įmovinis ietigalis, 4 – įtveriamasis ietigalis.

galoje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 191; Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, p. 24; Tautavičius, 1996, p. 139).

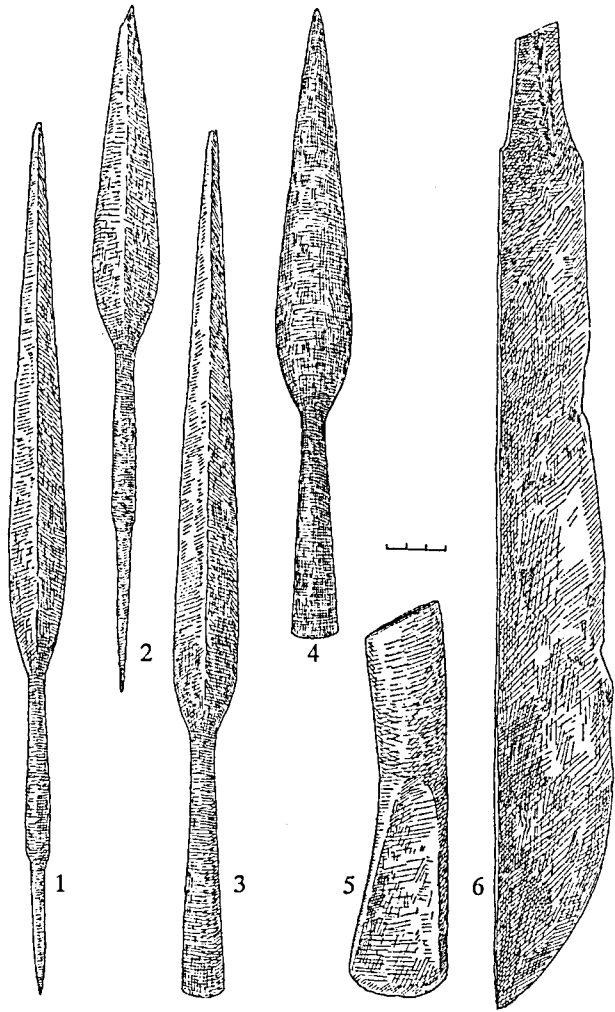
Ietigaliai. Tai viena gausiausių įkapių grupių šiame kapinyne. Jų rasta 31. Naudoti dviejų rūšių iečių antgaliai: įmoviniai ir įtveriamieji (pav. 20:1–4).

Įtveriamieji ietigaliai rasti 9 kapuose. Nr. 2(2), 9, 10(2), 23 ir 3 atsitiktinai. Visi jie su karklo lapo formos plunksnomis, skiriasi tik plunksnų dydžiai (pav. 16:1, 19:4, 20:1, 2). Didžiausi 30–45 cm ilgio. Jų įkotės kartu su įtvaramis paprastai sudaro pusę ietigalio ilgio. Įtvaros buvo keturkampio skerspjūvio, 7–10 cm ilgio ir 2–2,2 cm skersmens. Plunksnos ilgis 13, 18, 22 cm. Įtveriamieji ietigaliai įkalti į medinį kotą ir pritvirtinti prie jo raištelio. Tokių raištelių žymės išlikusios prie ietigalių įtvarų kapuose Nr. 9 ir 10. Įtveriamieji ietigaliai čia sudaro net apie 30 proc. visų iečių antgalių. Šis kapinynas bene pats turtingiausias įtveriamųjų ietigalių. Kituose žiemgalių kapinyuose įtveriamųjų iečių kur kas mažiau. Pavyzdžiui, Jauneikiuose įtveriamieji iečių antgaliai sudaro tik apie 6,5 proc. (Vaškevičiūtė, 1986, p. 48), Šukioniuose – 3 proc. ir t. t. Stungiuose rasti kartu su lankine aguonine sege, masyvia apyranke, žiediniu smeigtuku, antkakle su kabliuku ir kilpele. Kapai datuojami VIII–XI amžiumi.

Įmovinių ietigalių rasta 22. Jų plunksnos trijų formų: lauro lapo, karklo lapo ir juostiniai. Be to, rastas vieno ietigalio fragmentas – tik įmova.

Įmoviniai ietigaliai su **lauro lapo** formos plunksna gausiausi. Jų rasta 12 (k. Nr. 2, 9, 13, 19(2), 24(2) ir 5 atsitiktinai). Ietigaliai nuo 11,5 iki 31,5 cm ilgio, įmova 2–2,5 cm skersmens, plunksnos plotis 3–3,5 cm. Įmova sudaro maždaug trečdalį plunksnos ilgio. Plunksnos plokščios, neturi ryškios briaunos, einančios plunksnos viduriu, ir aiškiai perėjimo iš plunksnos į įmovą (pav. 19:3, 20:4, 32:1, 2, 36:4, 5). Ietigaliai su lauro lapo formos plunksnomis plačiausiai paplitę žiemgalių, žemaičių ir kuršių VII–VIII a. gyventuose plotuose, nors juos naudojo ir kitos baltų gentys (Kazakevičius, 1979, p. 60). Remdamiesi Jauneikių kapinyno medžiaga galime teigti, jog ietigaliai su lauro lapo formos plunksnomis Žiemgaloje naudoti ir XI a. (Vaškevičiūtė, 1986, p. 47). XI a. kapuose jų rasta ir Šukionių kapinyne (Vaškevičiūtė, 1990, p. 118). Stungiuose rasti kartu su lankine aguonine sege, antkakle su kabliuku ir kilpele, žiediniu smeigtuku, masyve apyranke. Kapai datuojami VIII–XI amžiumi.

Ietigaliai su **karklo lapo** formos plunksna rasti 8 (k. Nr. 2, 17, 19 ir 5 atsitiktinai). Kapo Nr. 2 ietigalis itin didelis – 43,2 cm ilgio, o kape Nr. 17 rastasis vos 12 cm ilgio. Kiti ietigaliai – 25–33 cm ilgio. Ietigalių įmovų skersmuo – 2 cm, įmova ilgis sudaro trečdalį ietigalio. Plunksnos siauros, plokščios, nėra aiškiai perėjimo iš plunksnos į įmovą (pav. 20:3, 27:7, 36:6).

20 pav. Kapo Nr. 2 įkapės: 1–2 – įtveriamieji ietigaliai, 3–4 – įmoviniai ietigaliai, 5 – kirvis, 6 – platusis kovos peilis – kalavijas.

Ietigaliai su karklo lapo formos plunksnomis buvo paplitę visoje Lietuvos teritorijoje VII–XII a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, p. 11; Kazakevičius, 1979, p. 62). Stungiuose rasti kartu su lankine aguonine sege, apyranke storėjančiais galais, pasagine sege cilindriniais galais, antkakle su kabliuku ir kilpele. Kapai datuoti IX–XI amžiumi.

Juostinis ietigalis rastas vienas kape Nr. 16. Jis 40 cm ilgio, su 4,5 cm pločio plunksna. Išlikusi tik dalis įmova. Ji 4,5 cm ilgio, 1,2 cm skersmens (pav. 18:4). Ietigalis rastas kartu su siauru ilgu kovos peiliu, geriamojo rago apkalu, diržo fragmentais. Kapas datuojamas X–XI a. Juostinių ietigalių Žiemgalos teritorijoje randama retai. Jauneikiuose rasti tik 6 tokie antgaliai, taip pat X–XI a. kapuose (Vaškevičiūtė, 1986, p. 48). Kiek daugiau juostinių ietigalių – Vakarų Lietuvoje. Datuojami IX–XI a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 231).

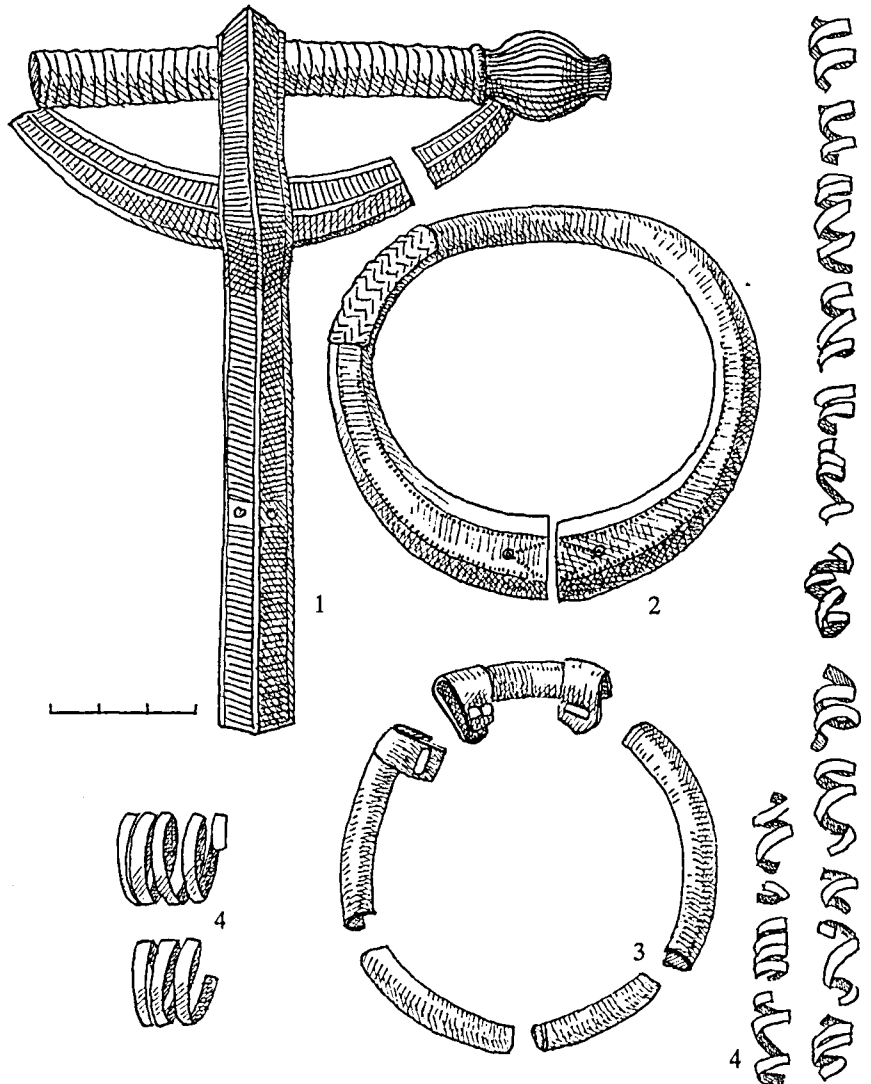
Papuošalai

Ši radinių grupė gausiausia. Ji sudaro 73 proc. visų radinių. Papuošalai rasti vyrų, moterų ir vaikų kapuose.

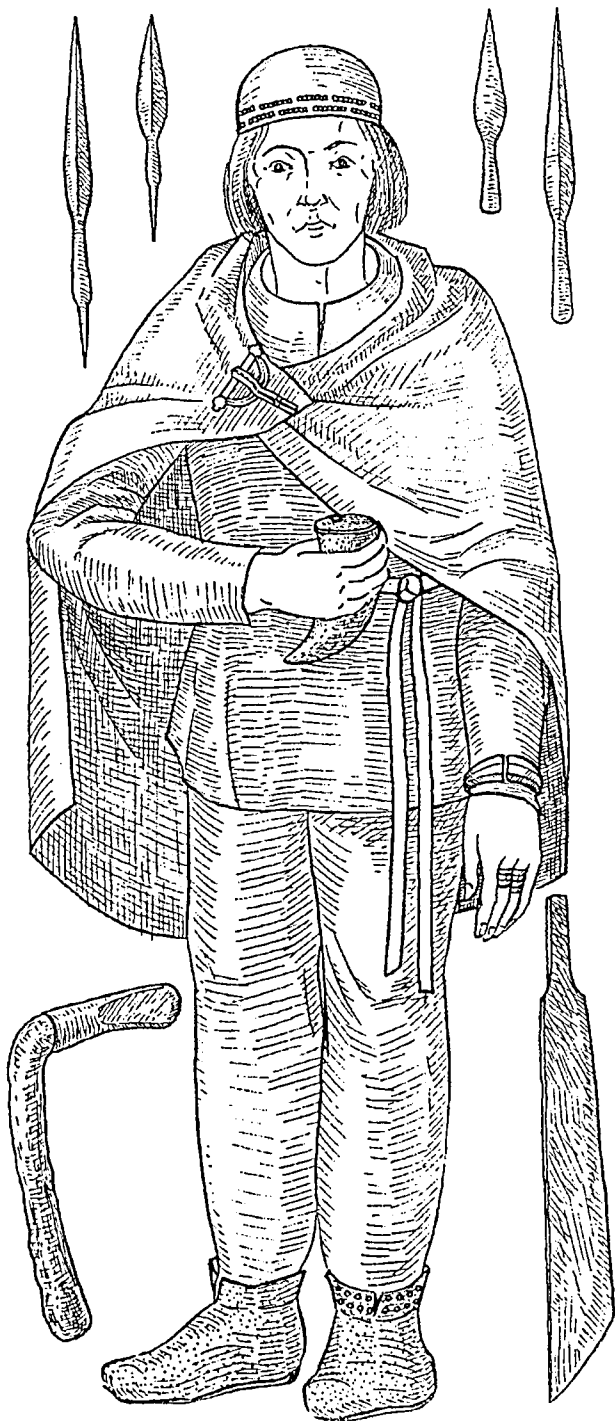
Galvos dangos fragmentų rasta 6 kapuose (Nr. 2, 3, 7, 10, 18, 26). Ją dėvėjo ir puošė tiek vyrai, tiek moterys. Ypač mėgti buvo **odiniai raiščiai** (arba **kepuraitės?**), puošti žalvariniais tuščiaviduriais, pusrutulio formos spurgeliais. Spurgeliai baigiasi dviem liežuvėliais, kuriais įsegami į odą ar audinį ir išvirkščioje pusėje užspaudžiami. Jie nedideli, 0,4 cm skersmens, į galvos raištį įsegami keliomis eilėmis. Iš geriau išlikusių kapų nustatyta, kad jų plotis 5–7 cm. Taip papuošta galvos danga rasta moters kape Nr. 7 ir vyro kape Nr. 10. Abu kapai labai apardyti, galvos dangos išlikę tik fragmentai, neaiškus nei raiščio plotis, nei kelios eilės spurgelių jį puošė. Raiščiai puošti žalvariniais spurgeliais geriau išlikę Šukioniuose (k. Nr. 19, 121), Jauneikiuose (k. Nr. 260, 350), taip pat Linksmučiuose (k. Nr. 8, 21), Pamiškiuose (k. Nr. 4, 38), Pavirvytėje (k. Nr. 90) (Vaškevičiūtė, 1989š; Vaškevičiūtė, 1990š; Vaškevičiūtė, 1987, p. 23; Kulikauskas, 1949š; Tautavičienė, 1973š; Cholodinskienė, 1979š). Stungiuose raiščiai rasti kartu su antkakle su kabliuku ir kilpele, kryžiniais smeigtukais su mažomis kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, lankine aguonine sege, įvijinėmis apyrankėmis, masyvia apyranke. Kapai datuoti IX–X amžiumi.

Kapuose Nr. 2 ir 3 galvos danga buvo papuošta iš **įvijėlių** padarytu **vainiku**. Kape Nr. 2 įvijėlių būta 20, kape Nr. 3 išlikę vos 10. Jos 3–4 apvijų, 0,8 cm skersmens (pav. 21:4, 22). Viršugalvio srityje tarp įvijėlių išlikę po keletą **grandelių**. Jos 0,6 cm skersmens, turi nedidelį tarpelį, kuriuo užspaudžiamos ant audinio krašto. Vien tokiomis grandelėmis papuošta galvos danga rasta kape Nr. 18. Čia grandelės viena šalia kitos užspausdintos ant audinio nepalie-

kant jokio tarpelio (pav. 23:7). Taip papuošta galvos apdangalo kraštas, tik kiek geriau išlikęs, rastas Pavirvytės kapuose Nr. 138, 143 (Vaškevičiūtė, 1983š). Galvos dangą k. Nr. 26 puošė ir įvijėlės, ir žalvariniai spurgeliai. Be to, galvos danga – raištis pakaušio srityje buvo susėgtas keturkampe žalvarine 1x1,7 cm dydžio sagtele (pav. 28:4, 29). Kapuose su galvos danga rasta ir kitų įkapių: įmovinių ietigalių su karklo ir lauro lapo plunksnomis, antkaklių su kabliuku ir kilpele, lankinių aguoninių segių, kryžinių smeigtukų su suplotomis plokštelėmis, masyvių apyrankių. Visa tai leidžia kapus datuoti VIII–XI amžiumi. Tokiu laiku datuojami kapai su taip papuošta galvos danga ir kituose žiemgalių kapinyuose: Pavirvytėje, Šukioniuose. Jauneikių kapai su juostomis, kurias puošė žalvariniai spurgeliai, datuoti VIII a. (Vaškevičiūtė, 1987, p. 23).

21 pav. Kapo Nr. 2 įkapės: 1 – lankinė aguoninė sege, 2 – kario apyrankė, 3 – gero apkalas, 4 – įvijėlės.

22 pav. Vyro iš k. Nr. 2 papuošalų nešiosenos rekonstrukcija.

Antkaklės. Jų rasta 13 (k. Nr. 7, 10, 14(3), 15, 17, 18(2), 19(2) ir 2 atsitiktinai). Didžiąją daugumą sudaro antkaklės su kabliuku ir kilpele; jų rasta 8. Be šio tipo antkaklių, buvo nešiotos antkaklės užkeistais keturkampiais galais ir ramentinės. Atsitiktinai rastų antkaklių išlikę fragmentai, todėl jų tipai neiškūs.

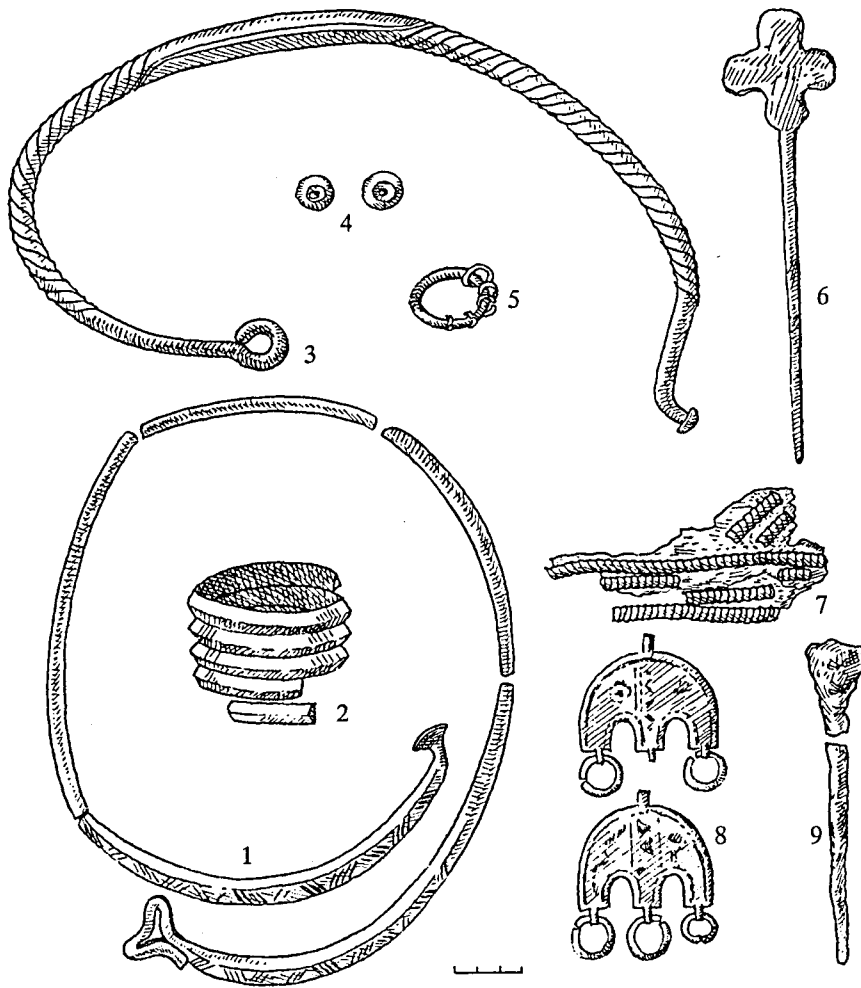
Stungiuose su antkaklėmis palaidota net 26 proc. mirusiųjų.

Antkaklės su kabliuku ir kilpele nešiotos vyrų (k. Nr. 10, 17, 19), moterų (k. Nr. 7, 14, 18) ir 2, rastosios atsitiktinai. Lankelis tordiruotas, vidurinė lankelio dalis lygi, rombinio skerspjuvio (tik k. Nr. 10 keturkampio), ornamentuota taškučiais, trikampėliais, dvigubu zigzagėliu. Kapuose Nr. 10 ir 19 rastosios antkaklės masyvios, jų kilpelė suplota, kabliukas primena kūgelį. Antkaklės 14,5–21 cm skersmens (pav. 12:5, 23:3, 24:1, 26:1, 2, 27:1, 36:1, 2). Antkaklės su kabliuku ir kilpele – mėgstamiausias antkaklių tipas žiemgalių teritorijoje. Čia jų ir rasta gausiausiai. Pavyzdžiui, Jauneikių kapinyne daugiau kaip pusę rastų antkaklių sudaro šio tipo antkaklės (Vaškevičiūtė, 1987, p. 24). Šukioniuose tai vienintelis antkaklių tipas (Vaškevičiūtė, 1990, p. 116). Be Žiemgalos, šių antkaklių kiek rečiau randama Vakarų bei Vidurio Lietuvoje (LAA, 1978, p. 21). Nešiotos nuo VII a. iki XI a. Stungiuose šios antkaklės kiek vėlyvesnės – jų lankelis ne ištais tordiruotas (tai būdinga VII–VIII a. antkaklėms), vidurinė lankelio dalis lygi. Rastos kapuose kartu su antkaklėmis užkeistais keturkampiais galais, lankinėmis aguoninėmis segėmis, pasagine cilindrine sege, kryžiniais smeigtukais su suplotomis plokštelėmis ir mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, įvijinėmis ir masyviomis apyrankėmis, įmoviniais ietigaliais su lauro ir karklo plunksnomis. Kapai datuojami IX–XI amžiumi.

Antkaklės **užkeistais keturkampiais galais** rastos 2: kapuose Nr. 14 ir 15. Abiejuose kapuose palaidotos mergaitės. Kapų dydis 90 ir 100 cm, plotis 40 cm, įkapės moteriškos. Kapo Nr. 14 mergaitei buvo uždėtos net trys antkaklės (pav. 25). Su trimis antkaklėmis apskritai retai laidojo, o vaiką dar rečiau.

Antkaklės – 15 ir 15,5 cm skersmens, lankelis – 0,6 cm storio. Lankelis prie galų tordiruotas, galai keturkampiai, užkeisti, vidurinė dalis apvalaus skerspjuvio (pav. 26:3, 30:1). Šio tipo antkaklės taip pat paplitusios Šiaurės Lietuvoje, randamos Vakarų Lietuvoje ir Latgaloje, kur jos datuojamos XI a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 146; LAA, 1978, p. 24; Šnore, 1987, p. 19, lent. III:7, 8). Rastos kapuose kartu su antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, kryžiniais smeigtukais su suplotomis plokštelėmis, su trikampe galvute smeigtukais, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuoti IX–XI a. Tokiu pačiu laiku datuoti kapai su šio tipo antkaklėmis ir Jauneikiuose (Vaškevičiūtė, 1987, p. 25–26).

Ramentinė antkaklė rasta 1, moters kape Nr. 18. Antkaklės išlikęs fragmentas. Lankelis apvalaus skerspjuvio, 0,6 cm storio, prie galų ornamentuotas įstrižais ruoželiais (pav. 23:1). Šio tipo antkaklės taip pat dažniausios Šiaurės Lietuvoje, jų aptikta Latvijoje

23 pav. Kapo Nr. 18 įkapės: 1, 3 – antkaklės, 2 – žiedas, 4 – karoliukas, 5 – grandelė, 6 – kryžinis smeigtukas, 7 – galvos dangos fragmentai, 8 – kabučiai, 9 – yla.

ir į rytus iki Aukštutinės Padnieprės (Latvijas, 1974, p. 214; Cepreeva, 1978, c. 37). Stungiuose rasta kartu su antkakle su kabliuku ir kilpele, kryžiniu smeigtuku suplotomis plokštelėmis, įvijinėmis apyrankėmis. Kapas datuotas IX amžiumi.

Karoliai. Su karolių aparomais palaidotos 2 moterys: kapuose Nr. 7, 11. Kapo Nr. 7 aparėlę sudarė 4 gintaro karoliai, 3 žalvarinės įvijėlės ir keliasdešimt 0,3x0,2cm dydžio geltono emalio karoliukų. Gintaro karoliai – dvigubo nupjauto kūgio formos, 0,8 cm aukščio, 1, 0,9, 0,8 ir 0,7 cm skersmens. Įvijėlės – 0,45 cm skersmens, 2,1–2,7 cm ilgio. Kokia tvarka buvo suverta aparėlė, neaišku, rasta ne pradinėje padėtyje. Kape, be aparėlės, buvo antkaklė su kabliuku ir kilpele, 2 kryžiniai smeigtukai mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis ir įvijinė apyrankė (pav. 24:7). Kapas datuojamas IX a. Kapo Nr. 11 aparą sudarė 2 gintaro karoliukai ir 4 įvijėlės. Vienas – karoliukas nupjauto kūgio formos, antras – plokščias. Jų skersmuo –

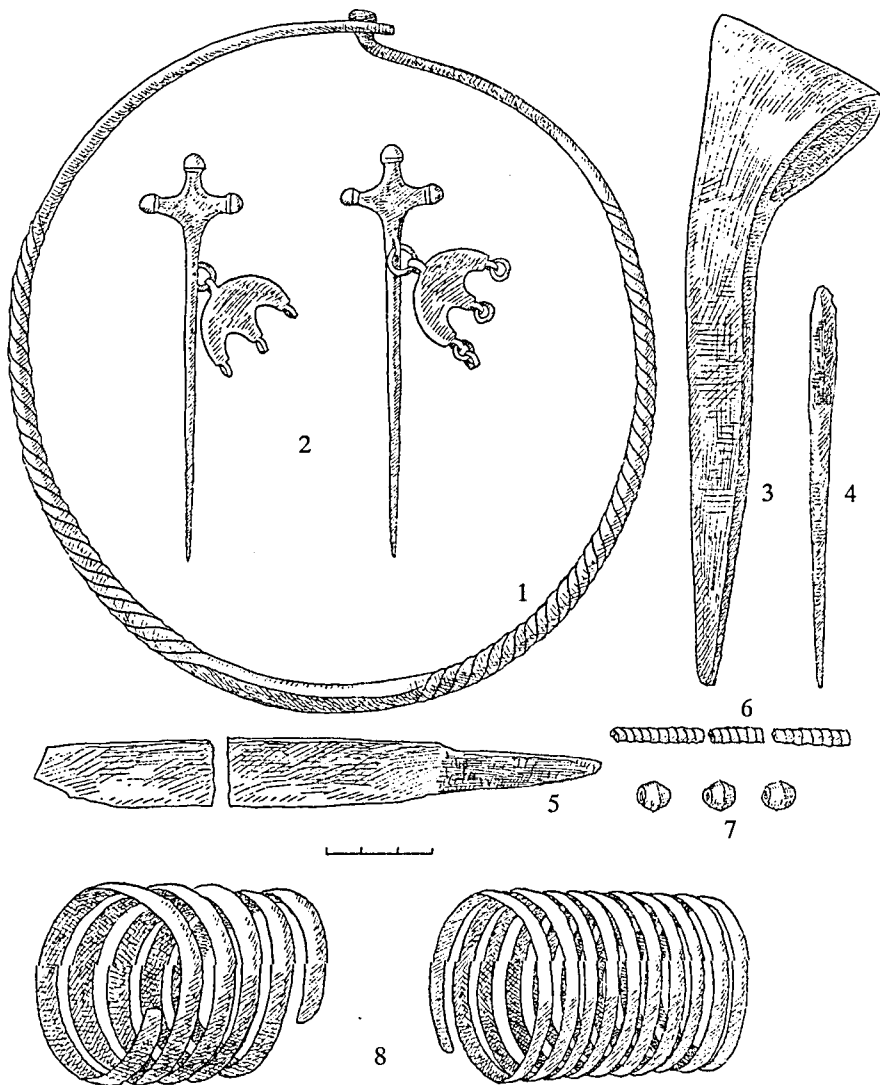
0,75 ir 0,95 cm, įvijėlių – 0,6 cm. Apvara rasta irgi ne pradinėje padėtyje; kaip buvo suverta, neaišku. Rasta kape su 2 kryžiniais smeigtukais suplotomis plokštelėmis, įvijine apyranke. Kapas datuojamas VIII–IX amžiumi.

Žiemgalės aparų nemėgo, retai nešiojo. Kiek dažniau mėgta nešioti po vieną karoliuką – amuletą, dažniausiai gintarinį. Gintarinį karoliukų rasta kapuose Nr. 1, 15, 18(2) (pav. 23:4, 30:6, 35:4). Du statinaitės formos ir vienas plokščias – 0,3, 0,7 ir 0,8 cm skersmens, 0,85, 2, 3 cm aukščio. Kapo Nr. 15 karoliukas mėlyno stiklo, rantytas šonais. Rastas kape su smeigtukais su trikampė galvute, antkakle užkeistais keturkampiais galais, įvijinėmis apyrankėmis. Kapas datuotas IX a. Mėlyno stiklo karoliai labiau paplito nuo X amžiaus.

Segių Stungiuose rasta nedaug, tik trijų vyrų kapuose, ir 4 atsitiktinai. Nešiotos dviejų formų segės: lankinės aguoninės ir pasaginės, cilindriniais galais.

Lankinės aguoninės segės

rastos k. Nr. 2, 10 ir 1 atsitiktinai. Segės žalvarinės, tik kai kurios detalės geležinės. Pavyzdžiui, atsitiktinai rastosios segės įvija geležinė, o k. Nr. 10 – adata geležinė. Segės 11, 13,8 ir 14,7 cm aukščio ir 10, 14,7 cm pločio. Segių ilgis beveik arba visiškai atitinka jų plotį, dėl to yra simetriškos, grakščios. Segių kojėlė 1,4 cm pločio, papuošta dviem ataugėlėmis – akutėmis (pav. 12:3, 21:1). Segių iš kapo Nr. 10 ir atsitiktinė kojėlė prie įvijos užbaigta gyvūno galvute. Gyvūno, greičiausiai žalčiuko, snukutis kiek stilizuotas. Kapo Nr. 10 gyvūno galvutė su dviem akutėmis, o snukutis atskirtas ornamentu. Segės kojėlė (žalčiuko nugara) papuošta skersiniais ranteliais, galvutė lygi, tik pačiu pakraščiu papuošta taškučiais. Atsitiktinai rastoji dar labiau stilizuota. Gyvūno galvutę nuo kūnelio skiria įsmaugta linija ties segės lankeliu, galvutė tampriai apsvijusi apie segės įviją. Segių įvija, kaip įprasta šioms segėms, baigiasi suplotomis aguonomis, ornamentuotomis ranteliais. Lankinės aguoninės segės labai mėg-

24 pav. Kapo Nr. 7 įkapės: 1 – antkaklė su kabliuku ir kilpele, 2 – kryžiniai smeigtukai, 3 – kaplys, 4 – yla, 5 – peiliukas tiesia nugarėle, 6 – įvijėlės, 7 – karoliukas, 8 – įvijinė apyrankė.

tos žiemgalių. Paprastai kapinyuose jos sudaro daugumą visų segių. Be žiemgalių, jomis puošėsi žemaičiai, taip pat jų gausiai randama ir pietinėje bei pietvakarinėje Latvijoje – sėlių ir latgalių žemėse. Nešiotos VIII–IX a., kiek rečiau dar ir X a. (LAA, 1978, p. 45; Tautavičius, 1996, p. 212). Stungiuose rastos turtinguose vyrų kapuose kartu su įtvieriamaisiais ietigaliais, įmoviniais ietigaliais su karklo ir lauro lapo plunksnomis, antkakle su kabliuku ir kilpele, masyviomis apyrankėmis. Kapai datuojami X amžiumi.

Pasaginės segės rastos 5: dvi kape Nr. 17 ir trys atsitiktinai. Visos segės – cilindriniais galais, lankelis – rombinio skerspjūvio 0,4–5,5 cm skersmens. Lankelis ornamentuotas įkartėlėmis (pav. 27:3). Segės rastos vaiko (berniuko) kape kartu su įmoviniu ietigaliu su

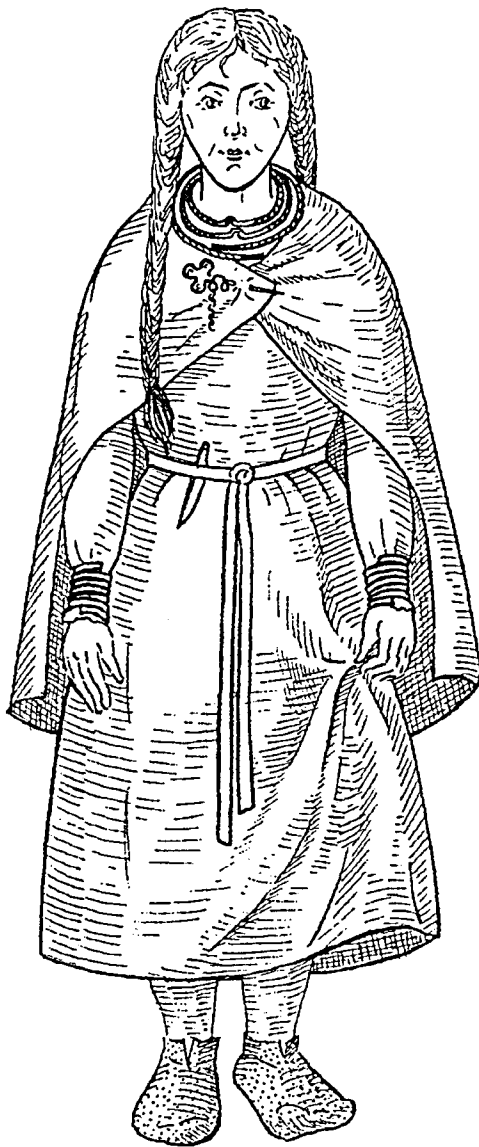
karklo lapo formos plunksna, antkakle su kabliuku ir kilpele, įvijine apyranke. Kapas datuojamas IX a. Pasaginės segės paplitusios visame Rytų Pabaltyjyje, Vidurio Rusijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Skandinavijoje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 160; LAA, 1978, p. 48).

Smeigtukai. Jų rasta daugiau nei segių. Buvo nešioti kryžiniai, su trikampė galvute, žiediniai ir lazdeliniai. Iš viso surasta 30 smeigtukų ir dar vieno smeigtuko fragmentas – adata.

Kryžiniai smeigtukai nešioti dviejų tipų: suplotomis plokštelėmis ir su mažomis, kitose pusėje suplotomis buoželėmis.

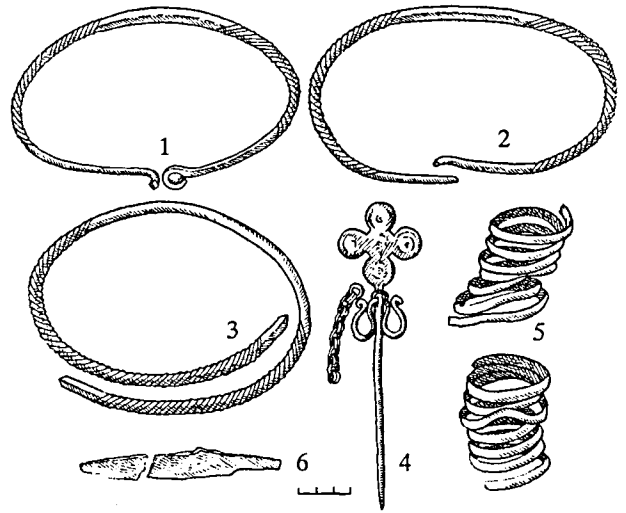
Kryžiniai smeigtukai su suplotomis plokštelėmis rasti kapuose Nr. 8(2), 11(2), 14, 18 ir 2 atsitiktinai. Smeigtukai žalvariniai, jų plokštelės puoštos koncentriniais rateliais ir dažnai padengtos balto metalo plokšte (kuri dažniausiai neišlieka) (pav. 23:6, 26:4). Šie smeigtukai nešioti poromis, sujungti tarpusavyje viena ar dviem cilėmis grandinėlių. Prie smeigtukų buvo pritvirtinti kabučiai, daugiausiai pusmėnulio formos, su trimis ataugėlėmis (pav. 23:8, 24:2). Kape

Nr. 14 rastas W formos kabutis (dar vienas toks kabutis rastas kapinyno teritorijoje atsitiktinai) (pav. 26:4, 31:1). Smeigtukai 17–20 cm ilgio, su 4,5–6,5 cm pločio galvutėmis. Dažnai vieną porą smeigtukų sudaro du nevienodo ilgio smeigtukai. Pavyzdžiui, kapo Nr. 8 vienas smeigtukas – 17 cm, kitas – 18 cm ilgio, kapo Nr. 11 – 19 cm ir 20 cm ilgio ir t. t. Kabučiai 4,5x5x5 cm ir 4,5x4,3 cm dydžio. Dažniausiai smeigtuko galvutės plotis atitinka kabučio plotį. Smeigtukai rasti kapuose kartu su antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, užkeistais keturkampiais galais, ramentiniais galais, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuoti IX–XI a. Be žiemgalių, tokiais smeigtukais puošėsi žemaitės ir latgalės, jų randama Vakarų ir Vidurio Lietuvoje, datuojami VIII–XII a. (Tautavičius, 1996, p. 237).

25 pav. Mergaitės iš kapo Nr. 14 papuošalų nešiosenos rekonstrukcija.

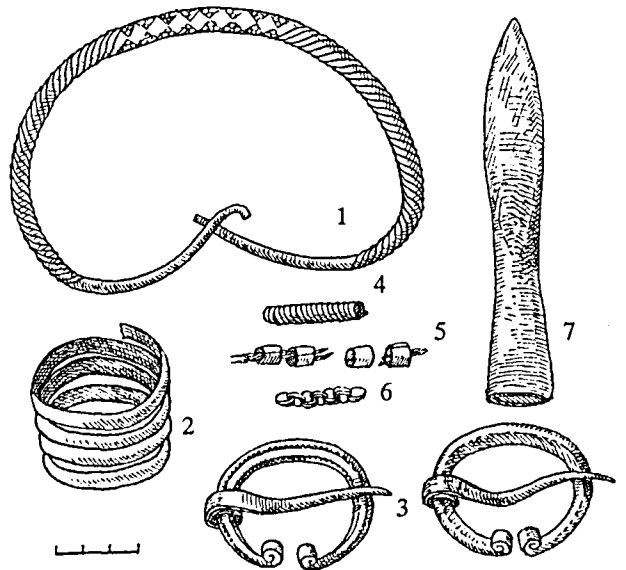
Kryžiniai smeigtukai su trumpa kryžma ir mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis rasti kapuose Nr. 1(2), 7(2), 22, 25(2), 26(2) ir 2 atsitiktinai. Šie smeigtukai taip pat nešioti poromis, sujungti keliomis eilėmis grandinėlių (pvz., k. Nr. 1 grandinėlės ilgis 48 cm, k. Nr. 26 – 37 cm) ir pusemėlio formos kabučiais. Kabučiai su trimis ataugelėmis. Šie smeigtukai truputį mažesni nei kitų formų kryžiniai smeigtukai, jie 9,5–14 cm ilgio, su 2,5–3,5 cm pločio galvutėmis (pav. 15:1, 24:2, 28:1, 34:1, 35:1). Atsitiktinai rasti kiek didesni – 15,5 ir 17 cm ilgio. Smeigtukų galvutės centre kartais būna akutė (k. Nr. 1). Rasti kapuose kartu su antkakle su kabliuku ir kilpele, įvijinėmis apyrankėmis (pav. 29). Kapai datuoti IX a. Šiuos smeigtukus ne-

26 pav. Kapo Nr. 14 įkapės: 1–2 – antkaklės su kabliuku ir kilpele, 3 – antkaklė užkeistais pastorintais galais, 4 – kryžiniai smeigtukai suplotomis plokštelėmis, 5 – įvijinės apyrankės, 6 – peiliukas tiesia nugarėle.

šiojo tik žiemgalės ir žemaitės, datuoti VIII–IX a. (Tautavičius, 1996, p. 236).

Smeigtukai trikampe galvute rasti kapuose Nr. 15(2), 24 ir 2 atsitiktinai. Kape Nr. 15 smeigtukai labai puošnūs, galvutė centre turi akutę, buoželės kiek pailgos, kryžmos išštos. Kryžmas puošia žiedeliai (pav. 30:2). Savo forma primena kuršiškus smeigtukus su trikampe galvute tik neturi ažūro ir yra mažesni. Smeigtukai – 19,7 ir 20 cm ilgio, su 7 cm pločio galvu-

27 pav. Kapo Nr. 17 įkapės: 1 – antkaklė, 2 – įvijinė apyrankė, 3 – pasaginės segės cilindriniais galais, 4 – įvija, 5 – cilindriukai, 6 – grandinėlė, 7 – įmovinis ietigalis.

28 pav. Kapo Nr. 26 įkapės: 1 – kryžiniai smeigtukai suplotomis buoželėmis, 2 – yla, 3 – peiliukas lenkta nugarėle, 4 – galvos dangos fragmentai, 5 – kaplys.

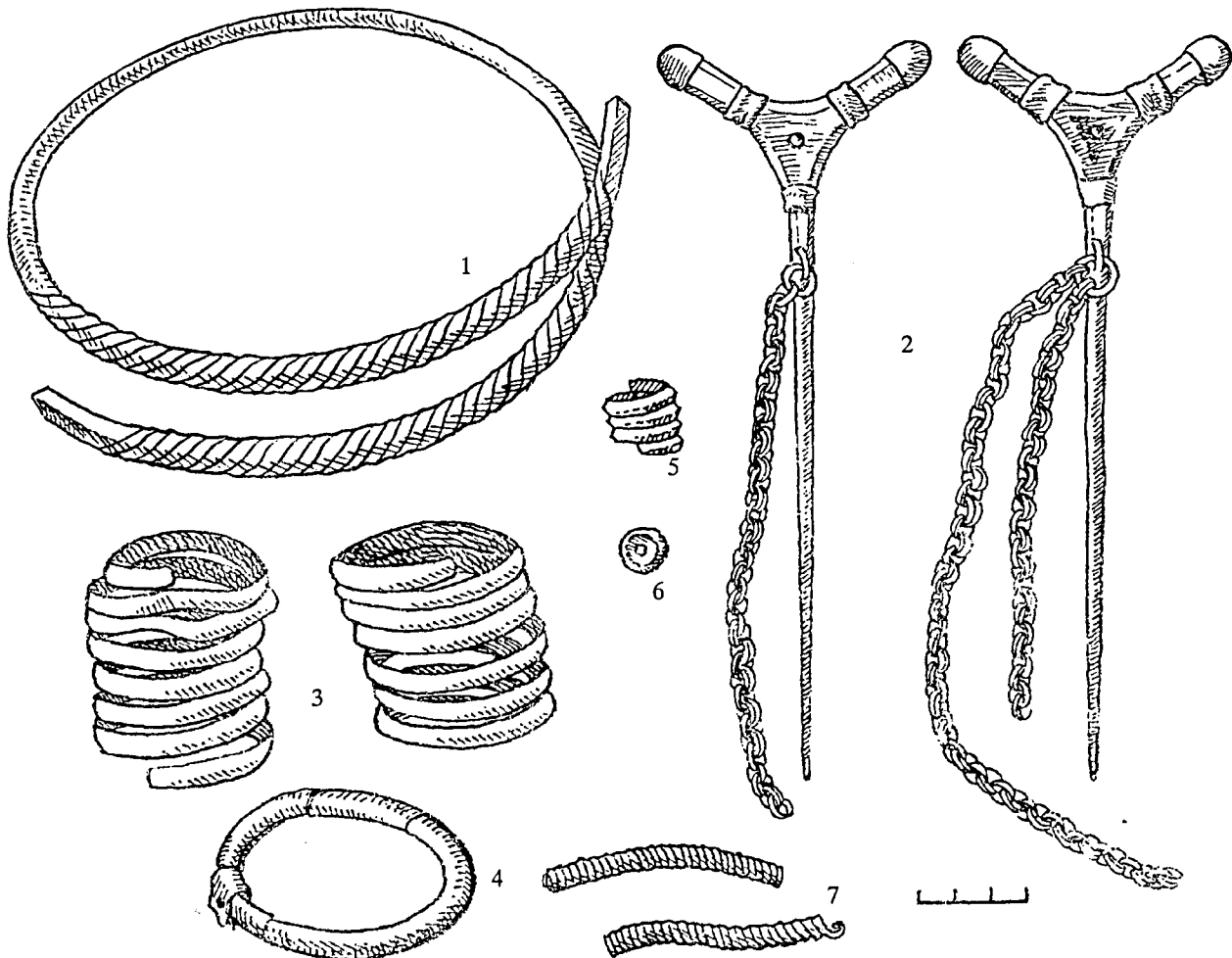
tėmis. Sujungti tarpusavyje 25 cm ilgio grandinėle. Tokios pat formos ir atsitiktinai rastieji, tik kiek mažesni – 17 ir 18 cm, galvutės – 6,5 cm pločio (pav. 31:5). Rasti kape kartu su antkakle užkeistais keturkampiais galais, įvijinėmis apyrankėmis. Kapas datuojamas IX–XI a. Tokie smeigtukai su trikampė galvute, datuojami Vėlyvuojų geležies amžiumi, rasti ir Škerstainų kapinyne Latvijoje (Latvijas, 1974, lent. 57:4).

Kape Nr. 24 rastasis smeigtukas su trikampė galvute ir mažomis pusrutulio formos buoželėmis yra 10 cm ilgio, galvutė 2,8 cm pločio (pav. 32:3). Tokie smeigtukai būdingi tik žiemgaliams ir žemaičiams. Jie labiau mėgti VI–VII a., bet nešioti ir VIII a., ypač Žiemgaloje (Tautavičius, 1996, p. 230). Stungiuose rastas vyro kape kartu su plačiuoju kovos peiliu ir įmoviniai karklo lapo formos ietigaliai.

Žiediniai smeigtukai rasti kapuose Nr. 5, 9, 21. Smeigtukų galvutės ir adatos dalis iki kilpelės – rombinio skerspjūvio, papuošti eglute. Smeigtukai – 10–

29 pav. Moters iš kapo Nr. 26 drabužių nešiosenos rekonstrukcija.

11,5 cm ilgio, su 1,4–1,7 cm pločio galvutėmis (pav. 19:2, 33:1, 44:2). Rasti kapuose kartu su plačiuoju kovos peiliu, įmoviniu ietigaliu su lauro lapo formos plunksna, įvijinėmis apyrankėmis. Kapai datuoti VIII–X a. Šios formos smeigtukai labiausiai mėgti žiemgalių, žemaičių, latgalių ir sėlių, nešioti VII–IX a., bet labiausiai mėgti VIII a. (Tautavičius, 1996, p. 228).

30 pav. Kapo Nr. 15 įkapės: 1 – antkaklė užkeistais keturkampiais galais, 2 – smeigtukai su trikampėmis galvutėmis, 3 – įvijinės apyrankės, 4 – geriamojo rago apkalas, 5 – įvija, 6 – karolis, 7 – įvijėlės.

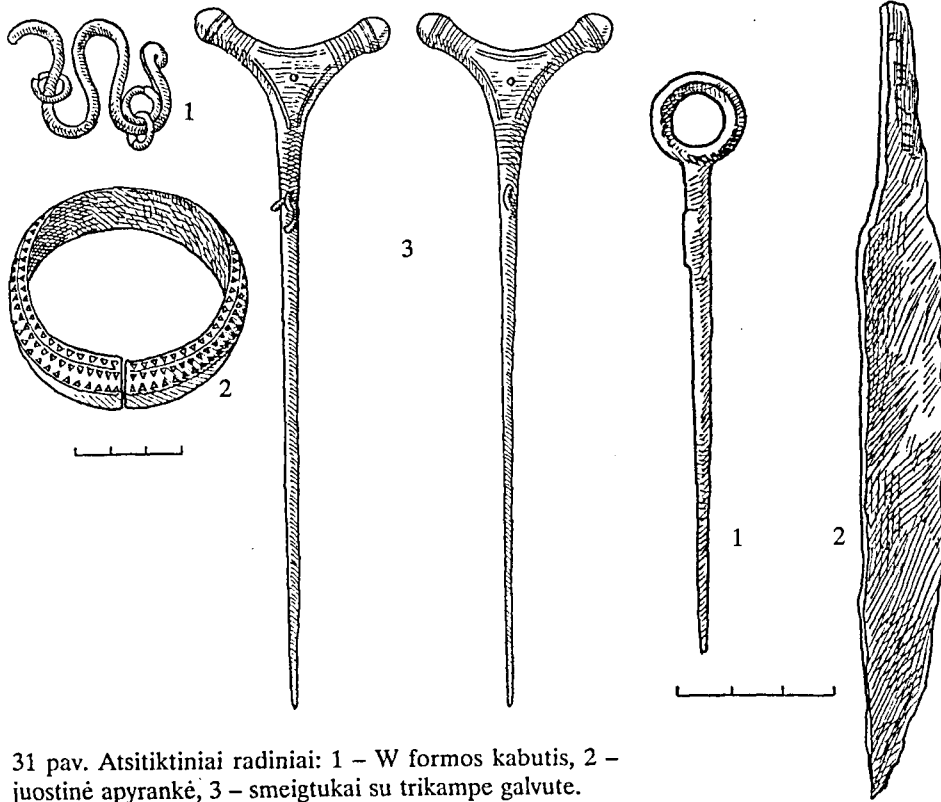
Lazdeliniai smeigtukai rasti kapuose Nr. 6, 22 ir atsitiktinai. Visi jie geležiniai, 6–8,8 cm ilgio, su 1–1,5 cm pločio galvute (pav. 34:2). Šios formos smeigtukai naudoti nuo pat I–II a. iki XII a. Pastebėta, kad nuo VIII a. jie jau vis retesni (Tautavičius, 1996, p. 226). Stungiuose smeigtukai rasti vaiko (mergaitės) kape kartu su kryžiniu smeigtuku su mažomis – kitoje pusėje suplotomis buoželėmis ir apyranke, pagaminta iš antkaklės lankelio, taip pat dar viename apardytame, be kitų įkapių, kape.

Kapinyno teritorijoje, kaip jau minėta, rasta dar vieno smeigtuko adata ir akinių formos, 1,5x2 cm dydžio kabutis.

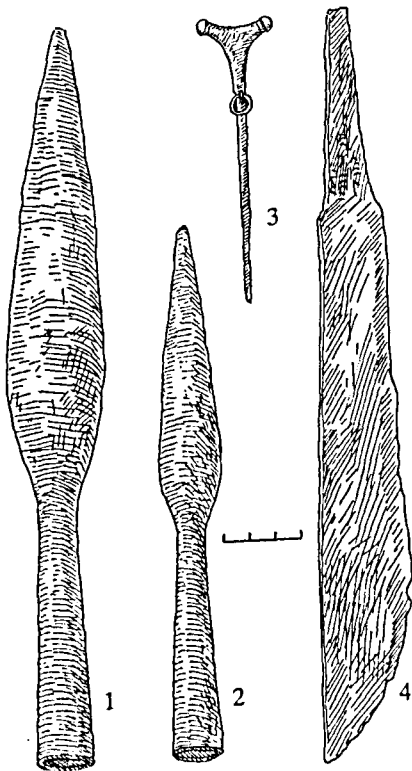
Rankų papuošalai. Rankos buvo puošiamos apyrankėmis ir žiedais. Apyrankės nešiotos kelių formų: įvijinės, „kario“, bei juostinės.

Įvijinių apyrankių gausiausia. Jų rasta kapuose Nr. 1, 7(2), 13, 14(2), 15(2), 17, 18(2), 20(2), 21(2), 22(2), 23 bei 11 atsitiktinai. Dauguma kapų – moterų,

tik kapuose Nr. 13 ir 23 – palaidoti vyrai, o kapuose Nr. 17 ir 21 vaikai, sprendžiant iš įkapių, berniukai. Šios formos apyrankės dažniausiai nešiotos po dvi. Gaminamos iš pusapvalio arba trikampio skerspjūvio (k. Nr. 18) 0,5–0,7 cm storio juostelės, 3–7 apvijų. Beveik visos apyrankės neornamentuotos (pav. 14:2, 16:2, 23:2, 24:8, 26:5, 27:2, 30:3, 35:2, 43), tik apyrankių iš kapo Nr. 21 galai papuošti tarsi trikampėliais (pav. 44:3). Apyrankių skersmuo – 4,3–6 cm. Įdomu tai, kad ant abiejų rankų nešiotos kiek skirtingos apyrankės: viena – 3, kita – 4 apvijų (k. Nr. 20), viena – 4,3 cm, kita – 3,9 cm skersmens (k. Nr. 15) ir t. t. Kiek kitokia buvo ir k. Nr. 22 apyrankė. Ji pagaminta iš vyto antkaklės lankelio ir pritaikyta vaiko rankutei (pav. 34:3). Toks reiškinys, kai iš suaugusiam žmogui skirto papuošalo padaromas vaikiškas, pastebėtas ne tik Stungiuose. Iš antkaklės lankelio padarytų apyrankių rasta Maudžioruose (k. Nr. 153, 162), Šukioniuose (k. Nr. 107), Plinkaigalyje (k. Nr. 118) (Valatka, 1984,

31 pav. Atsitiktiniai radiniai: 1 – W formos kabutis, 2 – juostinė apyrankė, 3 – smeigtukai su trikampe galvute.

32 pav. Kapo Nr. 24 įkapės: 1–2 – įmoviniai ietigaliai, 3 – kryžinis smeigtukas su mažomis pusrutulio formos buoželėmis, 4 – platusis kovos peilis – kalavijas.

33 pav. Kapo Nr. 5 įkapės: 1 – žiedinis smeigtukas, 2 – peiliukas tiesia nugarėle.

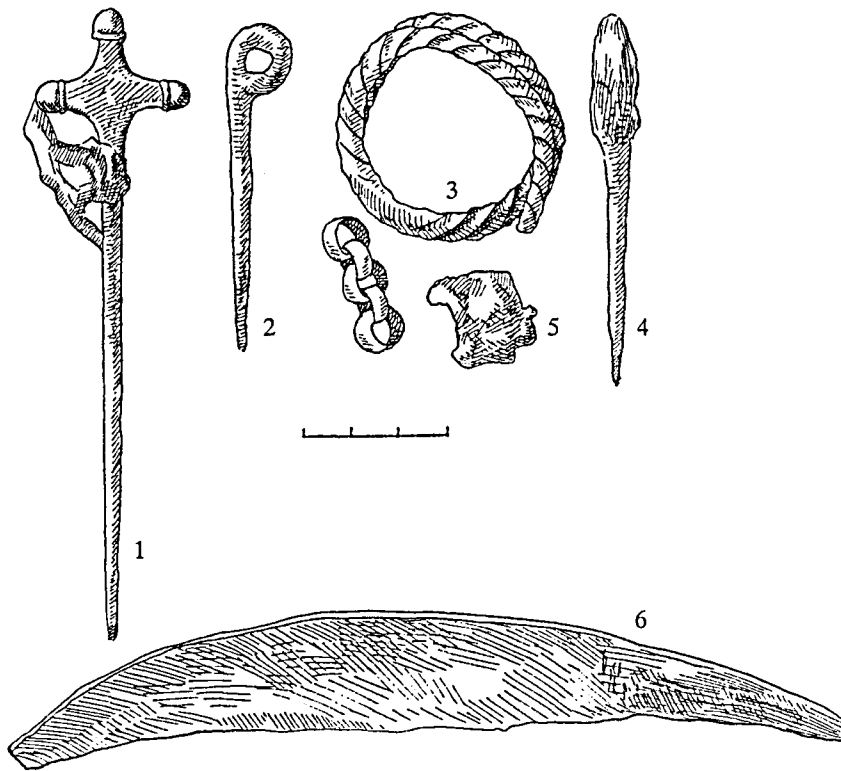
Masyvios apyrankės rastos vyrų k. Nr. 2, 10, 19 ir 1 atsitiktinė. Jos priiskiriamos „kario“ apyrankių tipui. Apyrankės – trapezinio skerspjūvio, vidurinė dalis – pusapvalio skerspjūvio. Apyrankių galai paplatinti, beveik susiliečia. Ornamentuoti eglute, įkartėlėmis, taškučiais, kurie sudaro trikampėlius, rombėlius. Apyrankės – 9–9,8 cm skersmens, lankelis – 2–2,8 cm storio (pav. 12:4, 21:2, 36:3). Rastos kapuose kartu su įmoviniais ir įtveriamaisiais ietigaliais karklo ir lauro lapo formos plunksnomis, plačiuoju kovos peiliu, antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, lankinėmis aguoninėmis segėmis. Kapai datuojami IX–XI a. Šio tipo apyrankės Lietuvos teritorijoje dažniausios Žiemgaloje, kiek rečiau jų randama ir rytinėje Žemaitijos dalyje. Jos populiareesnės pas latgalius. Nešiotos taip pat IX–XI a. (Latvijas, 1974, p. 232).

Juostinė apyrankė rasta 1, atsitiktinė. Jos galai šiek tiek platėjantys ir storėjantys. Apyrankė pagaminta iš 1 cm storio pusapvalio skerspjūvio juostelės. Ji – 6,3 cm skersmens, papuošta tekstiliniu ornamentu, galai – išilginėmis juostelėmis (pav. 31:2). Tokio tipo apyrankės nešiotos V–VI a., kiek rečiau VII–VIII a. Mėgtos Vakarų, Šiaurės ir ypač Rytų Lietuvoje, kur jos ir išliko ilgiausiai (Tautavičius, 1996, p. 248).

Sprendžiant iš Stungių kapinyno radinių, žiedai čia nebuvo itin populiarūs. Jie rasti tik 6 kapuose

p. 22; Vaškevičiūtė, 1990š; Kazakevičius, 1993, p. 75). Kairėnėlių kapinyno kape Nr.9 įvijinės apyrankės padarytos iš suaugusio žmogaus juostinių apyrankių, užkeičiant galus (Stankus, 1984, p. 75). Įvijinės apyrankės rastos kapuose su antkaklėmis su kabliuku ir kilpele, antkakle užkeistais keturkampiais galais, kryžiniais smeigtukais su suplotomis kryžmomis, smeigtukais trikampe galvute, žiediniais smeigtukais, pasagine sege. Kapai datuoti VIII–XI a. Įvijinių apyrankių ypač gausu Žiemgaloje, nešiotos žemaičių, latgalių bei sėlių (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 178; LLA, 1978, p. 94; Latvijas, 1974, p. 231).

Masyvios apyrankės rastos vyrų k. Nr. 2, 10, 19 ir 1 atsitiktinė. Jos pri-

34 pav. Kapo Nr. 22 įkapės: 1 – kryžinis smeigtukas mažomis kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, 2 – lazdelinis smeigtukas, 3 – apyrankė padaryta iš antkaklės lankelio, 4 – yla, 5 – grandinėlė ir organinės medžiagos (kaulo) fragmentas, 6 – peiliukas lenkta viršūne.

Nr. 2(2), 15, 18 ir 2 atsitiktinai. Visi žiedai įvijiniai – nuo 4 iki 11 apvijų, pagaminti iš pusapvalės ar trikampio skerspjuvio vielės. Žiedai 1,5–2,3 cm skersmens (pav. 21:4, 30:5). Kapo Nr. 15 žiedelis ornamentuotas įstrižais ruoželiais. Rasti vyro ir mergaitės kapuose kartu su įmoviniais karklo ir lauro lapo formos ietigaliais, antkakle su kabliuku ir kilpele, lankine aguonine sege, smeigtukais su trikampe galvute, masyvia apyranke. Kapai datuojami IX–XI amžiumi.

Žiedai reti ir kituose žiemgalių kapinyuose. Stunguose su žiedais palaidota 2 proc. mirusiųjų, Jaunekiuose – 2,3 proc., Šukioniuose – 4,5 proc.

Kitos įkapės

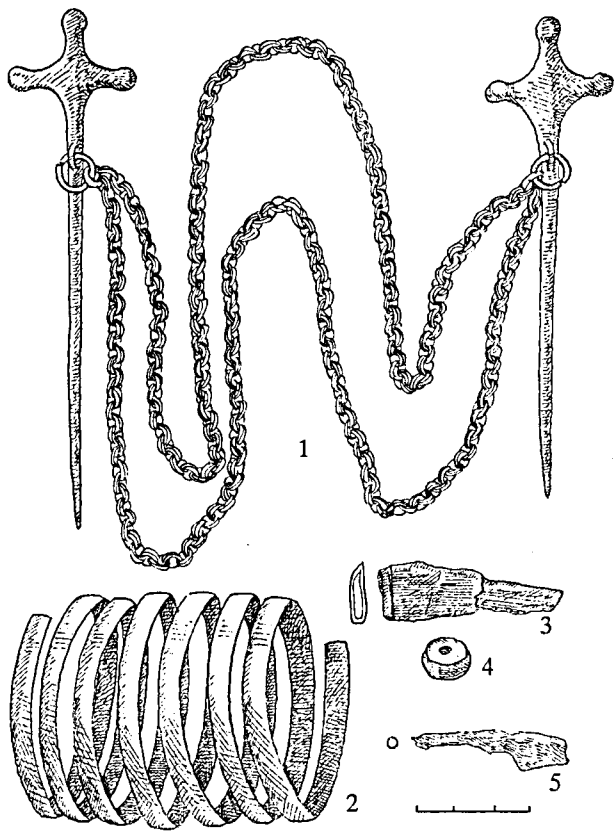
Diržai ir jų dalys. Su diržu palaidotas tik 1 vyras – kape Nr. 16. Kapas apardytas, išlikusios tik kojos ir juosmens srityje buvusio diržo fragmentai – tai organinė – medžiaga (oda) ir keletas žalvarinių apkaliukų (pav. 18:3). Apkaliukai 4,5x1,9 cm dydžio, ornamentuoti išilginėmis juostelėmis ir banglele. Taip pat mirusiajam į kapą buvo įdėtas juostinis ietigalis ir siauras ilgas kovos peilis. Kapas datuotas X–XI amžiumi.

Šis kapas ir kitomis įkapėmis išsiskiria iš viso kapinyno. Papročio laidoti mirusį, apjuostą odiniu diržu, Žiemgaloje nebuvo. Jaunekių kapinyne su diržais palaidoti tik 2 proc. mirusiųjų, Šukioniuose – 2,1 proc. ir t. t. Matyt, čia dažniau naudotos austinės juostos.

Apavas. Apavo didesnių ar mažesnių fragmentų rasta vyrų kapuose Nr. 2 ir 10. Kape Nr. 2, po kairiosios kojos blaudzikauliu rastas nedidelis organinės medžiagos (odos?) fragmentėlis, papuoštas žalvariniais pusrutulio formos spurgeliais. Kape Nr. 10 bato aulo fragmentų išlikę ant abiejų kojų: ant kairiosios išlikęs organinės medžiagos gabalas papuoštas 4 eilėmis žalvarinių spurgelių (pav. 37, 38). Jų skersmuo 0,7 cm. Nustatyta, jog bato aulo plotis buvo 12 cm, aulas susegtas geležine sagtele. Panašių apavo fragmentų rasta ir kituose

žiemgalių kapinyuose: Linksmučiuose (k. Nr. 20, 21) (Volkaitė-Kulikauskienė, 1951, p. 299–300), Šukioniuose (k. Nr. 2, 4, 9, 37, 47, 74, 90, 126, 131) (Šimėnas, 1988š; Vaškevičiūtė, 1989š; Vaškevičiūtė, 1990š). Juose, puošti aulai buvo ant kairiosios kojos. Ypač puošnus apavas rastas Diržių kapinyne k. Nr. 51. Čia visas batas buvo papuoštas žalvariniais spurgeliais, kurių būta 1089 vienetų (Striškienė, 1998, p. 212).

Geriamieji ragai. Su jais palaidoti trys mirusieji: du vyrai (k. Nr. 2 ir 16) ir mergaitė (k. Nr. 15). Kapuose išlikę tik žalvariniai geriamųjų ragų apkalai (pav. 18:3, 21:3, 30:4). Jie siauri ir dengia tik patį rago angos pakraštį iš išorės ir vidaus. Skersmuo – 6,2–7 cm. Prie kapo Nr. 2 geriamojo rago išlikę medinio dangtelio likučiai. Ragai su mediniais dangteliais rasti ir Siraičių (Džiugo) kapinyne kapuose Nr. 1, 13 (Valatka, 1957š, p. 27–28). Geriamieji ragai rasti tuose kapuose, kuriuose labai daug įkapių. Antai kape Nr. 2, be geriamojo rago, mirusiajam įdėtos net 4 ietys, platusis kovos peilis, įmovinis kirvis (vienintelis šiame kapinyne), lankinė aguoninė segė, „kario“ apyrankė. Mirusiojo galvą juosė raištis, papuoštas žalvariu, batų aulai papuošti žalvariu. Kape Nr. 16 mirusysis palaidotas su vieninteliu šiame kapinyne juosti-

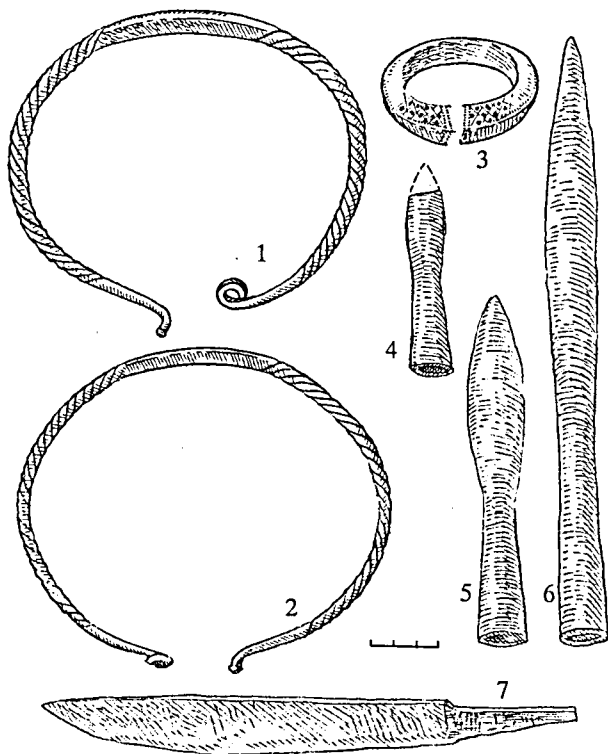

35 pav. Kapo Nr. 1 įkapės: 1 – kryžiniai smeigtukai su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, 2 – įvijinė apyrankė, 3 – peiliuko fragmentas, 4 – karoliukas, 5 – ylos fragmentas.

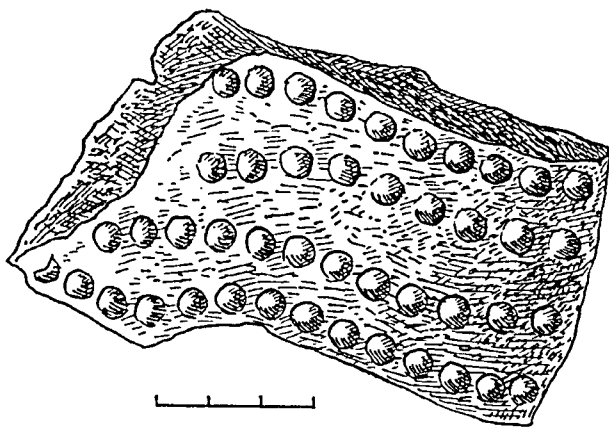
niu ietigaliu, siauru ilgu peiliu ir diržu, papuoštu žalvarinėmis plokštelėmis, o kape Nr. 15 palaidotai turtingai mergaitei ant kaklo buvo uždėta antkaklė užkeistais keturkampiais galais, stiklo karolis, drabužis buvo susegtas puošnių kryžinių smeigtukų pora, rankas puošė įvijinės apyrankės ir žiedas. Visi kapai vėlyvi – X–XI a., nors literatūroje dėl šių kapų datavimo yra ir kita nuomonė: A. Simniškytė straipsnyje „Geriamieji ragai Lietuvoje“ Stungių kapinyno kapus Nr. 2 ir 15 datuoja VIII–IX a. (Simniškytė, 1998, p. 233).

Geriamųjų ragų rasta ir kituose Žiemgalių kapinynuose: Jauneikiuose, Pavirvytėje, Šukioniuose. Kiek gausiau geriamųjų ragų X–XIa. randama Kurše.

Apžvelgus šiuos kapus matyti, jog su geriamaisiais ragais laidoti greičiausiai neciliniai šios bendruomenės nariai, susiję su apcigomis, burtais ar magija. Tai yra pastebėjęs ne vienas autorius, tyręs kapus su ge-

36 pav. Kapo Nr. 19 įkapės: 1–2 – antkaklės su kabliuku ir kilpele, 3 – „kario“ apyrankė, 4–6 – įmoviniai ietigaliai, 7 – kovos peilis – kalavijas.

37 pav. Bato aulo, puošto žalvariniais spurgeliais, iš k. Nr. 10 fragmentas.

riamaisiais ragais (Tautavičius, 1984, p. 110; Kazakevičius, 1981, p. 90; Simniškytė, 1998, p. 217).

Atsitiktinai kapinyno teritorijoje rastas akmeninio galastuvo fragmentas.

PABAIGA

Stungių kapinynas – tipiškas žiemgalių laidojimo paminklas. Nors tirtas tik pats kapinyno pakraštys – vėlyviausiai užlaidotas jo kraštas ir surasti tik 26 kapai (palyginimui: Jauneikiuose – 467, Pavirvytėje – 145, Šukioniuose – 134, Linksmučiuose – 91, Pamiškiuose – 59) jis yra vertingas šaltinis žiemgalių dvasinei ir materialinei kultūrai pažinti. Stungių bendruomenė gyveno pačiame Žiemgalos centre, neįtardė gretimų genčių kultūrinės įtakos. Savo materialine kultūra ši bendruomenė artimiausia Jauneikių bendruomenei. Laidojimo būdas visuose žiemgalių kapinyuose išlikęs nepakitęs: Stungiuose vyrauja inhumacijos paprotys, priešpriešinė vyrų ir moterų orientacija pasaulio šalių atžvilgiu, laidojimas eilėmis ir t. t. Įkapių komplektas čia tipiškas žiemgališkasis: nerasta žirgo ar raitelio apšangos detalių (kaip Šukioniuose pentinų ar Pavirvytėje žąslių), o diržai, karoliai, žiedai ar verpstukai yra vienetiniai radiniai.

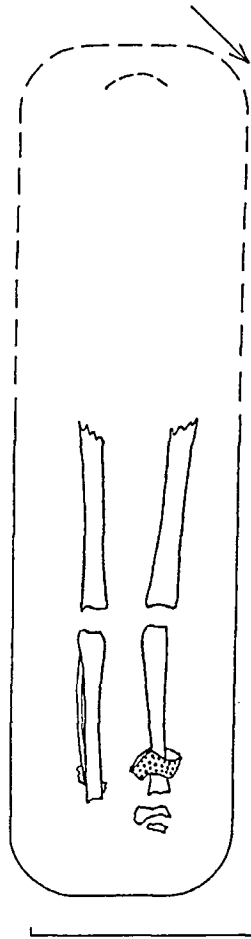
Visas įkapių komplektas – ginklai (įtveriamieji ir įmoviniai ietigaliai su lauro ir karklo lapo plunksnomis, platieji kovos peiliai – kalavijai), darbo įrankiai (peiliukai lenktomis ir tiesiomis nugarėlėmis, kapliai), papuošalai (antkaklės su kabliuku ir kilpele, užkeistais keturkampiais galais, lankinės aguoninės segės, žiediniai ir kryžiniai smeigtukai su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis ir suplotomis kryžmėmis, įvijinės ir „kario“ apyrankės), – rodo, jog Stungiuose palaidoti VIII–XI a. gyvenę žiemgalių genties nariai.

STUNGIŲ KAPŲ APRAŠAI

Kapas Nr. 1

Apnykęs moters palaidojimas rastas 50 cm gylio, 200x55 cm dydžio duobėje, orientuotoje 110–290° kryptimi. Pietiniame ir šiauriniame duobės kraštuose išlikę skobtinio karsto likučiai, kurių dydis – 53x12 cm. Karsto dugnas buvo pusapvalis, vidiniai kraštai apdege, duobės dugne išlikę degėsių ir perdegusios žemės. Mirusioji palaidota aukštiekninka, ištiestomis kojomis, kairioji ranka sulenkta per alkūnę ir atmesta viršugalvio link, dešinioji sulenkta per alkūnę ir padėta krūtinės srityje. Griaučių ilgis – 155 cm. Moteris orientuota galva į pietryčius, 110° kryptimi.

Ant kaklo mirusiajai buvo uždėta apvara, kurią sudarė gintarinis statinaitės formos karolis ir dvi žalvarinės įvijos. Ant krūtinės gulėjo du kryžiniai smeigtukai su mažomis kitoje pusėje suplotomis buoželėmis. Jie sujungti dviem eilėmis grandinėlių, padėti lygiagrečiai mirusiajai. Dešinysis smeigtukas ir grandinėlė gulėjo virš mirusiosios rankų, matyt, jais buvo su-

38 pav. Kapo Nr. 10 planas.

segta audeklas, į kurį buvo įsukta mirusioji, arba storesnis drabužis, dengęs rankas. Ant dešniosios rankos buvo uždėta įvijinė apyrankė. Prie dešiniojo raktikaulio lygiagrečiai mirusiajai gulėjo geležinė yla, kurios smaigalys nukreiptas kaukolės link, prie dešiniojo dubenkaulio buvo padėtas geležinis peiliukas lenkta viršūne (pav. 4, 35).

Kapas Nr. 2

25–30 metų vyro palaidojimas rastas 55 cm gylio, 220x80 cm dydžio duobėje, orientuotoje 280–100° kryptimi. Joje buvo smulkių pavienių angliukų, duobės gale pastebėti skobtinio karsto likučiai, iš kurių galima spręsti, jog karstas buvo 50 cm pločio. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestomis kojomis, per alkūnes smailiu kampu sulenktomis rankomis. Griaučių ilgis – 175 cm, galva orientuota į pietus, 180° kryptimi.

Kairiojoje mirusiojo kaukolės pusėje gulėjo keturi ietigaliai: du – su įmovinėmis lauro ir karklo lapų plunks-

nomis ir du – įtveriamieji. Po ietigaliais gulėjo geležinis įmovinis kirvis, jo ašmenys atsukti kaukolės link. Skersai mirusiojo dubens kaulų buvo padėtas platusis kovos peilis–kalavijas, jo įkote atsukta dešinės rankos link. Dešinėje juosmens pusėje gulėjo geriamojo rago apkalas, prie jo išlikę medienos (galbūt dangtelio likučiai). Ant mirusiojo kaukolės rasti kepuraitės ar galvos raiščio likučiai. Tai odos fragmentai su žalvarinėmis įvijelėmis ir grandelėmis. Ant kairiosios rankos buvo uždėta masyvi apyrankė storėjančiais galais ir du įmoviniai žiedai. Prie pat apatinio žandikaulio gulėjo lankinė aguoninė segė. Ji buvusi padėta virš rankų kaulų, nes minėti žiedai rasti po ja. Ant kairiosios kojos blauzdikaulio, arčiau pėdos kaulų, rasti organinės medžiagos likučiai papuošti žalvariniais spurgeliais (pav. 10, 20, 21, 22).

Kapas Nr. 3

Apardytas moters palaidojimas rastas 50 cm gylio, 220x65 cm dydžio duobėje, orientuotoje 80–260° kryptimi. Joje būta pavienių smulkių angliukų. Miru-

sioji paguldyta ant dešiniojo šono, per kelius sulenktomis kojomis. Griaučių ilgis – 140 cm. Orientuota galva į rytus, 80° kryptimi.

Prie kaukolės rasta keletas žalvarinių įvijėlių (pav. 7).

Kapas Nr. 4

Palaidojimo likučiai rasti 75 cm gylio, 200x60 cm dydžio duobėje, orientuotoje rytų–vakarų kryptimi. Kapo duobėje buvo smulkių pavienių angliukų. Griaučiai neišlikę. Palaidojimo kryptis neaiški.

Kapo duobės vidury aptikta surūdijusio geležinio dirbinio likučių.

Kapas Nr. 5

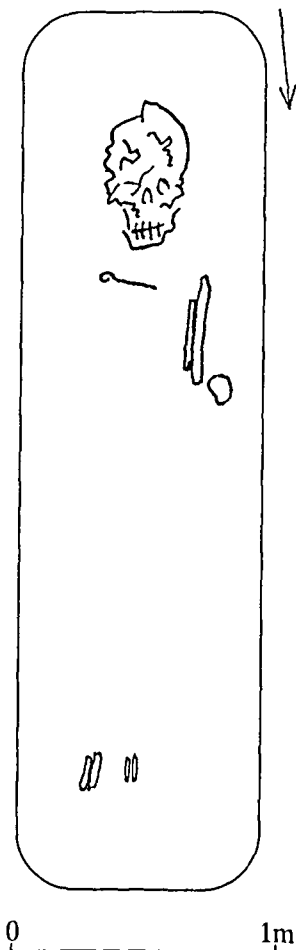
Palaidojimo likučiai rasti 50 cm gylio, 200x70 cm dydžio duobėje, orientuotoje rytų–vakarų kryptimi. Duobės dugne buvo smulkių pavienių angliukų, pietiniame kapo duobės krašte išlikusios menkos karsto žymės. Pradinėje padėtyje išlikę tik kaukolės fragmentai ir dantys, kurie rasti vakariniame duobės gale. Sprendžiant iš jų, mirusysis buvo palaidotas galva į vakarus.

Kapo duobės viduryje gulėjo geležinis peiliukas tiesia nugarėle. Rytinėje jos dalyje rastas žalvarinis žiedinis smeigtukas (pav. 33).

Kapas Nr. 6

Suardytas palaidojimas rastas 45 cm gylio, 190x55 cm dydžio duobėje, orientuotoje 195–315° kryptimi. Pačiame kapo duobės viduryje, mirusiojo krūtinės srityje, buvo iškasta duobė, kuri ir suardė palaidojimą. Išlikusioje kapo duobės dalyje aptikta pavienių angliukų. Pradinėje padėtyje gulėjo deformuota kaukolė, blauzdikaulių galai ir kairysis žastikaulis. Mirusysis buvo palaidotas aukštelninkas, ištiestomis kojomis, galva orientuotas į pietus, 195° kryptimi.

Prie apatinio žandikaulio gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas (pav. 39).

39 pav. Kapo Nr. 6 planas.

Kapas Nr. 7

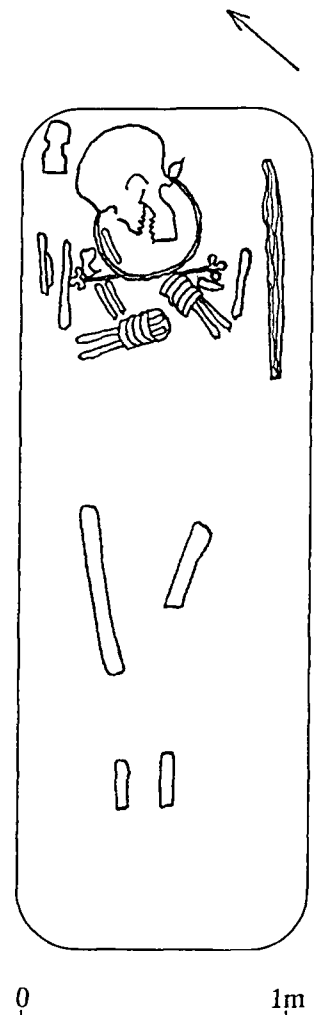
Moters kapas rastas 45 cm gylio, 190x60 cm dydžio duobėje, orientuotoje 30–210° kryptimi. Joje aptikta smulkių pavienių angliukų, rytinėje kapo dalyje pastebėti skobtinio karsto likučiai. Moteris palaidota aukštelninka, kaukolė gulėjo ant dešiniojo šono, ištiestomis kojomis, krūtinės srityje sudėtomis rankomis: dešinioji sulenkta stačiu kampu, plaštaka ant juosmens, kairioji – smailiu kampu, plaštaka prie apatinio žandikaulio. Griaučių ilgis – 140 cm. Mirusioji orientuota galva į rytus, 30° kryptimi.

Dešinėje mirusiosios galvos pusėje gulėjo geležinis kaplys. Jo ašmenys nukreipti kojų link. Prie dešiniojo žastikaulio buvo yla ir peiliukas lenkta viršūne. Ant kaukolės išlikusi organinė medžiaga su žalvariniais spurgeliais. Ant kaklo buvo uždėta antkaklė su kabliuku ir kilpele, užsegta sprando srity, ir apvara, kurią sudarė keturi gintaro karoliai, įvijos ir maži geltono emalio karoliukai. Po antkaklės lankeliu gulėjo dviejų kryžinių smeigtukų, užsibaigiančių mažomis pusrutulio formos buoželėmis, adatos. Į jų ašeles įkabinti pusemenulio formos kabučiai. Smeigtukų galvutės, gulėjo prie žastikaulių. Ant rankų buvo užmautos įvijinės apyrankės (pav. 24, 40).

Kapas Nr. 8

Moters palaidojimas rastas 40 cm gylio, 200x60 cm dydžio duobėje, orientuotoje 235–45° kryptimi. Joje gausu angliukų, rytiniame duobės šone – skobtinio karsto likučiai. Moteris palaidota aukštelninka, ištiestomis kojomis, juosmens srityje sudėtomis rankomis. Kaukolė guli pasvirusi ant kairiojo šono. Griaučių ilgis – 150 cm. Moteris palaidota galva į rytus, 45° kryptimi.

Ant kairiosios kojos blauzdikaulio ašmenimis į kapo vidų gulėjo geležinis kaplys, kairėje kaukolės

40 pav. Kapo Nr. 7 planas.

pusėje buvo padėtas geležinis peiliukas lenkta viršūne. Krūtinės srityje gulėjo du kryžiniai smeigtukai suplotomis plokštelėmis su pusmėnulio formos kabučiais, po apatiniu žandikauliu – keletas žalvarinių įvijėlių (pav. 17, 41).

Kapas Nr. 9

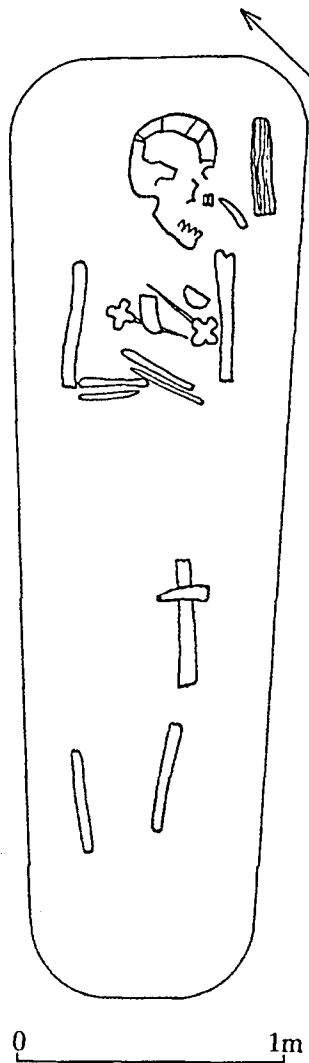
Vyro palaidojimas rastas 40 cm gylio, 225x65 cm dydžio duobėje, orientuotoje 235–45° kryptimi. Joje gausu angliukų, pietvakarinėje ir rytinėje dalyje išlikusios skobtinio karsto žymės. Mirusysis palaidotas aukštiełninkas, ištiestomis kojomis, dešinioji ranka sulenkta per alkūnę taip, kad plaštaka siekia apatinį žandikaulį, kairioji sulenkta ir padėta juosmens srityje. Griaučių ilgis – 185 cm. 45–55 metų vyras palaidotas galva į pietvakarius, 235° kryptimi.

Kairėje kaukolės pusėje buvo padėti du ietigaliai – įmovinis ir įtveriamasis. Skersai šlaunikaulių gulėjo platusis kovos peilis–kalavijas, jo rankena nukreipta dešinės rankos link. Dešinėje krūtinės pusėje gulėjo žiedinis smeigtukas su geležine grandinėle (pav. 5, 19).

Kapas Nr. 10

Suardytas palaidojimas rastas 60 cm gylio, 210x50 cm dydžio duobėje, orientuotoje 40–220° kryptimi. Nesuardytoje kapo dalyje išlikę angliukų. Pietinė kapo duobės pusė suardyta kasant toje vietoje griovį. Pradinėje padėtyje išlikę tik kojų kaulai, o pietiniame kapo duobės gale žymu kaukolės buvimo vieta. Žmogus buvo palaidotas aukštiełninkas, ištiestomis kojomis. Griaučių ilgis – 180 cm. Mirusysis orientuotas galva į pietvakarius, 220° kryptimi.

Ant kairiojo blauzdikaulio išlikęs aulinio bato fragmentas – 12x5 cm dydžio odos juostelė papuošta keturiomis cilėmis žalvarinių spurgelių. Po oda buvo geležinio sunykusio dirbinio, greičiausiai geležinės sag-

41 pav. Kapo Nr. 8 planas.

telės žymės. Ant dešniosios kojos, matyt, būta tokio paties bato aulo, tik jis daug blogiau išlikęs: rastas tik nedidelis odos fragmentas, keletas žalvarinių spurgelių ir sunykusio geležinio dirbinio žymės. Šalia suardytos kapo duobės rastos greičiausiai šiam palaidojimui skirtos įkapės: įmovinis ir įtveriamasis ietigaliai, įmovinis kirvis, antkaklė su kilpele ir kabliuku, apyrankė storėjančiais daugiakampiais galais, lankinė aguoninė segė (pav. 12, 37, 38).

Kapas Nr. 11

Moters kapas rastas 50 cm gylio, 220x60 cm dydžio duobėje, orientuotoje 30–210° kryptimi. Joje, ypač jos centrinėje dalyje gausu angliukų, išlikusios skobtinio karsto žymės. Mirusioji palaidota aukštiełninka, ištiestomis kojomis, smailiu kampu per alkūnes sulenktomis ir krūtinės srityje sudėtomis rankomis. Kaukolė gulėjo paasvirusi ant dešiniojo šono. Griaučių ilgis – 165 cm. Moteris palaidota galva į rytus, 30° kryptimi.

Dešiniojo peties srityje rastas geležinis kaplys. Jo ašmenys nukreipti į kapo duobės išorę. Prie dešniosios rankos žastikaulio buvo padėtas geležinis peilis lenkta viršūnėle ir yla. Ant kaklo buvo uždėta apvara, kurią sudarė du gintariniai karoliai ir keturios žalvarinės įvijos. Ant krūtinės gulėjo du kryžiniai smeigtukai su apskritomis plokštelėmis ir pusmėnulio formos, tiesiu kraštu kabučiais. Smeigtukai gulėjo virš rankų kaulų. Ant kairiosios rankos buvo užmauta žalvarinė įvijinė apyrankė (pav. 13, 14).

Kapas Nr. 12

Palaidojimas visiškai suardytas statybų metu. Duobės dydis neaiškus, palaidojimo kryptis neaiški. Išlikusi tik kapo duobės vieta ir perduotos įkapės: įmovinis ietigalis su lauro lapo formos plunksna ir peiliukas.

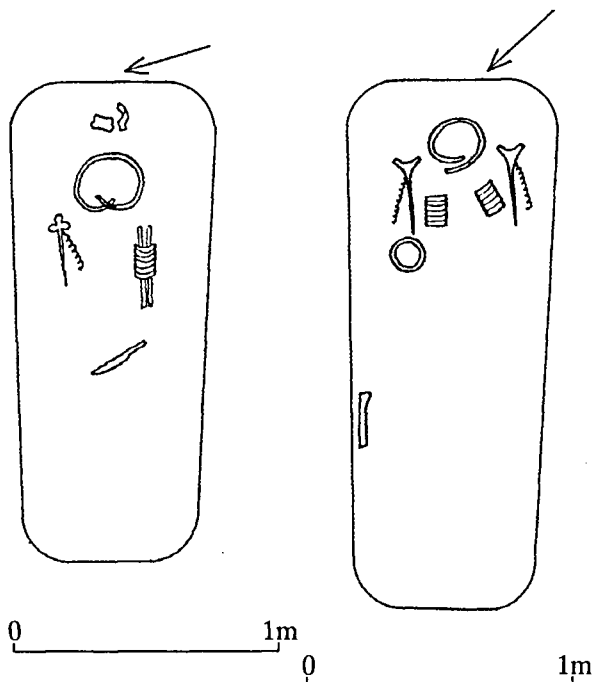
Kapas Nr. 13

Palaidojimas visiškai suardytas statybų metu. Duobės dydis neaiškus, palaidojimo kryptis neaiški. Išlikusi tik kapo duobės vieta ir perduotos įkapės: platusis kovos peilis–kalavijas ir įvijinė apyrankė.

Kapas Nr. 14

Vaiko palaidojimas rastas 25 cm gylio, 90x40 cm dydžio duobėje, orientuotoje 280–100° kryptimi. Išlikę tik keli griaučių fragmentai: kaukolės likučiai ir kairiosios rankos dilbio kaulai, buvę apyrankėje. Jie gulėjo pradinėje padėtyje. Mergaitė palaidota aukštiełninka, kairioji ranka sulenkta per alkūnę smailiu kampu, orientuota galva į vakarus, 280° kryptimi.

Kapo duobės viduryje, greičiausiai mirusiosios juosmens srityje, skersai kapo duobės, gulėjo geležinis peiliukas tiesia nugarėle. Mirusiajai ant kaklo buvo uždėtos trys antkaklės: dvi su kabliuku ir kilpele ir viena – užkeistais keturkampiais galais. Dešinėje mirusiosios krūtinės pusėje gulėjo kryžinis smeigtukas

42 pav. Kapų Nr. 14 ir 15 planai.

su suplotomis plokštelėmis ir W formos kabučiu. Ant kairiosios rankos buvo uždėta žalvarinė įvijinė apyrankė. Dar viena tokia pati apyrankė rasta už kapo duobės. Greičiausiai ji priklausė šiai mergaitei (pav. 25, 26, 42).

Kapas Nr. 15

Mergaitės palaidojimas rastas 35 cm gylio, 100x40 cm dydžio duobėje, orientuotoje 220–40° kryptimi. Griaučiai visai sunykę. Iš pradinėje padėtyje išlikusių įkapių matyti, jog mirusioji palaidota ant nugaros, per alkūnes smailiu kampu sulenktomis rankomis, orientuota galva į pietvakarius, 220° kryptimi.

Mirusiajai ant kaklo buvo uždėta antkaklė užkeistasis keturkampiais galais ir stiklinis karoliukas. Krūtinės srityje gulėjo du smeigtukai trikampėmis galvutėmis. Jos rėmėsi į antkaklės lankelį. Ant rankų buvo uždėtos įvijinės apyrankės. Nuėmus antkaklę, po ja rastas žalvarinis įvijinis žiedelis, matyt, nukritęs nuo piršto. Dešinėje mirusiosios pusėje, juosmens srityje, gulėjo žalvarinis geriamojo rago apkalas. Rytiniame duobės gale, mirusiosios kojų srityje, rastos dvi žalvarinės įvijos (pav. 30, 42).

Kapas Nr. 16

Suardytas palaidojimas rastas 35 cm gylyje. Išlikusi tik duobės dalis. Jos dydis 100x40 cm, orientuota 50–230° kryptimi. Pradinėje padėtyje buvo kojų kaulai, o duobės dalis su mirusiojo galva ir krūtinė sunaikinta. Mirusysis buvo palaidotas aukščiau, ištiesiomis kojomis, galva orientuotas į rytus, 50° kryptimi.

Išilgai mirusiojo kojų buvo padėtas kovos peilis žalvariu kaustytose makštyse. Jis prisegtas prie diržo, kurio žalvarinės puošmenų detalės išlikusios mirusiojo juosmens srityje. Kovos peilio smaigalys rėmėsi į juostinio ietigalio įmovą. Kovos peilio ir ietigalio sandūroje gulėjo geležinis peiliukas tiesia nugarėle. Prie dešiniojo šlaunikaulio rastas žalvarinis geriamojo rago apkalas (pav. 11, 18).

Kapas Nr. 17

Berniuko palaidojimo likučiai rasti 50 cm gylio, 40x30 cm dydžio plotelyje. Griaučiai neišlikę, įkapės ne pradinėje padėtyje. Palaidojimo kryptis neaiški.

Viena šalia kitos gulėjo dvi pasaginės segės cilindriniais galais, už 5 cm nuo jų į pietus rasta deformuota antkaklė su kabliuku ir kilpele, vidinėje jos pusėje buvo vaikiška įvijinė apyrankė. Prie antkaklės lankelio išlikusi organinė medžiaga – audinio fragmentas su žalvarinėmis įvijomis ir žalvarinės grandinėlės fragmentas. Už 7 cm nuo antkaklės į vakarus rastas geležinis įmovinis ietigalis (pav. 27).

Kapas Nr. 18

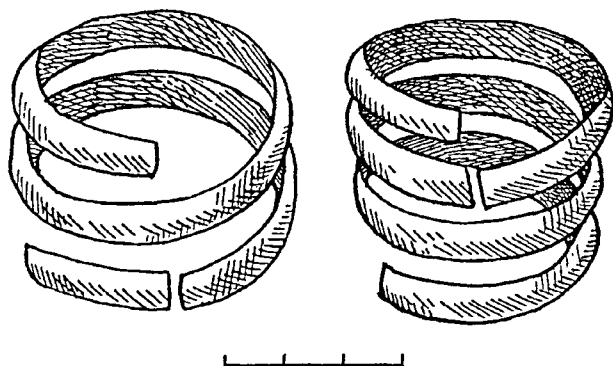
Suardytas palaidojimas rastas 35 cm gylyje. Kapo duobė neišlikusi, griaučiai sunykę. Tik 35x35 cm dydžio plotelyje rastos ne pradinėje padėtyje gulėjusios įkapės – antkaklė su kabliuku ir kilpele, šalia jos ramentinės antkaklės dalis (kita dalis rasta kiek giliau) ir dvi sulūžusios įvijinės apyrankės 13 cm atstumu viena nuo kitos. Tarp apyrankių gulėjo du gintaro karoliukai ir audinio krašto fragmentas su užspausdomis žalvarinėmis grandelėmis. Tai galėjo būti galvos dangos fragmentas. 55 cm gylyje rastas kryžinis smeigtukas su suplotomis plokštelėmis, už 7 cm nuo jo gulėjo 2 pusemenulio formos kabučiai su trimis ataugelėmis ir geležinė yla. Po ja rasta apskrita segutė ir ant jos užmautos grandelės. Ši segutė turėjo priklausyti galvos dangai (pav. 23).

Kapas Nr. 19

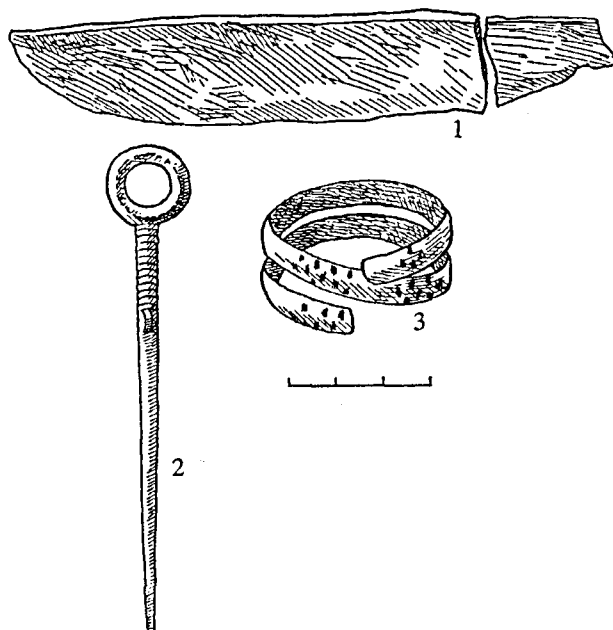
Suardytas palaidojimas rastas 45 cm gylyje. Duobės kontūras neaiškus, griaučiai neišlikę, palaidojimo kryptis neaiški. 50 cm atstumu nuo perkastos sienos gulėjo geležinis peiliukas, 11 cm nuo jo rasta žalvarinė masyvi apyrankė su išlikusiais dilbio kaulų fragmentais. 10 cm giliau, jau nuėmus šiuos radinius, rasta žalvarinė antkaklė su kabliuku ir kilpele, o 15 cm nuo jos į rytus gulėjo įmovinis ietigalis, kurio įmova atsukta į antkaklės lankelį. Už 40 cm nuo minėtos antkaklės gulėjo dar viena antkaklė su kabliuku ir kilpele, o po ja – du įmoviniai ietigaliai. Jų plunksnos atsuktos į rytus (pav. 36).

Kapas Nr. 20

Palaidojimo likučiai rasti 60 cm gylyje. Kapo duobė neišlikusi, griaučiai sunykę. Pradinėje padėtyje gulėjo dvi įvijinės apyrankės su išlikusiais dilbių kaulais

43 pav. Kapo Nr. 20 įkapės: įvijinės apyrankės.

44 pav. Kapo Nr. 21 įkapės: 1 – peiliuko fragmentas, 2 – žiedinis smeigtukas, 3 – įvijinė apyrankė.

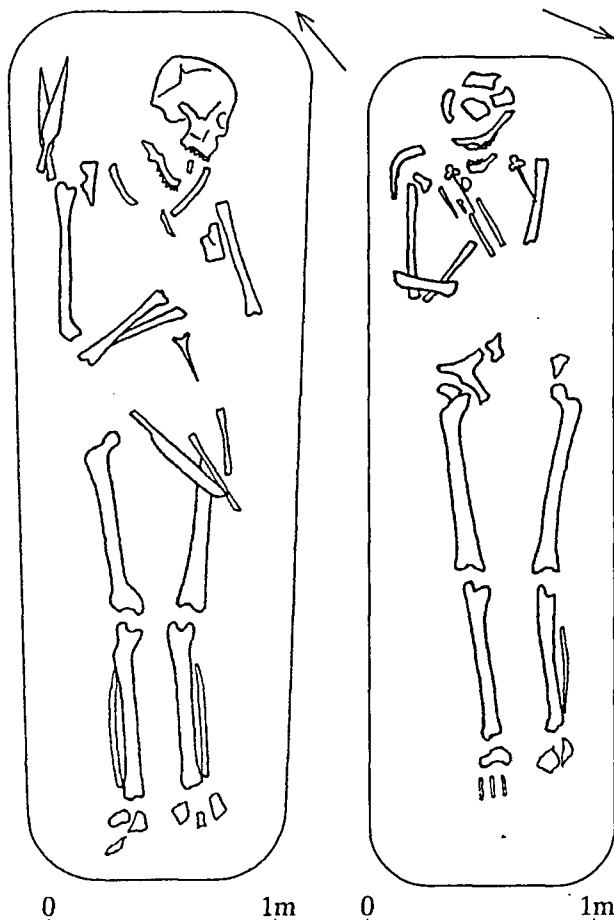
viduje. Jos nutolusios viena nuo kitos per 9 cm. Prie vakarinėje pusėje gulinčios apyrankės išlikęs rūdžių gabalas ir žalvarinio smeigtuko adatos dalis. Sprendžiant iš apyrankių palaidojimas turėjo būti orientuotas 50–220° kryptimi (pav. 43).

Kapas Nr. 21

Palaidojimo likučiai rasti 30 cm gilyje. Nei kapo duobė, nei mirusiojo griaučiai neišlikę. Palaidojimo kryptis neaiški. Beveik vienoje krūvoje gulėjo geležinis peiliukas tiesia nugarėle, vaikiška įvijinė apyrankė ir žalvarinis žiedinis smeigtukas (pav. 44).

Kapas Nr. 22

Palaidojimo likučiai rasti 75 cm gilyje. Nei kapo duobė, nei mirusiojo griaučiai neišlikę. Palaidojimo kryptis neaiški. 30x20 cm plote gulėjo įkapės: geleži-

45 pav. Kapo Nr. 24 planas. 46 pav. Kapo Nr. 25 planas.

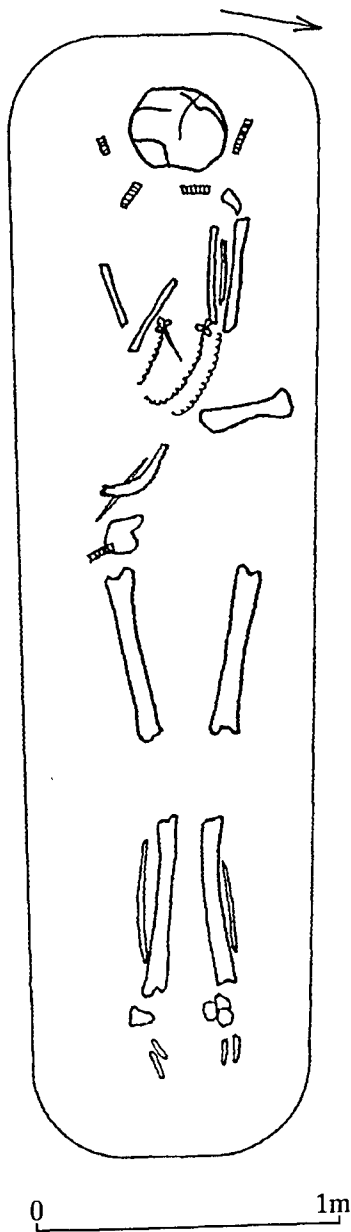
nis peiliukas lenkta viršūne, 5 cm nuo jo – geležinė yla, 5 cm nuo peiliuko įkotės rytų kryptimi rastas kryžinis smeigtukas su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis, šalia jo – geležinio lazdelinio smeigtuko dalis ir žalvarinė apyrankė, pagaminta greičiausiai iš žalvarinės antkaklės. Prie apyrankės gulėjo žalvarinės grandinėlės fragmentas ir organinės medžiagos (kaulo?) fragmentas (pav. 34).

Kapas Nr. 23

Palaidojimo likučiai rasti 75 cm gilyje. Nei kapo duobė, nei mirusiojo griaučiai neišlikę. Palaidojimo kryptis neaiški. 30x30 cm plotelyje gulėjo geležinis peiliukas, žalvarinė įvijinė apyrankė, žalvarinės grandinėlės fragmentas.

Kapas Nr. 24

Vyro palaidojimas rastas 100 cm gylis, 180x60 cm dydžio duobėje, orientuotoje 150–330° kryptimi. 175 cm ūgio žmogus palaidotas aukštelninkas, ištiestomis kojomis, dešinioji ranka sulenkta per alkūnę smailiu kampu ir padėta krūtinės srityje, kairiosios rankos išliko tik žastikaulis. Kaukolė gulėjo ant

47 pav. Kapo Nr. 26 planas.

kairiojo šono. Vyras orientuotas galva į vakarus 330° kryptimi.

Dešinėje kaukolės pusėje gulėjo du įmoviniai ietigaliai, padėti vienas ant kito, juosmens srityje – smeigtukas su žalvarine trikampė galvute. Skersai šlaunikaulių buvo padėtas platusis kovos peilis–kalavijas, kurio rankena atsukta dešinėsios rankos link (pav. 32, 45).

Kapas Nr. 25

Moters palaidojimas rastas 100 cm gylio, 180x70 cm dydžio duobėje, orientuotoje 120–300° kryptimi. 165 cm ilgio moters griaučiai rasti gulintys aukštiekninki, ištiestomis kojomis, per alkūnes sulenktomis rankomis taip, kad pirštai gulėjo po apatiniu žandikauliu. Mirusioji orientuota galva į pietryčius, 120° kryptimi.

Prie dešiniojo peties gulėjo geležinis peiliukas lenkta viršūne, krūtinės srityje ant raktikaulių buvo padėta po vieną žalvarinį kryžinį smeigtuką su mažomis, kitoje pusėje suplotomis buoželėmis galuose. Ant dešinėsios rankos alkūnės gulėjo geležinis kaplys, kurio ašmenys atsukti į duobės kraštą. Prie dešinėje pusėje gulintio smeigtuko rasta geležinė yla (pav. 15, 46).

Kapas Nr. 26

Moters palaidojimas rastas 80 cm gylio, 195x50 cm dydžio duobėje, orientuotoje 110–290° kryptimi. Mirusioji palaidota aukštiekninka, ištiestomis kojomis, dešinioji ranka sulenkta smailiu kampu, kairioji kiek galima sulenkta per alkūnę. Kaukolė gulėjo ant dešiniojo šono. Mirusioji orientuota galva į pietvakarius, 110° kryptimi.

Mirusiosios galvą puošė kepuraitė ar raištis, pagamintas iš organinės medžiagos – audinio, puošto žalvariniais spurgeliais ir įvijėlėmis. Pakaušio srityje ši danga buvo susegta maža žalvarine keturkampe sagtele. Ant krūtinės, prie mirusiosios alkūnių, gulėjo du kryžiniai smeigtukai su mažomis kitoje pusėje suplotomis buoželėmis galuose, sujungti grandinėle. Kairėje juosmens pusėje buvo geležinis kaplys, ant dešiniojo dubenkaulio buvo padėtas peiliukas lenkta viršūne, po juo – yla ir žalvarinė įvija (pav. 28, 29, 47).

Radinių lentelė

Kapo Nr.	Lytis	Orientacija	Duobės dydis	Gylis	Kovos peiliai	Ietys	Kirviai	Ylos	Peiliukai	Kapliai	Galvos danga	Antkaklės	Karoliai	Segės	Smeigtukai	Apyrankės	Žiedai	Apavas	Geriamasis ragas	Kiti	Diržai
1	m	110	220x50	50				1	1			1		2	1						
2	v	180	220x80		1	4	1				1			1		1	1	1	1		
3	m	80	220x65	50							1										
4		90-270	220-60	75																	
5		90-270	200-70	70					1								1				
6	v	195		45											1						
7	m	30	190x60	45				1	1	1	1	1	4		2	2					
8	m	45	200x60	40					1			1	1		2						
9	v	235	225-65	40	1	2									1						
10	v	220	210-50	60	1	2					1	1		1		1		1			
11	m	30	220x60	50				1	1	1			6		2	1					
12						1			1												
13					1											1					
14	m vk	280	90x40	25					1			3			1	2					
15	m vk	220	100x40	35								1	1		2	2	1		1		
16	v	50	100x40	35	1	1			1										1		1
17	v vk	180-360		50		1						1		2		1				1	
18	m			35				1			1	2	2	1	1	2					
19	v			45		3			1							1					
20			220x50	60												1					
21	v vk			30					1						1	1					
22	m vk			75				1	1						2	1					
23	v			75		1			1							1					
24	v	330	180x60	100	1											1					
25	m	120	180x70	100				1	1	1					2						
26	m	110	195x50	80				1	1	1	1				2					1	

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Cholodinskienė A.**, 1979š – Pavirvytės–Gudų senkapio, Akmenės r., kasinėjimų 1979 m. ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 792.
- Dakanis B.**, 1985š, – Stungių kapinyno (Joniškio r.) 1985 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 1243.
- Kulikauskas P.**, 1949š – Linksmučių (Pakruojo r.), 1949 m. kasinėjimų dienoraščiai // LIIR, f. 1, Nr. 152.
- Šimėnas V.**, 1988š – Šukionių kapinyno (Pakruojo r.) 1988 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 1630.
- Tautavičienė B.**, 1973š – Pamiškių senkapio, Pasvalio r., 1973 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 1186.
- Valatka V.**, 1957š – Džiugo kapinyno Telšių r., Siraičių kaime 1956–1957 m. archeologinių kasinėjimų medžiaga // LIIR, f. 1, Nr. 68.
- Vaškevičiūtė I.**, 1983š – Pavirvytės–Gudų kapinyno, Akmenės r., tyrinėjimų 1983 metais ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 1081.
- Vaškevičiūtė I.**, 1989š – Šukionių kapinyno (Pakruojo r.) 1989 metų tyrinėjimų ataskaita. // LIIR, f. 1, Nr. 1631.
- Vaškevičiūtė I.**, 1990š – Šukionių kapinyno 1990 metų tyrinėjimų ataskaita // LIIR, f. 1, Nr. 1708.
- Vaškevičiūtė I.**, 1993š – Pietinių žiemgalių dvasinė kultūra ir materialinė būtis V–XII a. // LIIR, f. 2, Nr. 88.
- Dakanis B.**, 1985 – Stungių plokštinio kapinyno tyrinėjimai // ATL 1984 ir 1985 metais. Vilnius, 1986, p. 45–47.
- Kazakevičius V.**, 1979 – Ietigaliai Lietuvoje V–VIII a. (2. Įmoviniai) // MADA. Vilnius, 1979. T. 2(67), p. 53–65.
- Kazakevičius V.**, 1981 – Unikalus V a. pab. geriamasis ragas iš Plinkaigalio (Kėdainių r.) kapinyno // MADA. Vilnius, 1981. T. 3(76), p. 81–91.
- Kazakevičius V.**, 1993 – Plinkaigalio kapinynas // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1993. T. 10.
- Latvijas**, 1974 – Latvijas PSR archeologija. Rīga, 1974.
- LAA**, 1978 – Lietuvos TSR archeologijos atlasas. Vilnius, 1978. T. 4.
- Michelbertas M.**, 1986 – Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1986.
- Simniškytė A.**, 1998 – Geriamieji ragai Lietuvoje // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1998. T. 15, p. 185–245.
- Stankus J.**, 1984 – Kairėnėlių plokštinis kapinynas // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1984. T. 3, p. 63–79.
- Striškienė E.**, 1998 – Diržių kapinyno tyrinėjimai // ATL 1997 ir 1998 metais. Vilnius, 1998, p. 209–213.
- Šnore E.**, 1987 – Kivtu kapulauks. Rīga, 1987.
- Tautavičius A.**, 1984 – Požerės plokštinis kapinynas // Lietuvos archeologija. Vilnius. 1984. T. 3, p. 93–117.
- Tautavičius A.**, 1996 – Vidurinis geležies amžius Lietuvoje (V–IX a.). Vilnius, 1996.
- Valatka V.**, 1974 – Paragaudžio (Šilalės r.) senkapis // AETL 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 74–77.
- Valatka V.**, 1984 – Maudžiorų plokštinis kapinynas (1964 ir 1965 m. tyrinėjimų duomenys) // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1984. T. 3, p. 6–24.
- Vaškevičiūtė I.**, 1985 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (1. Laidosena, darbo įrankiai) // MADA. Vilnius, 1985. T. 2(91), p. 48–57.
- Vaškevičiūtė I.**, 1986 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (2. Ginklai) // MADA. Vilnius, 1986. T. 2(95), p. 43–51.
- Vaškevičiūtė I.**, 1987 – Jauneikių (Joniškio r.) V–XI a. kapinynas (3. Galvos ir kaklo papuošalai) // MADA. Vilnius, 1987. T. 1 (98), p. 20–30.
- Vaškevičiūtė I.**, 1988 – Stungių (Joniškio r.) kapinynas // ATL 1986 ir 1987 metais. Vilnius, 1988, p. 116–118.
- Vaškevičiūtė I.**, 1990 – Šukionių kapinyno (Pakruojo r.) 1989 m. tyrinėjimai // ATL 1988 ir 1989 metais. Vilnius, 1990, p. 114–118.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1951 – Linksmučių (Pakruojo r., Šiaulių sr.) kapinyno 1948 m. tyrinėjimų duomenys // Lietuvos istorijos instituto darbai. Vilnius. 1948. T. 1, p. 279–314.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1970 – Lietuviai IX–XII a. Vilnius, 1970.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1981 – Ginklai // Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII a. Vilnius, 1981. Kn. 2, p. 6–48.
- Сергеева З.М.**, 1978 – О Прибалтийских шейных гривнах в древнерусских памятниках X–XIII вв. // Краткие сообщения и-та археологии АН СССР. Москва. 1978. Вып. 153.

SUTRUMPINIMAI

- ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje
AETL – Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje
Latvijas – Latvijas PSR archeologija
MADA – Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai.
A serija
r. – rajonas
LIIR, f. 1 – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas, fondas 1
LIIR, f. 2 – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas, fondas 2

STUNGIAI BURIAL GROUND

Ilona Vaškevičiūtė

Summary

The Stungiai burial ground is situated in the Joniškis district, 4 km SE from Žagare city and Žagare and Raktuve hill-forts (Fig. 1). The burial ground has greatly suffered from an intensive economic activity. Only its very edge is preserved. It seems likely that the burial ground used to occupy the area of 1.5 ha and was established on the left bank of Vilkytė rivulet (left tributary of Švetė).

Till 1985 it had not been known to archaeologists. Only when building works near the edge of Stungiai settlement – 100 m from the road Žagare–Joniškis – were started human skeletal remains and burial items of the 9th–11th century were found.

An area of almost 400 m² was excavated containing 26 intact or disturbed human burials: 2 of them had been destroyed by building works (Graves 12, 13) of 7 burials there have been preserved only heaps of burial items (graves 17, 18, 20, 21, 22, 23) – the size of the grave pits and orientation of the buried individuals remains not clear (Fig. 2). The sex of the individuals was identified only by the burial items. Two graves (Graves 4, 5) were completely destroyed with only the pit contours preserved. Only 13 burials were better preserved and contained intact or almost intact human skeletons (Fig. 2).

The individuals were buried in primary burials of flat burial ground. The pits were shallow with the skeletal remains at the depth of 35–50 cm from the recent earth surface. Only Graves 24, 25, 26 were uncovered somewhat deeper – at the depth of 80–100 cm. The burial pits were spaced 50–80 cm. The rows of burials were arranged in semicircles (Fig. 3). The individuals were buried in a regular succession: males and females were buried side by side and children were buried between the adult members of the community. The pits were rectangular with rounded corners, sized 220x76–180x60 cm, children's grave pits – 100x46–90x40 cm. Probably, at least the majority of individuals were buried in hollowed log coffins (Fig. 4, 5). Some of the individuals were buried up wrapped in a cloth which, was pinned up with a pin or a brooch. Some burials bore traces of rites with the fire. The individuals were buried supine with legs outstretched and arms folded over the chest (Fig. 6). Only in Grave 3 a female was buried on her right side with legs bent (Fig. 7). Males and females were buried oriented in opposite directions. Heads of males were aligned to the W, SW, W 220, 235, 330°, heads of females – to the E, SE 30, 50, 80, 110, 120°. We observed that children were buried (judging from a girl's burial items) in an opposite direction to adults: e.g., when adult women were buried with he-

ads aligned to the E, young girls were buried to the W (Graves 14, 15) (Fig. 8).

The skeletal remains were measured to be: male skeletons 175–185 cm long, female – 150–1170 cm.

The individuals were buried embellished and with burial items. The total number of artefacts uncovered in the Stungiai burial ground amounted to 205. These were iron working tools and weapons, and bronze ornaments. Each artefact put into graves had its regular place. The ornaments were distributed as they used to be worn – hats or headbands – over the head, neck – over the neck. Males used to pin up their outdoor clothes with a brooch, therefore, brooches were found placed on one or the other side of the chest. Females used a pair of pins for the same purpose. Therefore, they were placed on both sides of the chest and joined with a chain. Bracelets used to be worn by males and females. Female bracelets were lighter, worn on each hand. Males preferred more massive bracelets and wore them on the left hand. Rings were found on the fingers.

Female graves contained awls, knives with a bent back and hoes. Male graves had axes and knives with a straight back.

Awls were uncovered placed by the right side – near the shoulder, upper arm or waist. Knives usually had the same placement. Hoes were placed by the right side of the head, near the shoulder, over the elbow, waist or thigh-bone. In male graves the knives with a straight back were found placed in the waist area and diagonally over the body. The same placement was characteristic of the battle knives. Axes were placed by the left side of the head, their blades aligned towards the skull, hafts – towards the legs (Fig. 9).

Weapons also had their regular place in burials. Spears used to be put into graves with wooden shafts. Spearheads were found by the side of the skull, whereas the wooden shafts had to lie by the side of the body. Commonly a few spears would be put into graves – two (Graves 9, 10, 24), three (Grave 19) or even four (Grave 2). The spears usually had different in form and size spearheads.

Wide battle knives would always be placed diagonally over the thigh-bones with the hilt aligned towards the right hand. These weapons were carried without scabbards and, concomitantly, put into graves without them (Fig. 10).

A narrow long battle knife (Grave 16) was found placed along the thigh-bones, the hilt aligned towards the

head. It was sheathed in a bronze-bound scabbard which was fastened to a leather – embellished with bronze-belt (Fig. 11). The described Stungiai burial was strongly destroyed with only the leg area preserved. The individual had with him an uncharacteristic of Semigallians battle knife and a sash-like spearhead which was placed not by the side of the skull, as was common in Semigallia, but over the thigh-bones with the tang aligned towards the head. A knife with a straight back was found placed over the touching point of battle knife and spearhead.

Drinking horns were rare finds. In a grave they were placed on the right side of the body: by the waist, elbow or thigh-bone. Both male and female burials had them.

Other working or household tools (a spindle, a whetstone) were found by chance in the territory of the burial ground. Their distribution order is not clear.

Working tools represented the smallest group of burial items. They made up only 16 % of all finds. There were only two axes (Graves 2, 10). Both of them were socketed and big in size – 19.5 and 20 cm long, with 4.5 and 4.9 cm wide blades and 4.5 and 4.1 cm in diameter tangs (Fig. 12:6; 20:5). The graves with axes date to the 10th–11th centuries.

Hoes were found in 6 female Graves (Graves 7, 8, 11, 25, 26) as stray finds. They are 17–19.5 cm long, with 5–5.5 cm wide blades, 5 cm high blunt end and 4.2–4.5 cm in diameter shaft-hole (Fig. 13; 14:1). Graves 11 and 26 contained small 13–14 cm long hoes. Five of ten buried females had hoes with them. This suggests them to have been a common burial item in Semigallian burials. All uncovered hoes have blunt ends and slightly flaring rounded blades. The graves date to the 8th–11th centuries.

Awls were found in 7 burials (Graves 1, 7, 11, 18, 22, 25, 26) and as stray finds. They are 7–11 cm long, with a 3–4 cm long tang and quadrangular cross-section (Fig. 14:3; 15:2; 23:9; 28:2; 34:4). The graves date to the 8th–11th centuries.

Knives with a straight back found were 8 (Graves 5, 12, 14, 21, 23 and 3 stray finds). They are 11.5–14 cm long, with a 1.4–4.5 cm wide blade. According to the blade width the knives may be divided into two groups – narrow and wide. Only one knife with a 4.5 cm long blade was found by chance. It is 13.5 cm long and has a barb on its blade. All the remaining uncovered knives are narrow. Their blade is 1.2–2.5 cm wide. They also have barbs on them (Fig. 16:4; 24:5; 26:6; 33:2; 36:7).

We uncovered 11 knives with a bent back (Graves 1, 7, 8, 11, 22, 26 and 5 stray finds). They are 11–19 cm long, with 4–5 cm long tangs and 1.5–2 cm wide blades. Contrary to the knives with a straight back this type of knives was more common for Semigallia (Fig. 17:3; 28:3; 34:6). The graves with the knives date to the 8th–11th century.

There was only one *spindle* uncovered. It is a stray find made of slate and has a form of a 3.5 cm in diameter

truncated sphere with a 1.3 cm high and 0.7 cm in diameter hole. Spindles are particularly rare finds in Semigallian burials. Probably Semigallians had no custom to bury individuals with spindles.

Weapons

The quantity of weapons in the burial ground under consideration was greater than that of working tools. They make 18% of all finds. However, the weapons were not variable: only battle knives and spears.

All of 7 *battle knives* were uncovered. They are of two types – narrow long and wide battle knives-swords. Only one narrow long battle knife was uncovered in Grave 16. This knife is 53 cm long (tang – 10 cm long) and has a 3.5 cm wide blade (Fig. 18:1). The knife was found in a leather scabbard with a bronze binding. The binding is 11.5x4 cm in size. It is embellished with silver and ornamented with eyes and triangles. We traced bits of bronze along the blade proving the existence of bronze binding. The grave dates to the 10th–11th centuries.

The uncovered *wide battle knives-swords* amounted to 6 (Graves 2, 9, 13, 24 and 2 stray finds). The knives found in Graves 2 and 9 are 50.7–54 cm long, the widest section is 5.4–6 cm wide (Fig. 19:1; 20:6; 32:4). The battle knives in Graves 13 and 24 are smaller – 28.5 cm long, and 3.5 cm wide. The stray finds were found as fragments. The graves date to the 8th–11th centuries.

Spearheads represented the most numerous group of finds uncovered at Stungiai. They amount to 31. They are of two types – socketed and hafted ones (Fig. 20:1–4).

Socketed spearheads were uncovered in Graves 2(2), 9, 10(2), 23 and 3 stray finds – the total number of 9. All of them have willow-leaf-shaped blades of different size. The largest spearheads are 30–45 cm long. Their tangs with hafts usually make up half of the spear length. The hafts are with a quadrangular cross-section, 7–10 cm long and 2–2.2 cm in diameter. The length of blades is 13, 18 and 22 cm (Fig. 16:1; 19:4; 20:1, 2). The hafted spearheads make up even about 30% of all uncovered spearheads. The burial ground under consideration is, perhaps, the most abounding in hafted spearheads. Other Semigallian burial grounds contained by a far less number of hafted spearheads. The graves date to the 8th–11th centuries.

We uncovered 8 *willow-leaf-shaped spearheads* (Graves 2, 17, 19 and 5 stray finds). The spearhead uncovered in Grave 2 is particularly great – 43.2 cm long, whereas the one found in Grave 17 is hardly 12 cm long. The remaining spearheads are 25–33 cm long. The sockets are 2 cm in diameter, the length comprises one third of the spearhead. The blades of described spearheads are narrow, flat, without a distinct boundary between the blade and the socket. (Fig. 20:3; 27:7; 36:6) The graves date to the 9th–11th centuries.

A *sash-like spearhead* was found in Grave 16. It is 40 cm long, with a 4.5 cm wide blade. The fragment of

socket is 4.5 cm long and 1.2 cm in diameter (Fig. 18:5). The grave dates to the 10th–11th centuries.

Ornaments

Headdress

Fragments of headdress were uncovered in 6 Graves (Graves 2, 3, 7, 10, 18, 26). Headdress was worn by females and males. Particularly popular were *leather bands (or hats?)* decorated with hollow bronze hemispherical bits. The bits are small – 0.4 cm in diameter. They are commonly arranged in four rows on the band. On the basis of better preserved graves we may judge them to have been 5–7 cm wide. A headdress embellished in this way was uncovered in female Grave 7 and male Grave 10. The graves date to the 9th–10th centuries.

In Graves 2 and 3 the headdress is decorated with a garland of spirals. Grave 2 contained 20, Grave 3 – only 10 spirals. They have 3–4 windings and are 0.8 cm in diameter (Fig. 21:4, 22). The vertex part of the headdress has a few preserved chains between spirals. They are 0.6 cm in diameter. A headdress decorated with only such chains was uncovered in Grave 18 (Fig. 23:7). These graves are dated to the 8th–11th centuries.

Neck-rings. They amounted to 13 (Graves 7, 10, 14(3), 15, 17, 18(2) and 2 stray finds). Even 26% of the individuals were buried with neck-rings. *Neck-rings with a loop-and-hook clasp* were uncovered in male (Graves 10, 17, 19) and female (Graves 7, 14, 18) graves. Two were found as stray finds. The neck-rings are 14.5–21 cm in diameter (Fig. 12:5; 23:3; 24:1; 26:1,2; 27:1; 36:1, 2). The graves date to the 9th–11th centuries.

Neck-rings with overlapping quadrangular terminals were found in two Graves – 14 and 15. Judging from the burial items they are girls' burials. In Grave 14 the buried girl had with her even three neck-rings (Fig. 25; 26:3; 30:1). The neck-rings are 15 and 15.5 cm in diameter, the stem – 0.6 cm thick. The stem is twisted near the quadrangular overlapping terminals. The middle section has a round cross-section. The graves date back to the 9th–11th centuries.

One neck-ring with crutch-shaped terminals was uncovered in female Grave 18. It is represented by a few fragments from which we can judge it to have been with a round cross-section, 0.6 cm thick, ornamented near the terminals with transverse lines (Fig. 23:1). The grave dates to the 9th century.

Two buried females had with them *necklace* – Graves 7, 11. The necklace from Grave 7 is comprised of 4 amber beads, 3 bronze spirals and a few tens of 0.3x0.2 cm yellow enamel beads (Fig. 24:7). The grave dates to the 9th century. The necklace from Grave 11 is comprised of 2 amber beads and 4 spirals. The grave dates to the 8th–9th centuries. It used to be a custom to wear one bead-amulet – in most cases made of amber. Amber beads were uncovered in Graves 1, 15, 18(2). They are barrel-shaped and flat – 0.3; 0.7; 0.8 cm in diameter and

0.85; 2; 3 cm in height (Fig. 23:4; 30:6; 35:4). The bead uncovered in Grave 15 is made of notched blue glass. The grave dates to the 9th century.

Brooches

In the Stungiai burial ground brooches were uncovered only in three male Graves and 4 brooches were stray finds. The brooches are of two shapes – crossbow with poppyseed-shaped terminals and penannular with cylindrical terminals.

Crossbow brooches with poppyseed-shaped terminals were uncovered in Graves 2, 10 and as a stray find. The brooches are made of bronze and have some iron parts. E.g., the axis of the stray find is made of iron, whereas the brooch in Grave 10 has an iron pin. The brooches are 11; 13,8 and 14. 7 cm high and 10; 14.7 cm wide. The length of brooches is nearly or exactly the same as their width. For this reason they look symmetrical and elegant. The foot is 1.4 cm wide and decorated with two projecting eyes (Fig. 12:3; 21:1). The brooches from Grave 10 and the stray find has a foot with a zoomorphic head near the axis. The zoomorphic head, most probably of a grass snake, is slightly stylized. The brooches are contained in graves of rich men. The graves date to the 10th century.

Two penannular brooches were uncovered in Grave 17 and there were a few stray finds. All brooches have cylindrical terminals, the stem is 0.4–5.5 cm in diameter and with a rhomboid cross-section. The stem is decorated with notches (Fig. 27:3). The grave, dated to the 9th century, is of a boy.

Pins were found in greater numbers than brooches. The uncovered pins are cruciform, with a triangular head, with a ring head and crook-like. 30 uncovered pins were intact and one was represented by a fragment – the needle.

The *cruciform pins* are of two types: with flattened heads or small hemispherical knobs.

The cruciform pins with a flattened head were uncovered in Graves 8(2), 11(2), 14, 18 and 2 stray finds. They are made of bronze, their heads decorated with concentric circles and often covered with a white metal plate (which in most cases has not been preserved) (Fig. 23:6; 26:4). These pins were worn in pairs joined by two sets of chains. They also have pendants which in the majority of cases are crescentic with three projections (Fig. 23:8; 24:2). The pins are 17–20 cm long, with a 4.5–6.5 cm wide head. The graves date to the 9th–11th centuries.

Cruciform pins with a short cross-piece and small hemispherical knob were uncovered in Graves 1(2), 7(2), 22, 25(2), 26(2) and two stray finds. These pins were also worn in pairs joined with a few sets of chains from which crescentic pendants are suspending. Pins of this type are somewhat smaller than cruciform pins of other shapes. They are 9.5–14 cm long, heads – 2.5–3.5 cm wide (Fig. 15:1; 24:1; 34:1, 35:1). The stray pins are somewhat

greater – 15.5–17 cm long. Sometimes the head of pins has a decorative eye in the centre. The graves date to the 9th century.

Pins with a triangular head were uncovered in Graves 15(2), 24 and 2 stray finds. Pins in Grave 15 are – with an eye in the centre of the head, the knobs are somewhat more oblong and the cross-pieces extended. The cross-pieces are decorated with small rings. The pins are 19.7 and 20 cm long, with a 7 cm wide head (Fig. 30:2; 31:3) and joined by a 25 cm long chain. The graves date to the 9th–11th centuries.

Male Grave 24 contained a *pin with a 10 cm long and 2.8 cm wide triangular head and small hemispherical knobs* (Fig. 32:3). It also contained a wide battle knife and socketed willow-leaf-shaped spearheads.

Pins with a ring head were uncovered in Graves 5, 9, 21. The head and the portion of the needle till the loop have a rhomboid cross-section and a herring-bone design. These pins are 10–11.5 cm long with a 1.4–1.7 cm wide head (Fig. 19:2; 33:1; 44:2). The graves date to the 8th–10th centuries.

Crook-like pins were uncovered in Graves 6, 22 and as stray finds. All are made of iron, 6–8.8 cm long and with a 1.5 cm wide head (Fig. 34:2). This form of pins was in use from the 1st–2nd centuries till the 12th century.

Hand ornaments

Hands were decorated with bracelets and rings. Bracelets were of two forms – spiral, the so-called “warrior” bracelets and sash-like ones.

Spiral bracelets were most numerous. They were uncovered in Graves 1, 7(2), 13, 14, 15(2), 17 18(2), 20(2), 21(2), 22(2), 23 and 11 stray finds. The majority were female graves, only graves 13 and 23 were male burials and graves 17 and 21 were children’s burials, judging on the basis of burial items. The uncovered bracelets are made of 0.5–0.7 cm thick strips with a semicircular or triangular cross-section (Grave 18) which have 3–7 winding coils. Almost all bracelets have plain surfaces (Fig. 14:2; 16:2; 23:2; 24:8; 27:2; 30:3; 35:2; 43; 44:3). Only the terminals of bracelets from Grave 21 are decorated with something like a triangular design. The bracelets are 4.3–6 cm in diameter. The graves date to the 8th–11th centuries.

Massive bracelets were uncovered in male Graves 2, 10, 19 and 1 stray find. They are attributed to the so-called “warrior” type of bracelets. These bracelets have a trapezoid cross-section, the middle part – a semicircular cross-section. The terminals are flaring and almost adjoining. The bracelets are decorated by a herring-bone design, notches and dots arranged in small triangles and rhombs. The bracelets are 9–9.8 cm in width the bow – 2–2.8 cm thick (Fig. 12:4; 21:2; 36:3). The graves date to the 9th–11th centuries.

A *sash-like bracelet* was uncovered as a stray find. Its terminals are slightly flaring and thickening. It is made

of a 1 cm thick strip with a semicircular cross-section. The bracelet is 6.3 cm in diameter, decorated with a textile ornament, the terminals have a design of lengthwise lines (Fig. 31:2). This type of bracelets was popular in the 5th–6th centuries and persisted till the 7th–8th centuries.

Judging on the basis of finds at Stungiai *rings* were not very popular. All of 6 rings were uncovered in Graves 2(2), 15, 18 and 2 stray finds. All rings belong to the spiral type, have from 4 to 11 coils, are made of wire with a semicircular or triangular cross-section. The rings are 1.5–2.3 cm in diameter (Fig. 23:2; 30:5). The ring from Grave 15 is decorated with diagonal concentric ridges. The graves date to the 9th–11th centuries.

Other burial items

Belts and their parts

Only one buried male had a belts with him – Grave 16 (Fig. 18:3). The set of grave goods included also a sash-like spearhead and a long narrow battle knife. The grave dates to the 10th–11th centuries.

Foot-wear

Smaller or greater fragments of foot-wear were uncovered in male Graves 2 and 10. Grave 2 contained a small fragment of organic material (leather?) embellished with semicircular bronze bits. It was found below the shin-bone. In Grave 10 fragments of shoe top were preserved on both feet: the left foot had on it remains of organic material decorated with 4 rows of bronze bits (Fig. 37; 38). They are 0.7 cm in diameter. The shoe top was determined to be 12 cm in width and clasped with an iron clasp.

Drinking horns

Three individuals had drinking horns with them – two males in Graves 2 and 16 and a girl in Grave 15. Only the bronze bindings were preserved. They are narrow and cover only the very edge of the orifice from the inside and from the outside (Fig. 18:3; 21:3; 30:4). They are 6.2–7 cm in diameter. Grave 2 contained remains of a wooden lid of a drinking horn. Drinking horns were uncovered in rich graves. All graves date to the 10th–11th centuries.

A fragment of a *whetstone* was uncovered as a stray find in the Stungiai burial field.

Conclusive remarks

The Stungiai burial ground is a typical Semigallian burial site. It represents a valuable source of evidence about the material and spiritual culture of Semigallians. The Stungiai community lived in the very centre of Semigallia and escaped the cultural influence of the neighbouring tribes. By its culture this community had much in common with the Jauneikiai community. The spiritual culture – the burial customs – is identical in all Semigallian burial grounds. In Stungiai we observed the dominating inhumation custom, opposite orientation of males and females, burying in rows, etc. The set of burial

items is typically Semigallian – no riding gears, scarce beads, rings or spindles.

The ultimate set of burial items – weapons (socketed and hafted spearheads with lanceolate and willow-leaf-shaped blades, wide battle knives-swords), working tools (knives with a bent or straight back, hoes) and ornaments (neck-rings with a loop-and-hook clasp and

overlapping terminals, crossbow brooches with poppyseed-shaped terminals, pins with a ring head, cruciform pins with flattened cross-pieces and hemispherical knobs, as well as spiral and “warrior” bracelets) suggest that the Stungjai burial ground was used to bury members of Semigallian tribe who lived in the 8th–11th centuries.

THE LIST OF ILLUSTRATIONS

- Fig. 1. Situation plan of the site.
Fig. 2. Situation plan of excavated graves.
Fig. 3. A bent line of graves.
Fig. 4. Plan of Grave 1.
Fig. 5. Plan of Grave 9.
Fig. 6. Posture of hands in male and female graves.
Fig. 7. Female buried on her right side in Grave 3.
Fig. 8. Scheme of burial orientation in male and female graves.
Fig. 9. Distribution scheme of weapons and working tools: 1 – weapons, 2 – working tools, 3 – drinking horns, 4 – drinking horns, 5 – hoes, 6 – awls, 7 – knives.
Fig. 10. Plan of male Grave 2.
Fig. 11. Plan of male Grave 16.
Fig. 12. Burial items of Grave 10:1 – socketed spearhead, 2 – hafted spearhead, 3 – crossbow brooch with poppyseed-shaped terminals, 4 – “warrior” bracelet, 5 – neck-ring with a hook-and-loop clasp, 6 – hafted axe.
Fig. 13. Plan of Grave 11.
Fig. 14. Burial items of Grave 11:1 – hoe, 2 – spiral bracelet, 3 – awl, 4 – knife with a bent point.
Fig. 15. Burial items of Grave 25:1 – cruciform pins with small hemispherical knobs, 2 – awl, 3 – hoe, 4 – knife with a bent back.
Fig. 16. Burial items of Grave 23:1 – socketed spearhead, 2 – spiral bracelet, 3 – chain, 4 – knife with a straight back.
Fig. 17. Burial items of Grave 8: 1 – hoe, 2 – spirals, 3 – knife with a bent back.
Fig. 18. Burial items of Grave 16:1 – narrow long battle knife and remains of metal binding, 2 – hilt fragment of a knife with a straight back, 3 – binding of a drinking horn, 4 – sash-like spearhead, 5 – fragments of belt binding.
Fig. 19. Burial items of Grave 9:1 – wide battle knife-sword, 2 – pin with a ring head, 3 – socketed spearhead, 4 – hafted spearhead.
Fig. 20. Burial items of Grave 2:1–2 – socketed spearheads, 3–4 – hafted spearheads, 5 – axe, 6 – wide battle knife-sword.
Fig. 21. Burial items of Grave 2:1 – crossbow brooch with poppyseed-shaped terminals, 2 – “warrior” bracelet, 3 – binding of a drinking horn, 4 – spiral.
Fig. 22. Wearing style reconstruction, of male ornaments in Grave 2.
Fig. 23. Burial items of Grave 181, 3 – neck-rings, 2 – ring, 4 – bead, 5 – chain, 6 – cruciform pin, 7 – fragment of headdress, 8 – pendants, 9 – awl.
Fig. 24. Burial items of Grave 7:1 – neck-ring with a loop-and-hook clasp, 2 – cruciform pins, 3 – hoe, 4 – awl, 5 – knife with a straight back, 6 – spirals, 7 – bead, 8 – spiral bracelet.
Fig. 25. Wearing style reconstruction of girl’s ornaments of Grave 14.
Fig. 26. Burial items of Grave 14:1–2 – neck-rings with a hook-and-loop clasp, 3 – neck-ring with overlapping thick terminals, 4 – cruciform pins with hemispherical knobs, 5 – spiral bracelet, 6 – knife with a straight back.
Fig. 27. Burial items of Grave 17:1 – neck-ring, 2 – spiral bracelet, 3 – penannular brooches with cylindrical terminals, 4 – spiral, 5 – cylinders, 6 – chain, 7 – socketed spearhead.
Fig. 28. Burial items of Grave 26:1 – cruciform pins with hemispherical knobs, 2 – awl, 3 – knife with a bent back, 4 – fragments of headdress, 5 – hoe.
Fig. 29. Wearing style reconstruction of male clothing of Grave 26.
Fig. 30. Burial items of Grave 15:1 – neck-ring with overlapping quadrangular terminals, 2 – pins with a triangular head, 3 – spiral bracelet, 4 – binding of a drinking horn, 5 – spiral, 6 – bead, 7 – small spirals.
Fig. 31. Stray finds: 1 – W-shaped pendant, 2 – sash-like bracelet, 3 – pins with a triangular head.
Fig. 32. Burial items of Grave 24:1–2 – socketed spearheads, 3 – cruciform pin with small hemispherical knobs, 4 – wide battle knife-sword.
Fig. 33. Burial items of Grave 5:1 – pin with a triangular head, 2 – knife with a straight back.
Fig. 34. Burial items of Grave 22:1 – cruciform pin with small hemispherical knobs, 2 – crook-like pin, 3 – bracelet made of the bow of a neck-ring, 4 – awl, 5 – chain and fragment of organic material (bone), 6 – knife with a bent point.
Fig. 35. Burial items of Grave 1:1 – cruciform pins with small hemispherical knobs, 2 – spiral bracelet, 3 – fragment of knife, 4 – bead, 5 – awl fragment.
Fig. 36. Burial items of Grave 19:1–2 – neck-rings with a loop-and-hook clasp, 3 – “warrior” bracelet, 4–6 – socketed spearheads, 7 – battle knife-sword.

Fig. 37. Fragment of shoe top decorated with bronze bits in Grave 10.

Fig. 38. Plan of Grave 10.

Fig. 39. Plan of Grave 6.

Fig. 40. Plan of Grave 7.

Fig. 41. Plan of Grave 8.

Fig. 42. Plan of Graves 14 and 15.

Fig. 43. Burial items of grave 20: spiral bracelets.

Fig. 44. Burial items of Grave 21:1 – fragment of a knife, 2 – pin with a ring head, 3 – spiral bracelet.

Fig. 45. Plan of Grave 24.

Fig. 46. Plan of Grave 25.

Fig. 47. Plan of Grave 26.

Translated by Ada Jurkonyte

МОГИЛЬНИК СТУНГЯЙ

Илона Вашквичюте

Резюме

Могильник Стунгяй находится в районе Ионишкис на расстоянии 4 км от городка Жагаре и городищ Жагаре и Рактуве (рис. 1). Могильник пострадал от хозяйственной деятельности. Осталась только небольшая его часть. Сам могильник был около ручейка Вилките (левый приток Швете) и занимал площадь около 1,5 га.

Могильник не был известен археологам почти до 1985 года. После начала строительства в посёлке были обнаружены человеческие кости и инвентарь IX–XI вв. На сей день исследована площадь в 400 кв. м, обнаружено 26 погребений: 2 из них разрушены во время стройки (погр. № 12, 13), из 7 захоронений остался лишь инвентарь (погр. № 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23), 2 погр. (погр. № 4, 5) разрушены почти полностью, и только 13 погребений обнаружены нетронутыми (рис. 2).

Умершие похоронены не сожженными, в грунтовом могильнике. Ямы неглубокие, костяки обнаружены на глубине 35–50 см. Только погр. 24, 25, 26 обнаружены чуть глубже – 80–100 см. Ямы одна возле другой, их разделяет расстояние от 50 до 80 см. Умершие похоронены рядами, которые образуют полукруги. Мужчины и женщины лежат рядом друг с другом, дети – между взрослыми. Ямы с закругленными концами, величиной 220х70–180х60 см, для детей величиной 100х40–90х40 см. Большая часть умерших захоронена в долбёных гробах (рис. 4, 5), часть – завернута в материал, который застёгнут фибулой или булавкой. В некоторых ямах видны следы от огня. Умершие лежат на спине, со сложенными на груди руками (рис. 6). Только женщина из погребения № 3 захоронена на правом боку с согнутыми ногами. (рис. 7). Преобладал обычай хоронить мужчин и женщин в противоположные стороны – мужчин ориентировали головой на З, ЮЗ – 220, 235, 330, женщин на В, СВ – 30, 50, 110, 120°. Установлено, что детей (в этом случае девочек, судя по инвентарю) хоронили в противоположную взрослым сторону; женщин хоронили головой на В – а девочек на З. (Погр. № 14, 15) (рис. 8).

Существовал обычай хоронить умерших с многочисленным инвентарём. Всего обнаружено 205 находок. Это железные орудия труда, оружие и бронзовые украшения. Весь погребальный инвентарь в погребении лежит в определённом порядке. Украшения обычно лежат так, как их носили: шапочки или головной убор на голове, шейные гривны на шее. Мужчины верхнюю одежду застёгивали фибулой, она лежит на груди с одной или с другой стороны. Женщины одежду застёгивали булавками, они лежат по обеим сторонам груди, соединённые между собой цепочками. Браслетами украшались и мужчины, и женщины, только мужчины носили по одному, более массивному браслету, а женщины – по два. В женских погребениях из орудий труда чаще всего можно встретить ножики с согнутой спинкой, мотыги, шилья. В мужских погребениях – топоры и ножи с прямой спинкой. Орудия труда чаще всего лежат у правой стороны головы, у плеча, руки или таза (рис. 9). Оружие также имело своё место в погребении. Наконечники копий лежат у головы с одной или с другой её стороны. Обычно хоронили не с одним, а с двумя (№ 9, 10, 24), с тремя (№ 19) или с четырьмя (№ 2) копьями. Они различных форм и величины.

Широкие боевые ножи – мечи лежат наискось бедровых костей. Их носили без ножен (рис. 10). Узкий боевой нож (№ 16) обнаружен на костяке умершего. Положен рукояткой в сторону головы. Он был в ножнах. Ножны окованы бронзой, пристегнуты к ремню (рис. 11). Это погребение сохранилось не полностью, осталась лишь часть ног. Мужчина похоронен с инвентарём, необычным для земгалов – узкий боевой нож, редкое ланцетообразной формы копье, лежащее у ног.

С питьевыми рогами хоронили редко. Они обнаружены и в мужских, и в женских погребениях. Лежат у ног, рук или бёдер.

Орудия труда. Это самая малочисленная группа. Они составляют лишь 16% всех находок. Топоров обнаружено только 2 (погр. № 2, 10). Оба втульчатые

длиной 19,5 и 20 см, шириной 4,5–4,9 см (рис. 12:6; 20:5). Датированы X–XI вв. Мотыги обнаружены в 6-ти женских погребениях (№ 7, 8, 11, 25, 26 и случ.) Они длиной 17–19,5 см, шириной 5,5–6 см (рис. 13; 14:1). А в погр. № 11 и 26 обнаружены маленькие мотыги. Из 10-ти похороненных женщин в могильнике Стунгяй у пятерых положены мотыги. Погребения датированы VIII–XI вв. Шилья обнаружены в 7-ми погребениях (№1, 7, 11, 18, 22, 25, 26 и случ.) Они длиной 7–11 см (рис. 14:3; 15:2; 23:9; 28:2). Обнаружены в погр. VIII–XI вв. Ножей с прямой спинкой обнаружено 8 (погр. № 5, 12, 14, 21, 23 и 3 случ.). Они длиной 11,5–14 см, шириной 1,4–4,5 см (рис. 16:4; 24:5; 26:6; 33:2; 36:7). Ножей с согнутой спинкой обнаружено 11 (погр. № 1, 7, 8, 11, 22, 26 и 5 случ.). Они 11–19 см длиной, 1,5–2 шириной. Ножи этой формы особенно характерны для земгалов (рис. 17:3; 28:3; 34:6). Обнаружены в погр. VIII–XI вв. Пряслице обнаружено 1, случайное, изготовлено из шифера, диаметром 3,5 см. Пряслица обычно редки в погребениях земгалов.

Оружие. Оно в этом могильнике многочисленное, чем орудия труда. Оружие составляет 18% всех находок. Оружие разнообразно: это боевые ножи и копья. Боевых ножей обнаружено 7. Они двух типов: длинные узкие и широкие. Узкий длинный боевой нож обнаружен один в погр. № 16. Он длиной 53 см, шириной 3,5 см (рис. 18:1). Обнаружен в кожаных ножнах, с бронзовыми оковами. Оковы 11,5х4 см, орнаментированы геометрическим орнаментом и инкрустированы серебром. Погребение X–XI вв. Широких боевых ножей–мечей обнаружено 6 (погр. №2, 9, 13, 24 и 2 случ.). Ножи из погр. 2 и 9 – длинные 54–50,7 см длиной, 5,4–6 см шириной (рис. 19:1; 20:6; 32:4). Ножей из погр. № 13 и 24 – меньше. Их длина 28,5 а ширина 3,5 см. Погребения датированы VIII–XI вв. Наконечников копий обнаружено 31. Они двух типов: втульчатые и черешковые (рис. 20:1–4). Черешковых копей обнаружено 9 (погр. № 2, 9, 10, 23 и 3 случ.). Они иволистообразной формы, самые большие 30–45 см длиной (рис. 16:1; 19:4; 20:1, 2). Черешковые наконечники составляют 30% всех наконечников. Стунгяй – самый богатый могильник в этой области. В других земгальских могильниках черешковых копий гораздо меньше. Погребения датированы VIII–XI вв. Втульчатых наконечников копий обнаружено 22. Они трёх форм: 1) лавроволистообразной, 2) иволистообразной и 3) ланцетообразной формы. Наконечников лавроволистообразной формы обнаружено 12 (погр. № 2, 9, 13, 19, 24 и 5 случ.). Они длиной 11,5–31,5 см, шириной 3–3,5 см. Перья копий плоские, без ясного перехода во втульчатую часть (рис. 19:3; 20:4; 32:1,2; 36:4, 5). Погребения датированы VIII–XI вв. Копий иволистообразной формы обнаружено 8 (погр. № 2, 17, 19 и 5 случ.). Копьё из погр. 2–43 см длиной, из погр. № 17 – 12 см длиной. Остальные 25–33 см. Перья копий плоские, без выраженного перехода во втульчатую часть (рис. 20:3; 27:7; 36:6). Погребения датированы VIII–XI вв.

Наконечник копий ланцетообразной формы обнаружен один, в погр. № 16. Его длина – 40 см и ширина – 4,5 см (рис. 18:4). Погребение датировано VIII–XI вв.

Украшения. Это самая многочисленная группа. Украшения составляют 73% всех находок.

Фрагмент головного убора обнаружен в 6 погр. (№ 2, 3, 7, 10, 18, 26). Головным убором украшали и женщин, и мужчин. Особенно популярны были головные ленты, украшенные бронзовыми серёжками. Серёжки диаметром 0,4 см, они вдеты несколькими рядами. Ширина такой ленты 5–7 см. Хорошо сохранились головные ленты из погр. 7 и 10. Погребения датированы IX–X вв. В погр. 2 и 3 головной убор украшен венком из спиралей. Спиралей в погр. № 2 насчитано до 20, а в погр. № 3–10 (рис. 21:4; 22). В погр. № 18 головной убор украшен цепочками, диаметр которых 0,6 см (рис. 23:7). Погребения датированы VIII–XI вв.

Шейных гривен обнаружено 13 (погр. № 7; 10; 14; 15; 17; 18 и 2 случ.). С шейными гривнами похоронено 26% умерших. Шейные гривны с крючком и петелькой в концах обнаружены и в мужских (№ 10, 17, 19), и в женских (7, 14, 18) погребениях. Они диаметром 14, 5–21 см (рис. 12:5; 23:3; 24:1; 26:1, 2; 27:1; 36:1, 2). Погребения датированы IX–XI вв. Шейных гривен с многогранными утолщёнными концами обнаружены 2 в погр. № 14 и 15. В обоих погребениях погребены девочки. В погребении № 14 обнаружены 3 шейных гривны (рис. 25; 26:3; 30:1). Диаметр гривен – 15–15,5 см. Погребения датированы IX–XI вв. Шейная гривна с заходящими костьювидными концами обнаружена одна в погр. № 18. Сохранилась неполностью (рис. 23:1) Погребение датировано IX в.

С ожерельем похоронены 2 женщины. (Погр. № 7; 11). Ожерелье из погр. № 7 изготовлено из янтарных бус, из бус желтой эмали, и бронзовых бус (рис. 24:7). Погребение датировано IX в. Бусы из погр. № 11 сделаны из янтаря и бронзовых спиралей. Останки в погребениях VIII–IX вв. чаще всего украшались только одной бусиной, которую носили как амулет. Янтарные бусины обнаружены в погр. № 1, 15, 18 (рис. 23:4; 30:6; 35:4).

Фибулы. Они обнаружены в 3-х мужских погр. и ещё 4 обнаружены случайно. Фибулы двух типов: арбалетовидные и подковообразные. Арбалетовидных фибул обнаружено 3 (№ 2; 10 и случ.). Они с маковидными концами 11; 13,8 и 14,7 см длиной и 10; 14,7 см шириной (рис. 12:3; 21:1). Фибулы обнаружены в богатых погр. X в. Подковообразных фибул обнаружено 5 – две в погр. № 17 и три – случайные. Все они с цилиндрическими концами (рис. 27:3). Погребения датированы IX в.

Булавок обнаружено гораздо больше. Украшались булавами с крестовидными, треугольными, кольцевидными и посоховидными головками. Крестовидные булавки двух типов: 1) крестовидные булавки с перекрестием из пластинок, 2) с маленькими

головками в виде полушария. Булавки 1-ого типа обнаружены в погр. № 8, 11, 14, 18 и 2 случ. Головки этих булавок украшены серебром (рис. 23:6; 26:4). Булавки этого типа обычно носили парами, соединёнными между собой цепочками и подвесками (рис. 23:8; 24:2). Они длиной 17–20 см, головки диаметром 4,5–6,5 см. Погребения датированы IX–XI вв. Булавки 2-го типа обнаружены в погр. № 1, 22, 25, 26 и 2 случ. Их тоже носили парами, соединёнными между собой цепочками и подвесками. Они длиной 9,5–14 см, головки шириной 2,3–3,5 см (рис. 15:1; 24:2; 34:1; 35:1). Датированы IX в. Булавки с треугольной головкой обнаружены в погр. № 15, 24 и 2 случ. Булавки из погр. № 15 очень пышные, они длиной 19,7 и 20 см (рис. 30:2; 31:5), соединены между собой длинной цепочкой. В погр. № 24 обнаружена булавка длиной 10 см, диаметр головки которой 2,8 см (рис. 32:3). Датированы IX–XI вв. Булавки с кольцевидной головкой обнаружены в погр. № 5, 9, 21. Они длиной 10–11,5 см и шириной 1,4–1,7 см (рис. 19:2; 33:1; 44:2). Погребения датированы VIII–X вв. Булавки с сохоловидной головкой обнаружены в погребениях № 6, 22 и случ. Булавки железные, длиной 6–8 см, головка диаметром 1–1,5 см (рис. 34:2). Булавками этой формы украшались до XII в.

Украшения рук – это браслеты и перстни. Браслеты нескольких форм: 1) спиральные, 2) “войнские”, 3) ленточные. Спиральные браслеты наиболее многочисленны, они обнаружены в погребениях № 1, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23 и 11 случайных. Большинство браслетов из женских погребений. Спиральные браслеты из 3–7 спиралей, в большинстве не орнаментированы (рис. 14:2; 23:2; 24:8; 27:2; 30:3; 35:2; 44:3). Погребения датированы VIII–XI вв. “Войнские” браслеты обнаружены в погр. № 2, 10, 19 и 1 случ. Браслеты орнаментированы геометрическим орнаментом (рис. 12:4; 21:2; 36:3), датированы IX–XI вв. Ленточный браслет обнаружен 1, случайно (рис. 31:2). Браслеты такого типа датированы V–VI или VII–VIII вв.

Перстни не очень популярны. Их обнаружено 6. В погр. 2, 15, 18 и случ. Все они спиральные (рис. 21:4; 30:5). Погребения датированы IX–XI вв.

Другие находки

С **ремнём** похоронен 1 мужчина (погр. № 16) (рис. 18:3). Ланцетовидный наконечник копья и узкий боевой нож позволяют это погр. датировать X–XI вв. Фрагменты **обуви** обнаружены в погр. № 2 и 10. Это небольшие остатки кожи, украшенные бронзовыми серёжками (рис. 37; 38). С **питьевыми рогами** похоронены двое мужчин (погр. № 2; 6) и девочка (погр. № 15) (рис. 18:3; 21:3; 30:4). Все погребения богаты инвентарём, датированы X–XI вв. На территории могильника обнаружен фрагмент каменного **точила**.

Окончание

Могильник Стунгяй – это типичный памятник, оставленный общиной земгалов. Это важный источник духовной и материальной культуры земгалов. Община Стунгяй жила в самом центре Земгалы и не чувствовала влияния других племён. Своей материальной культурой могильник Стунгяй наиболее близок могильнику Яунайкяй. Духовная культура – образ захоронения во всех земгалских могильниках одинакова: и в могильнике Стунгяй преобладает ингумация, противоположная ориентация, захоронения рядами. Типичен и комплект инвентаря: здесь не обнаружено конской сбруи или вещей всадника, а ремней, бус, пряслиц обнаружено очень мало. Весь комплект инвентаря: оружие (втульчатые и черешковые наконечники копий, широкие боевые ножи), орудия труда (ножи с согнутой спинкой, мотыги), украшения (шейные гривны с крючком и петелькой, арбалетовидные фибулы с головками в виде маковых коробочек, булавки с кольцевидной головкой, крестовидные, спиральные браслеты и “войнские” браслеты – убедительно показывают, что в Стунгяй похоронены представители земгалов, живших в VIII–XI вв.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Ситуационный план могильника Стунгяй.

Рис. 2. План исследованных погребений.

Рис. 3. Погребальные ряды.

Рис. 4. План погребения № 1.

Рис. 5. План погребения № 9.

Рис. 6. Схема положения рук в мужских и женских погребениях.

Рис. 7. План погребения № 3.

Рис. 8. График ориентации захоронений.

Рис. 9. Схема расположения орудий труда и оружия (вверху – мужские погр.). 1) оружие, 2) орудия труда, 3) питьевые рога, 4) питьевые рога, 5) мотыги, 6) шилья, 7) ножи.

Рис. 10. План погребения № 2.

Рис. 11. План погребения № 16.

Рис. 12. Инвентарь погр. № 10: 1) черешковый наконечник, 2) втульчатый наконечник, 3) арбалетовидная фибула с маковидными концами, 4) “войнский” браслет, 5) шейная гривна с петелькой и крючком на концах, 6) втульчатый топор.

Рис. 13. План погребения № 11.

Рис. 14. Инвентарь погр. № 11: 1) мотыга, 2) спиральный браслет, 3) шилья, 4) нож с согнутой спинкой.

Рис. 15. Инвентарь погр. № 25: 1) крестовидные булавки с маленькими концами в виде полушария, 2) шилья, 3) мотыга, 4) ножик.

Рис. 16. Инвентарь погр. № 23: 1) черешковый наконечник, 2) спиральный браслет, 3) цепочка, 4) ножик с прямой спинкой.

Рис. 17. Инвентарь погр. № 8: 1) мотыга, 2) спирали, 3) нож с согнутой спинкой.

Рис. 18. Инвентарь погр. № 16: 1) узкий длинный боевой нож, 2) фрагмент ножа, 3) питьевой рог, 4) ланцетообразное копьё, 5) фрагмент оков.

Рис. 19. Инвентарь погр. № 9: 1) широкий боевой нож, 2) булавка с кольцевидной головкой, 3) черешковый наконечник.

Рис. 20. Инвентарь погр. № 2: 1–2) черешковые наконечники копий, 3–4) втульчатые наконечники копий, 5) топор, 6) широкий боевой нож.

Рис. 21. Инвентарь погр. № 2: 1) арбалетовидная фибула с маковидными концами, 2) “войнский” браслет, 3) питьевой рог, 4) спирали.

Рис. 22. Реконструкция мужской одежды по данным погр. № 2.

Рис. 23. Инвентарь погр. № 18: 1–2) шейные гривны, 3) перстень, 4) бусы, 5) цепочка, 6) булавка, 7) фрагмент головного убора, 8) подвески, 9) шилья.

Рис. 24. Инвентарь погр. № 7: 1) шейная гривна с крючком и петелькой на концах, 2) крестовидные булавки с маленькими концами в виде полушария, 3) мотыга, 4) шилья, 5) ножик с прямой спинкой, 6) спирали, 7) бусы, 8) спиральный браслет.

Рис. 25. Реконструкция одежды девочки по данным погр. № 14.

Рис. 26. Инвентарь погр. № 14: 1–2) шейные гривны с крючком и петелькой в концах, 3) шейная гривна с многогранными концами, 4) крестовидная булавка с перекрестием из пластинок, 5) спиральный браслет, 6) ножик с прямой спинкой.

Рис. 27. Инвентарь погр. № 17: 1) шейная гривна, 2) спиральный браслет, 3) подковообразная фибула с цилиндрическими концами, 4) спираль, 5) цилиндрики, 6) цепочка, 7) втульчатое копьё.

Рис. 28. Инвентарь погр. № 26: 1) крестовидная булавка, 2) шилья, 3) ножик с согнутой спинкой, 4) фрагмент головного убора, 5) мотыга.

Рис. 29. Реконструкция женской одежды по данным погр. № 26.

Рис. 30. Инвентарь погр. № 15: 1) шейная гривна с крючком и петелькой на концах, 2) булавка с треугольной головкой, 3) спиральный браслет, 4) окова питьевого рога, 5) спираль, 6) бусинка, 7) спирали.

Рис. 31. Случайные находки: 1) подвеска, 2) ленточный браслет, 3) булавка с треугольной головкой.

Рис. 32. Инвентарь погр. № 24: 1–2) втульчатые наконечники, 3) крестовидная булавка с маленькими концами в виде полушария, 4) широкий боевой нож-меч.

Рис. 33. Инвентарь погр. № 5: 1) булавка с кольцевидной головкой, 2) ножик с прямой спинкой.

Рис. 34. Инвентарь погр. № 22: 1) крестовидная булавка с маленькими концами в виде полушария, 2) посоховидная булавка, 3) браслет, изготовленный из шейной гривны, 4) шилья, 5) цепочка и фрагмент органического материала, 6) ножик с согнутой спинкой.

Рис. 35. Инвентарь погр. № 1: 1) крестовидная булавка с маленькими концами в виде полушария, 2) спиральный браслет, 3) фрагмент ножа, 4) бусы, 5) фрагмент шила.

Рис. 36. Инвентарь погр. № 19: 1–2) шейные гривны с крючком и петелькой на концах, 3) “войнский” браслет, 4–6) втульчатые наконечники копий, 7) широкий боевой нож-меч.

Рис. 37. Фрагмент обуви из погр. № 10.

Рис. 38. План погребения № 10.

Рис. 39. План погребения № 6.

Рис. 40. План погребения № 7.

Рис. 41. План погребения № 8.

Рис. 42. План погребения № 14–15.

Рис. 43. Инвентарь погр. № 20: спиральный браслет.

Рис. 44. Инвентарь погр. № 21: 1) фрагмент ножа, 2) перстень, 3) спиральный браслет.

Рис. 45. План погребения № 24.

Рис. 46. План погребения № 25.

Рис. 47. План погребения № 26.

Перевела Илона Вашквичюте

Dr. Ilona Vaškevičiūtė
Lietuvos istorijos institutas,
Kražių g. 5, LT-2001 Vilnius, tel. 61 49 35.